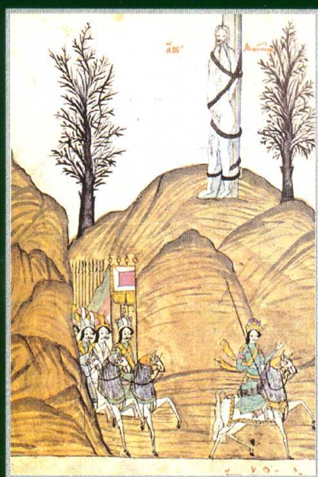
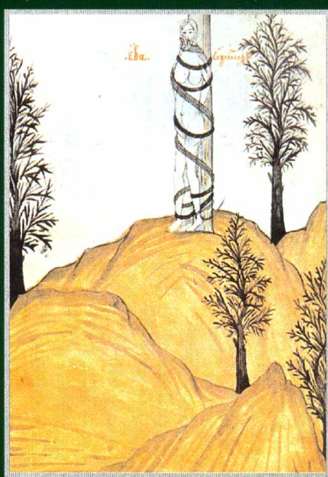
MIHAI MORARU

STUDII ȘI TEXTE

* *

VECHI LEGENDE APOCRIFE

EDITURA
Adam

MIHAI MORARU

STUDII ŞI TEXTE

* *

VECHI LEGENDE APOCRIFE

EDITURA
Adam

Coperta: **Kü**design
Pe coperte sînt reproduse miniaturi din manuscrisul *Alexandriei* copiat şi ilustrat de ***Năstase Negrule***
Tehnoredactare:***Georgeta Adam***
Lector: ***Ioan Adam***

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
MORARU, MIHAI
Vechi legende apocrife : studii de istorie literară / Mihai Moraru. - Bucureşti : Editura Adam, 2005
ISBN 973-87164-5-4

821.135.1-91

© Toate drepturile asupra acestei ediţii aparţin autorului şi Editurii Adam, Bucureşti.Tel. fax: 21 3 14 60 14,
E-mail: gadam@easynet.ro
Orice reproducere a textului fără aprobarea scrisă a autorului este interzisă.

Cartea a apărut cu sprijinul Ministerului Culturii şi Cultelor

MIHAI MORARU

STUDII ŞI TEXTE

* *

VECHI LEGENDE APOCRIFE

EDITURA
Adam

DE ACELAŞI AUTOR:

De nuptiis Mercurii et Philologiae, Editura Fundației Culturale Române, 1997.

O carte populară necunoscută – Viteazul şi Moartea, seria Studii şi texte, Editura Cartea Universitară, 2005.

EDIŢII CRITICE:

Iordache Golescu, Scrieri alese, col. Mari Scriitori Români, Editura Cartea Românească, 1990 (Premiul Perpessicius, 1990).

VOLUME ÎN COLABORARE (selectiv):

Bibliografia analitică a literaturii române vechi. Cărţile populare laice, Editura Academiei, vol.I, partea I, Bucureşti, 1976; partea a II-a, 1978.

Dicţionar cronologic. Literatura română, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1979.

Crestomaţie de literatură veche, vol. I, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1984; vol. II, 1989.

Arte poetice. Renaşterea, Editura Univers, Bucureşti, 1986.

Biblia de la Bucureşti (1688 -1988), ediţie jubiliară, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1988 (Premiul „Timotei Cipariu" al Academiei Române, 1988).

Cele mai vechi cărţi populare în literatura română. IV. Palia istorică, Academia Română, Fundaţia Naţională pentri Ştiinţă şi Artă, Bucureşti, 2001.

Literatura română. Dicţionar de opere. Editura Litera Internaţional, Bucureşti-Chişinău, 2003.

Septuaginta, Colegiul Noua Europă, Editura Polirom, 2004 (Cartea anului 2004).

SUMAR

ARGUMENT

Traducerile româneşti de texte apocrife reprezintă atît prin vechimea lor, cît şi prin numeroasele lor întrepătrunderi cu vastul domeniu al mitologiei populare româneşti, mărturii deosebit de preţioase ale formării şi evoluţiei limbii literare româneşti şi ale raporturilor vechii noastre culturi cu alte culturi, precum cea iudaică, bizantină, slavonă, latină ş.a. Legendele apocrife au intrat în ţesătura operelor literare ale celor mai importanţi dintre scriitorii noştri: Neagoe Basarab, Dosoftei, Antim Ivireanul, Eminescu, Sadoveanu, Vasile Voiculescu ş.a.

Studiul apocrifelor este ilustrat în filologia românească de nume precum cele ale lui Hasdeu, Gaster, Cartojan sau Emil Turdeanu. Literaţii, folcloriştii sau istoricii religiilor au găsit de asemenea în textele vechilor traduceri româneşti ale unor legende apocrife un bogat material comparatistic. Comentarea unor aspecte ale acestor texte, dintr-o perspectivă sau alta, a fost însă mereu îngreunată de faptul că pentru multe texte sau versiuni, în lipsa unor cataloage complete şi a unor ediţii de referinţă, doar cercetarea fondurilor de manuscrise din arhive şi biblioteci româneşti şi străine putea oferi cuiva măcar acele „certitudini incerte” cu privire la istoria textului studiat. Reluarea editării textelor apocrife în ultimele decenii ale secolului trecut s-a făcut însă cu criterii filologice mai sigure, astfel încît

publicarea *Legendei Duminecii* din *Manuscrisul de la Ieud* (ed. de Mirela Teodorescu şi Ion Gheţie la Editura Academiei, în 1977) sau a *Legendei lui Avraam* şi a „texturilor bogomilice" din *Codex Sturdzanus*, reeditate şi adnotate, împreună cu celelalte două volume din *Cuvente den bătrîni,* de către G. Mihăilă la Editura Didactică şi Pedagogică, în 1984, marchează un alt stadiu în cercetarea domeniului. La acestea pot fi adăugate două reeditări importante ale unor opere de sinteză asupra domeniului: N. Cartojan, *Cărţile populare în literatura românească,* I-II, la Editura Enciclopedică Română, în 1974 (ed. Al. Chiriacescu) şi Mozes Gaster, *Literatura populară română,* la Editura Minerva, în 1983 (ediţie prefaţată şi adnotată de Mircea Anghelescu), precum şi ediţia după textul manuscris, însoţită de studiul filologic şi lingvistic, a textelor din *Codex Sturdzanus,* realizată de Gheorghe Chivu, la Editura Academiei, în 1993.

În ce priveşte scrierile lui Emil Turdeanu, unele dintre studiile privitoare la literatura română, publicate în ţară sau în exil, au fost reeditate, cu o postfaţă şi cu note complementare, de către Mircea Anghelescu, la Editura Minerva, în 1995. Cercetările lui Mozes Gaster referitoare la folclor şi la literatura apocrifă au fost reeditate relativ recent, în 2003, de către Petre Florea, sub titlul *Studii de folclor comparat,* la Editura Saeculum I. O. Din păcate rămîn încă greu accesibile studiile publicate de Gaster în seria *Studies and Texts in Folklore, Magic, Medieval Romance, Hebrew Apocrypha and Samaritan Archaeology* şi cele din „Journal of the Royal Asiatic Society", unele conţinînd sau referindu-se la apocrife româneşti.De asemenea, studiile lui Emil Turdeanu apărute în diverse reviste de

specialitate şi republicate în seria *Studia in Veteris Testamenti Pseudepigrapha,* sub titlul *Apocryphes slaves et roumains de l'Ancien Testament,* la prestigioasa editură E. J. Brill, Leiden, 1981, ar putea rodi mai mult dacă ar fi retipărite şi de o editură românească. Important ni se pare însă faptul că, în ultimii ani, sub egida Academiei Române şi a Fundaţiei Naţionale pentru Ştiinţă şi Artă, atît la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", în seria *Cele mai vechi cărţi populare în literatura română,* coordonată de Ion Gheţie şi Alexandru Mareş, cît şi la Institutul de Istorie şi Teorie Literară „G. Călinescu", în seria *Texte uitate, texte regăsite,* alături de ediţii de scrieri apocrife îngrijite de Alexandru Mareş, Cătălina Velculescu sau Alexandra Moraru, apar şi ediţii datorate unor tineri filologi, precum Maria Stanciu Istrate, Manuela Anton, Silvia Marin-Barutcieff, Liliana Agache, Emanuela Timotin, a căror competenţă îndreptăţeşte speranţa că tradiţia cercetărilor româneşti în domeniu va fi continuată.

Dacă adăugăm la aceasta faptul că şi în domeniul interpretărilor teoretice ale elementelor legendare din apocrifele religioase au apărut lucrări remarcabile, precum cele ale lui Ioan Petru Culianu, Andrei Oişteanu ş.a., ca şi pe acela că mai multe edituri româneşti importante publică atît traduceri ale unor studii de sinteză asupra domeniului, cît şi traduceri după ediţii de referinţă ale unor vechi versiuni de texte apocrife, am putea vorbi de coagularea, dacă nu chiar de existenţa unui climat de emulaţie în domeniu. Este şi acesta unul dintre motivele care m-au îndemnat să strîng unele dintre studiile şi ediţiile de texte româneşti ale unor apocrife în volumul de faţă. Dintre acestea, cele din partea de început (*Cuvînt despre Adam şi Eva,*

Cuvînt pentru lemnul crucii, Proorocirea Sibilei, Viața sfîntului Macarie Rîmleanul) au apărut în *Crestomație de literatură română veche,* I-II, 1984-1989, croşetate drastic şi absurd chiar pentru vremea respectivă. Celelalte (două versiuni ale *Apocalipsei patriarhului Avraam* şi *Testamentul lui Iov)* au fost publicate prima oară în numărul omagial (nr. 3-4) pe care, în 1991, „Revista de istorie şi teorie literară" i l-a închinat lui Emil Turdeanu. Pentru ultimul dintre aceste texte, am găsit între timp o versiune mai veche cu circa un sfert de secol, într-un manuscris care conține şi glose marginale reprezentînd variante de traducere; este versiunea pe care o edităm în volumul de față.

CUVÎNT PENTRU ADAM ŞI EVA

Legenda despre Adam şi Eva, considerată text bogomilic (I. Ivanov, N. Cartojan ş.a.) datorită mai ales episodului privitor la zapisul încheiat între Adam şi diavol, este, în forma editată aici după cel mai vechi manuscris românesc al legendei, legată de ideea generală a *Paliei istorice* şi anume de prefigurarea evenimentelor din *Noul Testament* prin cele ale *Vechiului Testament.* Această idee apare deosebit de pregnant chiar în centrul episodului despre *zapisul lui Adam* şi arată, prin felul cum este înglobat acest episod în textul legendei, că atît episodul, cît şi întreaga legendă, au fost prelucrate în spiritul *Paliei istorice.*Textul legendei conține material al sectei sabeice (purificarea în apa Tigrului şi a Iordanului), al sectei mandeilor (înfruntarea Evei de către Gorgonie) şi, în episodul zapisului, ca o reminiscență, material al unei secte maniheiste; importantă este însă ideea generală a textului şi aceasta nu ține de concepția dualistă. Faptul că textul *Paliei istorice* editat de Vassiliev nu conține legenda despre Adam şi Eva şi că textele greceşti găsite pînă acum nu conțin

episodul zapisului lui Adam nu poate fi un argument peremptoriu pentru a considera legenda ca fiind bogomilică. Aceasta din mai multe motive: în primul rînd textul grecesc publicat de Vassiliev nu este nici complet şi nici cel mai vechi, în al doilea rînd, chiar titlul reprodus de Ivanov după unul dintre cele mai vechi texte manuscrise slavone ale legendei specifică faptul că aceasta provine din *Palie,* denumire sub care era înţeleasă *Palia istorică* (*Slovo ot Paleje o Adamja i o Evdzja ot začela do sŭvrŭšenija;* cf. şi titlul românesc, *infra*), în al treilea rînd, în cele mai multe manuscrise slavone şi româneşti textul legendei apare alături de alte texte din cuprinsul *Paliei istorice.* În afara ideii generale comune, textele *Paliei istorice* au între ele şi numeroase legături de tramă narativă: *pomul cunoaşterii* din legenda lui Adam şi a Evei şi din episodul *Călătoriei lui Sith la rai* reapare în ciclul solomonian, prezentat sub formă de *întrebări şi răspunsuri (Templul lui Solomon, întîlnirea lui Solomon cu regina din Saba–Savila)* şi în *Legenda lemnului crucii* (v. infra); episodul *Pocăinţei lui Lot* din ciclul de legende despre patriarhul Avraam. din *Palia istorică* reapare în *Legenda lemnului crucii;* moartea lui Adam din finalul legendei despre Adam şi Eva se leagă şi ea atît de ciclul solomonian, cît şi de *Legenda lemnului crucii.* De altfel cel mai important argument pentru apartenenţa acestor legende, care nu figurează în textul grecesc editat de Vassiliev al *Paliei istorice,* la această scriere se află chiar în textul *Paliei istorice,* după episodul *Pocăinţei lui Lot:* Avraam auzind că, în urma penitenţei lui Lot, lemnele udate de el cu apă din

Iordan au înfrunzit, se duce să le vadă şi „deaca vădzu leamnele că sînt precum îi spusese lui Lot, să închină lui Dumnedzău şi dzise: Adevărat acesta lemn va fi de dezlegarea păcatelor" (pentru că în *Legenda lemnului crucii* se povesteşte că acesta este lemnul pe care a fost răstignit Mîntuitorul). „Şi agiunseră aceaste leamne pînă la împăratul Solomon, *ce de acest lemn vom aduce-vă aminte într-altă scrisoare*" (s.n.) (ms. rom. BAR 469, f. 57^{v}-58^{r}) – întreg pasajul, absolut identic, figurează şi în textul grecesc al *Paliei istorice* editat de A. Vassiliev, *Anecdota graeco-byzantina,* 1893, p. 219. Deoarece majoritatea elementelor din legendele privitoare la alte personaje din *Palia istorică* îşi au sursa în prima legendă, cea despre Adam şi Eva, se înţelege că prezenţa ei în cuprinsul scrierii era cerută şi de logica naraţiunii.

Atît manuscrisele româneşti derivate din *Palia istorică,* cît şi cele slavone conţin, în episodul zapisului lui Adam, menţiunea faptului că Adam semnează pactul tocmai pentru că „ştiia Adam că va să pogoară Dumnedzău pre pămînt şi să va naşte din svînta şi prea curata Fecioara Mariia", ceea ce leagă figura lui Adam de aşa numita „galerie a prorocilor" din *Vechiul Testament,* care, alături de Sibile, prevestesc naşterea Mîntuitorului. Motivul pactului cu diavolul are o tratare specifică, ceea ce îl diferenţiază şi de tratările moderne şi de felul cum apare pactul în *Pilda părintelui Eladie* din *Paterice;* e vorba, cum se vede din text, mai degrabă de un „fals jurămînt", topos prezent mai ales în literaturile orientale, dar şi la Cervantes (între pildele de înţelepciune ale lui Sancho Panza ca guvernator,

probabil tot dintr-o sursă orientală). Pe de altă parte, prezenţa motivului iconografic al sfărîmării zapisului lui Adam la botezul lui Hs., care apare nu numai în pictura bisericească, ci şi în ilustraţia cărţii religioase tipărite, arată că nu era vorba de un motiv care să fi fost considerat de provenienţă eretică, ci doar de un element parabiblic care nu contravenea canoanelor, de un auxiliar pentru a demonstra legătura dintre cele două părţi ale *Bibliei.*

Cealaltă versiune românească a legendei, din care reproducem unele pasaje în comentariul la text, are o altă sursă decît versiunea din *Palia istorică,* făcînd parte, din aşa-numitul *Apocalips al lui Metodie Patareanul,* după cum se poate vedea din compararea versiunii româneşti din ms. BAR 5047 cu cea de a doua versiune publicată de Iv. Franko după un manuscris slavo-ucrainean din 1743. Atît manuscrisul românesc, cît şi cel ucrainean nu conţin episodul zapisului lui Adam. Textul românesc, deşi reprezintă numai un fragment, cu caracter relativ autonom, din *Apocalipsul lui Metodie Patareanul,* conţine mai multe adausuri datorate unui copist înzestrat cu darul povestirii; adausurile nu aduc elemente noi în conţinutul legendei, ci ţin numai de tehnica naraţiunii. Fragmentul, aşa cum apare el decupat din *Apocalips...,* constituie de fapt o *legendă a şarpelui* sau, mai exact, a *duşmăniei dintre om şi şarpe* (întîlnită mai rar între credinţele folclorice româneşti legate de şarpe, după cum relevă răspunsurile la chestionarul folcloric al lui Hasdeu).

Din această a doua versiune a legendei despre Adam şi Eva pare să derive şi *Verşul lui*

Adam la izgonirea din rai, deoarece, cel puţin aşa cum o arată versiunea ucraineană, episodul plîngerii lui Adam în faţa raiului este mai dezvoltat în versiunea desprinsă din *Apocalips...* decît în cea din *Palia istorică.* Dintre nenumăratele versiuni ale acestui *Verş...,* există probabil şi unele create pe teren românesc, în metru popular, pornindu-se de la textul în proză al legendei (sau care au căpătat, datorită mai ales circulaţiei alături de colinde şi de alte producţiuni versificate ale folclorului ritual, un ritm asemănător celui popular), dar există, în manuscrise, şi altele care au fost traduse după variante versificate din alte limbi (sîrbă, ucraineană), (v. Turdeanu, *Apocryphes,* p. 125.)

Datorită problemelor pe care le ridică atît istoricul, cît şi circulaţia acestui text, am socotit că publicarea lui în întregime va oferi un material interesant nu numai din punct de vedere filologic, ci şi istorico-literar. Textul este reprodus după BAR, ms.rom.469, ff.384^{r}-407^{r}. Ms. este descris în *Cărţi populare*, IV, *Palia istorică*, 2001.

ÎNCEAPEM DE LA ADAM PÎNĂ ÎN SVÎRŞIT, TOATE CUM S-AU FĂCUT. BITIIA

Adam era în rai m[ai na]inte de greşală şi era lui toate pre voie, adecă toate pre voia lui î[mbla?; det.], iară deaca îl... [det.] se din rai, şedea în Edem înaintea porţei raiului şi văzu în vis cum va naşte Cain şi Avel şi în care an va ucide Cain pre Avel, fratele său. Şi-l conteni îngerul să nu spuie Evvei. Şi acolo petrecu 9 sute de ani şi şaptezeci şi căzu întru boală de inima. Şi nu ştiia ce iaste boala. Şi să adunară marii şi micii toţi şi să mira şi grăia cătră Evva: O, maica noastră, Evvo, tu ale lui toate le ştii, spune noao de ce boleaşte părintele nostru.

Şi era pregiur Adam 6000 de bărbaţi. Evva zise: Spune-voi voao, fiii miei.

Cînd făcu Dumnezău raiul şi toată lumea şi făcu pre p[ărint]ele vostru Ad[a]m şi pre mine şi deade noao r[aiu]l şi toate dobitoacele şi gadinele şi toate pasările zburătoare, Adam socotia partea despre răsărit şi despre miazănoapte, iară eu socotia partea despre [a]pus şi despre amiazădzi. Aşa aceastea toate ne deade noao Dumnezău şi ne zise noao: Din toate să mîncaţi din cîte sînt în rai, iar dintr-un pom să nu mîncaţi. Şi arătă

noao pomul. Şi să sui Dumnezău în [ce]ri. Iară ce era în rai biruia tot noi. Şi fără zisa lui Adam şi a mea toate fiierile şi gadinele şi dobitoacele nu cuteza sa îmble sau să pască ceva pî[nă] nu ziceam no[i] lor. Atuncea veni diavolul luminos ca un înger şi zise cătră noi: Ce v-au zis voao Dumnezău să mîncaţi sau să nu mîncaţi în rai?

Adam zise: Din toate ne-au zis noao să mîncăm, numai dintr-un pom să nu mîncăm.

Diavolul zise: Mult îm pare rău de voi că nu înţeleageţ că de aţ mînca voi dintru acelaş pom, voi aţ fi dumnezăi.

Aceastea zise diavolul şi să duse şi află pre şarpe. Şarpele, deaca văzu pre diavol, îi păru şi lui că iaste înger. Şi veni şarpele la mine şi-m arătă o poamă din pom.

Eu, deaca văzui şi ştiia că şarpele iaste mai drag lui Dumnezău decît toate facerile, luai poama de la el şi mîncai. Şi deaca mîncai, inema mea să turbură întru mine de năprasnă şi, întru latorea mea, căzu frunza pomilor toată. Eu intrai supt pomul cela ce dintr-însul mîncase şi strigai pre Adam şi ziş: Adame, vino aicea de vezi ciudesă mare. Eu rostul mieu deşchiş, iară limba mea însăş grăi dintru mine ca să mănînce şi Adam. Aşijderea luo şi Adam şi mîncă. Îndată să deşchiseră ochii noştri şi ne văzum goli şi dezbrăcaţi şi inimile noastre să aprinseră spre pohtă. Şi fu aşea că căzu frundza din toţ pomii cîţi era în rai, numai a smochinului

rămase de nu căzu. Şi cusum frunză de smochin de ne făcum veşminte şi ne îmbrăcăm.

Atuncea auzim glas din ceri grăind îngerul şi chiemînd pre toţ îngerii zicînd: Veniţ că grăiaşte Dumnezău să pogorîm în rai, că Adam au greşit.

Aşea pogorî Domnul cu toţi îngerii săi şi stătu scaunul în mijlocul raiului şi strigă Dumnezău cu glas mare de zise: Adame, Adame, unde eşti?

[Adam] răspunse şi grăi mult.

Şi ne luară pre noi îngerii şi cumplit ne bătură şi ne scoaseră din rai.

Adam să ruga ca doară să va milostivi Dumnezău pre noi să ne iarte şi să ne lase.

Iară arhanghelul Ioil neîncetat să ruga pentru noi cătră scaunul părintelui.

Aşa ne scoase pre noi din rai. Şi deacă ne lăsă, şedeam în Edem ca nişte streini. Adam căzu cu faţa sa la pămînt şi plîngea. Şi petrecum acolo 15 zile. Şi aşea slăbi sufletul mieu de foame. Eu ziş cătră Adam: Scoală, domnul mieu, şi mergi de caută ceva hrană noao, că inema mea de foame s-au micşurat şi sufletul mieu s-au împuţinat. Adam suspină şi zise: O, Evvo, [d?]e n-aş căuta de puţinel gîndescu la inema mea a sparge faţa ta, ce nu am cu cine hi şi mă tem de Dumnezău *[... det.]* că inema m*[ea ... det.]* nu să împarte *[... det.]* tine.

Şi ne sculăm şi încungiurăm pămîntul şi nu aflăm nemică mîncare, numai pălămidă,

iarbă de arină. Şi iară venim în Edem şi plîngînd am vărsat lacrămi.

Şi zise Adam: Doamne, slobozi-ne o floare din rai, ca să te pomenescu. Atuncea Dumnezău trimise lui tămîie şi livan şi ladan. Şi luo Adam şi feace rugă cătră Dumnezău. Atuncea să milostivi Dumnezău şi arhanghel Ioil împărţi a şeapte parte din rai şi o deade noao. Şi mainte [a d]at din poamele spinului în 10 zile. După aceaea am luat grîul şi miarea şi laptele şi mîncăm şi ne săturăm. Şi scoase toate gadinele şi dobitoacele şi toate fierile din rai şi le deade lui Adam. Adam le împărţi şi feace unele sălbatece, altele d[u]meastece şi să hie de hrană şi le zise tuturor pre nume. Aşijderea şi celor ce zboară.

Şi zise Dumnezău lui Adam: Spin şi scai să crească după în palmele tale. Şi luo Adam boii şi ară. Şi veni diavolul şi stătu înaintea boilor.Şi nu lăsa pre Adam să are.

Şi zise lui Adam: Nu te voi lăsa să lucrezi pămîntul, că pămîntul iaste al mieu, iară a lui Dumnezău sînt ceriurile şi raiul. Deci de veri să hii al mieu, tu lucrează pămîntul, iară de vei să fii a lui Dumnezău, tu mergi în rai. Adam zise: A lui Dumnezău sînt ceriurile şi pămîntul şi toată lumea. Şi iarăş diavolul nu lăsa pre Adam să are, ce zise lui Adam: Scrie-m zapis de la mîna ta şi-m dă mie, şi atuncea veri ara pămîntul.

Adam zise: Al cui iaste pământul, al aceluia sînt şi eu şi feciorii miei, că ştia Adam că va să pogoară Dumnezău pre

pământ şi să va naşte din svînta şi prea curata Fecioară Maria. Diavolul să bucură foarte şi-i zise: Aşa scrie mie.

Şi luo Adam o leaspede de piatră şi scrise a sa scriptură şi zise aşa: Al cui iaste pămîntul, al aceluia sînt eu şi feciorii miei, că ştiia.

Şi luo diavolul scriptura de la Adam şi o ținea în țărmurile Iordanului, în loc tare şi ascuns. Şi păzîia scriptura aceaea patru sute de draci.

Iară eu ziş către Adam: Doamne, să ne pocăim cumva, doară Dumnezău ne va izbăvi pre noi de diiavolul acesta.

Adam zise: Să ne postim 40 de zile. Eu ziş lui: Doamne, tu te posteaşte 40 de zile, iară eu mă voi posti 44. Şi-m zise mie: Întră tu întru apa Tigrului şi ține o piatră în capul tău, iară alta supt picioarele tale şi întră într-apă pînă în grumazi şi nu asculta de nimea, ca să nu te prilăstească. Iarăşi făcu mie sămnu ascuns şi zise către mine: Nu ieşi pînă nu voi veni eu la tine.

Şi să sculă Adam şi să duse în Iordan a să pocăi.

Acolo să adunară toate fierile şi pasările şi mulțime de îngeri de plîngea de Adam.

Adam să cufundă cu totul într-apa Iordanului şi acolo petrecu 40 de zile. Iară diavolul veni la mine luminos ca un înger. Şi vărsa lacrămi pînă în pămînt. Şi grăiia către mine: O, Evvo, auzi Dumnezău ruga ta şi pre

noi, îngerii săi, ascultatu-ne-au rugîndu-ne pentru tine. Şi iată acum mă trimease Dumnezău la tine ca să ieşi dintr-apă.

Iară eu nu crezui. Şi, iată, veni şi a treia zi, luminat ca şi mainte. Şi să făcu în chipul lui Adam. Şi mult să nevoiia a mă prilăsti. Iară eu nu ieşii dintr-apă pînă nu văzui sămnul ce-m făcuse mie Adam.

Deaca săvîrşi Adam patruzeci de zile, ieşi din Iordan şi venind agiunse pre diavolul pre cale viind către mine şi să temu foarte gîndind că mă va fi prilăstit diavolul. Iară văzîndu-mă pre mine într-apă, să bucură foarte. Şi cînd veni, eu nu crezui că iaste domnul mieu, pînă cînd arătă mie sămnul ce făcuse. Atuncea ieşii dintr-apă şi crezui că iaste domnul mieu. Şi atuncea ne izbăvi pre noi Dumnezău de diavolul acela.

Şi şezum întru Madiam şi acolo născum pre Cain şi pre Avei şi amîndoi ne păştea dobitocul. Iară într-o zi să sculă Adam dintru aşternutul sau şi zise către mine: O, muiare, împlutu-s-au 14 ani de născutul lui Avel; spre ucisul lui Cain fu astăzi. Ci-m dă asinul să mă duc să-l aflu pre dînsul. Eu deaca auzii aceasta, să aprinse inema mea. Încălecă Adam şi să duse şi află pre asin [*corectură marg.*: Avel] giunghiat. Şi nu-i zise lui Cain nemică, precumu-i zisease lui îngerul. Şi aduse pre Avel şi-l puse în locul ce să chiamă Rion.

Atuncea născum pre Sith şi zisei către Adam: Nu-ț paie rău, domnul mieu, că, iată,

în locul lui Avel, născum altul. Şi-i puseră numele lui Sith.

Atuncea Adam să răsti şi zise: Taci tu, muiare, că sufletul mieu să împuţină întru mine.

Iară Sith zise: Domnul mieu, eu mă voi duce în rai şi de acolo voi aduce oareşce. Vedea-veri şi te veri odihni.

Adam zise: O, fiiule, cum să întri tu în rai. Nu aşea, nu aşea, ce pasă împotriva raiului şi plîngi, doară cumva ne va da Dumnezău din pomul maslinului, să văzu ca doară mi s-are mai potoli boala.

Fiiul său, Sith, zise: De ce boleşti, o, părintele nostru? Adam zise: O, fiiule, mare boală am. Cînd greşii eu şi maica voastră, atuncea zise Dumnezău: Înmulţi-să-vor suspinile tale şi pururea întru griji ca să petreci da-ţ-voi ţie 72 de boale, una, boală de inemă, a doao, boală de ochi, după acealea, alalte toate. Iară maicăi voastre îi zise: Pururea bărbatul tău să te biruiască. Şi cînd veri naşte coconul, cu moartea să ţi să cumpănească.

Şi să sculă Sith şi să duse cu maica sa în rai. Şi văzu Evva o fiară cumplită ce să chiamă Gorgoniia gonind pre fiiu-său, Sith. Şi stătu de zise cătră dînsă: O, fiară, nu-ţ aduci aminte cum te-am hrănit cu mînile meale. Cum cutezi tu deşchide gura ta spre omul ce iaste făcut pre chipul lui Dumnezău sau cum poţi rînji dinţii tăi asupra lui? Atuncea fiara răspunse cătră Evva şi zise: O, Evvo, din tine

s-au început [relele]. Cum cutezaş tu deşchide gura ta spre mîncare ce-ţ zise ţie Dumnezău să nu mănînci? Derept aceaea şi eu, de voi vrea, şi pre feciorul tău voi mînca.

Iară Evva unde începu a plînge, glasul ei să auziia de la răsăritul soarelui pînă la apus. Şi zise Evva: O, amar mie, Domnul mieu, de acmu şi pînă în veac blăstăma-mă-vor toate limbile!

Şi începu a plînge înaintea raiului cu fiiu-său, cu Sith, şi-ş arunca ţărînă în capul său.

Iar îngerul li să arătă lor şi le zise: Ce strigaţi?

Sith zise: Doamne, părintele mieu iaste bolnav şi doreaşte de dulceaţa raiului şi pofteaşte să vază din pomul maslinului, doară cumva i s-are mai potoli boala lui.

Iară îngerul zise: O, Sithe, părintele tău, Adam, nu are leac, căce că s-au apropiiat zilele lui cătră moarte şi svîrşitul i-au venit.

Şi frîmse din pomul cela ce dintr-îns mîncase Adam, pentru carele pom fu gonit din rai, şi deade lui Sith. Sith duse la Adam. Adam văzu şi cunoscu şi suspină tare şi împleti cunună şi-ş puse în cap. Şi văzu mîna lui Dumnezău luînd sufletul lui. Şi văzu Evva cădelniţă cu ladan cădind trupul lui Adam. Şi văzu trei îngeri ţiind lumini aprinse în mînile sale. Şi căută Sith spre ceri şi văzu sufletul lui Adam stînd aproape de Dumnezău şi mulţime de îngeri să ruga pentru Adam. Şi

cînd să sculă arhanghel Mihail, atuncea toţi îngerii tăcură.

Atuncea să milostivi Dumnezău şi-ş tinse mîna sa de apucă sufletul lui Adam şi învăţă pre Sift de luo trupul lui şi-l duse în locul ce să chiema Gherosia Plata. Şi cînd săpă groapă, îngerul sămnă groapa şi fu glas din ceri de grăi: Adame, Adame!

El zise: Ce iaste, Doamne?

Dumnezău zise: Crez spusu-ţ-am ţie că din pămînt eşti şi iară în pămînt veri mearge.

Iară pămîntul zise: Al tău dintr-ale tale ţie aduce de toate.

Aşa îngropară pre Adam cu cununa ce era în capul lui. Evva cu glas smerit să ruga cătră Dumnezău şi grăiia: Doamne, părintele mieu, priimeaşte sufletul mieu!

Şi aşa, după Adam a şasea zi, plecă capul său şi-ş deade sufletul său lui Dumnezău.

Şi acolo îngropară pre Evva, lîngă fiiul său, Avel. Şi acolo crescu un lemn din cununa ce era în capul lui Adam.

Slavă Domnului Dumnezău şi Mîntuitoriului Nostru, Is. Hs. întru veaci de veaci. Amin.

Textul legendei, compozit prin elementele sale constitutive, are, în versiunea din *Palia istorică,* o structură coerentă. Naraţiunea propriu-zisă este făcută la persoana I – modalitate narativă mai rar întîlnită în textele de acest tip. Întreg episodul „păcatului originar" este încadrat între momentul agoniei lui Adam şi cel al morţii sale, ceea ce conferă tensiune dramatică povestirii. Visul premonitoriu pe care l-a avut Adam cînd „şedea în Edem, înaintea porţei raiului" cum „va naşte Cain şi Avel şi în care an va ucide Cain pre Avel, fratele său", precum şi interdicţia de a povesti Evei acest vis („şi-l conteni îngerul să nu spuie Evvei") sînt trăsături similare unei reprezentaţii dramatice de tip antic, în care interesul spectatorului nu este incitat de dezvoltarea intrigii, ci de îndeplinirea implacabilă a premoniţiei. Pînă şi momentul expierii lui Adam nu se întîmplă decît după o ultimă moralizare şi, după nararea despărţirii sufletului său de trup, „îngerul sămnă groapa", iar „un glas din ceri" îl strigă: „– Adame, Adame! El zise: – Ce iaste, Doamne? Dumnezău zise: – Crez spusu-ţ-am ţie că din pămînt eşti şi iară în pămînt veri mearge!".

Cu titlu de exemplu, citām aici pasajul corespunzător după versiunea românească derivată din aşa-zisul *Apocalips al lui Metodie Patareanul* (BAR, ms. rom. 5047, f. 8[r]): „Iar cînd au fost după ami[ază] în plecatul soarelui, cum s-ar zice în chindie, auzîră glasul lui Dumnăzău, unde umbla prin raiu, iar ei ca nişte vinovaţi s-au şi ascunsu. C[hemă] Dumnăzău şi zisă: Adame, Adame, unde eşti?; nu căci doară n[u] ştié Dumnăzău unde era, că bine ştié sfinţiia sa că i-au

înşălat şarp[ele] şi au trecut peste învăţătură, ce numai l-au strigat îndeadinsu [ca să] iasă înainte şi să să plece să zică: Greşit-am, Doamne, înş[ăla]tu-m-am, împărate, spărietu-m-am, urzitoriul mieu, căzu[t-am] din tot binile pentru greşala mea, că am trecut priste învăţătura ta. Ce pentru aceasta caz cu lacrămi fierbinţi [îna]intea milei tale şi nu mă lepăda de la faţa ta, nici mă o[să]bi de darul tău..."

Pasajul reprodus arată şi caracterul intervenţiilor copiştilor în transcrierea textelor de cărţi populare.

Totodată, comparaţia între cele două texte provenind din versiuni diferite permite observarea unei alte caracteristici a acestor cărţi şi anume faptul că, de foarte multe ori, atunci cînd versiunile cărţilor populare prezintă diferenţe structurale importante, nu este vorba numai de o prelucrare pe teren românesc, ci şi de originale sau intermediare străine diferite. Între manuscrisele româneşti ale legendei, manuscrisul BAR 2183 din sec. al XVIII-lea reprezintă, după supoziţia lui Cartojan, „o altă versiune, într-o limbă mai curgătoare, cu mici variante de amănunt, ceea ce ne-ar îndemna să admitem o nouă traducere", datorită şi faptului că textul legendei „se găseşte alături de alte texte, care au fost traduse din limba greacă" (*Cărţile populare ...*, ed. a II-a, p.76). Dacă această a treia versiune reprezintă numai altă traducere, făcută tot după textul *Paliei istorice,* primele două versiuni provin însă din scrieri diferite. Între acestea s-au produs *contaminări,* ceea ce reprezintă o altă caracteristică a circulaţiei textelor de cărţi populare. Versiunea din *Palia istorică* este cea ale cărei urme pot fi observate în textul

versiunii derivate din *Apocalipsul lui Metodie,* deoarece, urmărind în ordinea cronologiei manuscrisele româneşti şi străine ale acestei din urmă versiuni, observăm o serie de interpolări mărunte care se găsesc numai în versiunea românească: de exemplu, în fraza următoare din ms. BAR 5047, f. 7^{v}: „Iar diiavolul cela ce nu va binile nici unui om, ce de purure este vrăjmaş omului, văzînd pre Adam cu atîta cinste şi ca *nişte îngeri luminoşi* (s.n.) umblînd prin mijlocul raiului fără nici o grijă şi fără nici o trudă, gîndi cum ar face să-i înstreineze dintr-acel bine mult ce le era şi să-i scoaţă din raiu", expresia subliniată de noi reprezintă o reminiscenţă a lecturii versiunii din *Palia istorică* şi o modificare operată de un copist (pasajul lipseşte cu totul din versiunea slavo-ucraineană). Acesta socoate comparaţia cu îngerii luminoşi mai potrivită pentru Adam şi Eva în starea de dinaintea păcatului, decît pentru diavol; aceasta cu atît mai mult cu cît el nu mai cunoaşte sursa comparaţiei (diavol–Lucifer–înger luminos), al cărei sens dispăruse încă din versiunile slave. În literatura română legenda lui Lucifer, din care în versiunea românească din *Palia istorică* a legendei lui Adam şi a Evei nu mai întâlnim decît acest rudiment de expresie cu sensul obturat, pătrunde în secolul al XVII-lea prin traducerea din greceşte a cronografelor; un manuscris al traducerii româneşti a cronografelor greceşti a fost, după cum se ştie (M. Gaster, I. D. Ştefănescu, Al. Elian, Paul Cernovodeanu, Emil Turdeanu, Dan Zamfirescu ş.a.) în posesia lui Eminescu.

Deoarece contaminările între versiuni se produc în special la nivelul episoadelor, putem vorbi de unitatea stilistică a unor scrieri din literatura veche numai atunci cînd reunirea unor episoade nu este întîmplătoare, cînd se pot decela în plan stilistic urmele unei preocupări pentru unitatea de sens şi de stil a operei. Date fiind elementele disparate din care este constituit textul legendei despre Adam şi Eva, ne-am aştepta la o diferenţiere stilistică mult mai pregnantă. Urmărind însă persoana naratorului în episoadele legendei, vom observa că, exceptînd episodul *Călătoriei lui Sith la rai...*, momentele naraţiunii şi perspectiva naratorului sînt concordante cu logica desfăşurării epice a textului. De la fixarea cadrului narativ şi pînă la începutul povestirii Evei sînt figurate următoarele momente: izgonirea lui Adam, visul premonitoriu, boala lui Adam. Dintre aceste trei momente, primul conţine în germene, într-un enunţ scurt, întreaga povestire a Evei, al doilea prefigurează episodul uciderii lui Avel, iar al treilea, episodul morţii lui Adam. Avem de a face cu un tip de debut narativ *in medias res* (care apare şi în *Etiopicele* lui Heliodor sau în *Istoria ieroglifică).* Se considera că acest tip de debut măreşte curiozitatea lectorului, dar atenţia lectorului are un sens etiologic, conform cu caracterul de legendă al textului, pentru că ea nu este îndreptată spre deznodămîntul acţiunii, ci spre explicarea cauzelor care au creat o anumită stare de lucruri. De aceea legenda păcatului originar este de fapt o legendă

(explicaţie) a apariţiei morţii; cum se ştie, şi textele de tipul *Istoria morţii carea iaste în lume* încep toate cu un episod care narează pe scurt păcatul originar.

Episodul *Călătoriei lui Sith la rai* apare ca fiind colateral atît faţă de legătura narativă dintre introducere şi final, cît şi faţă de interpretarea textului ca *legendă a apariţiei morţii în lume.* Acest episod este menit însă a face legătura cu celelalte texte ale *Paliei istorice,* prin intermediul *Legendei lemnului crucii.* Interpolarea lui în cadrul legendei despre Adam si Eva este dovedită şi de schimbarea persoanei naratorului. Dacă la începutul legendei, povestirea Evei, la persoana I, este în sensul logicii narative, schimbarea persoanei naratorului la începutul episodului *Călătoriei lui Sith...* apare în mod destul de neaşteptat: „Atuncea născum pre Sith şi zisei cătră Adam: Nu-ţ paie rău, domnul mieu, că iată, în locul lui Avel, născum altul. Şi-i puseră numele lui Sith. [...] Şi să sculă Sith şi să duse cu maica sa la rai. Şi văzu Evva ...". Faptul că locul episodului în cadrul legendei diferă, în unele versiuni (v. Ivanov, *Bogomilski knigi...,* p. 211-213), el fiind situat la începutul legendei, în altele, între care şi cea românească, înaintea episodului morţii lui Adam, arată şi el caracterul relativ independent al acestui episod faţă de restul legendei. În manuscrisul slavon copiat în Moldova de nord în sec. al XVI-lea, ca şi în primul dintre textele editate de Iv. Franko, ordinea episoadelor este cea pe care o regăsim şi în textul românesc. Comparativ cu

alte manuscrise româneşti ulterioare şi cu varianta slavă editată de Ivanov, textul românesc din ms. BAR 469 şi versiunea slavonă din care derivă (cf. ms. 740, Arhivele Statului, Bucureşti şi prima versiune editată de Franko) nu conţin intervertiri în ordinea firească a naraţiunii.

Simplitatea expunerii bazate în special pe verbe, predominanţa dialogurilor şi lipsa epitetelor (în tot acest text nu întîlnim decît următoarele epitete: *mare, tare, ascuns, cumplit, smerit,* în doar şase contexte: *ciudesă mare, glas mare, mare boală, loc tare şi ascuns, fiară cumplită, glas smerit,* şi numai două comparaţii, este drept, amîndouă foarte pregnante: *şedeam în Edem ca nişte streini* şi *Evva unde începu a plînge, glasul ei să auziia de la răsăritul soarelui pînă la apus,* cea de a doua, care are caracter hiperbolic, constituind de fapt un topos întîlnit şi în hagiografii) imprimă textului caracter dramatic, de reprezentare a unor *acţiuni,* caracter concordant şi sub raport stilistic cu celelalte texte ale *Paliei istorice.*

TEXTE: Manuscrise româneşti menţionate în N. Cartojan, *Cărţile populare ...,* ed. a II-a, p. 76-77: BAR, ms. rom. 469, text reprodus supra; 2183; 3813, de la începutul sec. al XVIII-lea, şi 2158, de la începutul sec. al XIX-lea. Alte manuscrise româneşti: BAR, ms. rom. 5047, copiat în Moldova în 1769, reprezentînd o versiune diferită; 1255, fragment, Ţara Românească, sec. XIX; 4104, fragment copiat în

Moldova, cca 1777 – 1784; 3275, copiat de Ioniţă dascăl în Ţara Românească la 1799;5054, de la jumătatea sec. al XVIII-lea; 5299, copiat la 1832 de Ioan Felea în Transilvania, acestea din urmă reproducînd, ca şi cele menţionate de Cartojan, versiunea din *Palia istorică.*

Manuscrisele slavone sînt descrise în I. Ivanov, *op. cit.,* p. 207-210, la care se adaugă versiunile publicate de Iv. Franko, *Apokrifi i legendi z ukrainskich rukopisiv,* I, Lvov, 1896, p. 18-26. Dintre versiunile slavone interes deosebit prezintă ms. 740 de la Arhivele Statului Bucureşti, copiat în Moldova de nord în sec. al XVI-lea şi studiat de Hasdeu, Miletić, Iaţimirski, Sîrku, Turdeanu.

Din textul românesc al legendei, un fragment conţinînd episodul *Călătoriei lui Sith la rai* a fost editat de M. Gaster în RIAF, I (1882), p. 78-80 şi *Chrestomaţie română,* I, p. 63-65. Pentru alte versiuni: greceşti, etiopiene, siriace, armeneşti ş.a., v. bibliografia în N. Cartojan, *op. cit.,* p. 77-78; pentru versiunea latinească v. W. Meyer, *Vita Adae et Evae,* în „ Abhand. der philos.-philol. Classe der kön. bayer. Akad. München", XIV (1876), III Abtheil, p. 187-220.

STUDII: M. Gaster, *Literatura populară română,* 1883, p. 270-284; 1983, p. 177-192; N. Cartojan, *Cărţile populare...,* ed. I, p. 50-59, ed. a II-a, p. 66-78; o analiză stilistică aplicată unei versiuni dramatizate occidentale a legendei a publicat Willem Noomen în „Romania", LXXXIX (1968), p. 154 sq., studiu apărut şi în traducere românească în culegerea *Poetică şi stilistică* alcătuită de M. Nasta şi S. Alexandrescu,

Bucureşti, Univers, 1972, p. 499-518; studiu fundamental: E. Turdeanu, *La Vie d'Adam et d'Eve en slave et en roumain,* în vol. *Apocryphes...,* p. 75-144; analize textologice în „Starobălgarska literatura", 11 (1982), p. 35-55 şi 56-66, semnate de A. Miltenova şi D. Dimitrova.

CUVÎNT PENTRU LEMNUL CRUCII

Textul acestei legende reprezintă o urmare firească a legendei despre Adam şi Eva. Legătura între elementele narative este făcută prin intermediul ultimei fraze din legenda despre Adam şi Eva în care se menţionează că „din cununa ce era în capul lui Adam [...] crescu un lemn"; acesta este, după cum se arată în legenda de mai jos, lemnul din care va fi făcută crucea răstignirii lui Isus. Tendinţa de a prezenta personajele şi întîmplările din *Vechiul Testament* drept prefigurări ale celor din *Noul Testament* caracterizează, după cum s-a arătat mai sus, în comentariul la legenda despre Adam şi Eva, *Palia istorică.* Textul legendei lemnului crucii apare în cuprinsul aşa-numitului *Razumnik* (sau *Lucidariu),* culegere de *întrebări şi răspunsuri* cu un număr incalculabil de versiuni, lucru firesc dacă ne gîndim la faptul că nici nu este vorba în cazul acestor *întrebări şi răspunsuri* de un anumit text, ci de o modalitate de prezentare a unor episoade narative şi a unor explicaţii de natură legendară ale unor întîmplări, denumiri, fenomene etc. Combinate adesea cu *gnomele numerice,* aceste *Joca monachorum,* cum

mai sînt numite textele de acest tip, au în mod frecvent o menire didactică ori de popularizare.

Între numeroasele versiuni ale acestor texte, există o grupă cu caracter relativ unitar în care cel mai vechi text se află într-un manuscris grecesc din sec. al XII-lea, contemporan cu cel mai vechi manuscris grecesc cunoscut pînă acum al *Paliei istorice.* În acest text, studiat de V. Močulskij în legătură cu *Palia istorică* (sau *Biblia populară,* cum o numeşte el), *întrebările şi răspunsurile* sînt aşezate sub numele lui Vasile cel Mare şi al lui Grigorie Teologul. Prima întrebare din acest text, privitoare la ziua creării lui Adam, are următorul răspuns: „Luna decembrie, 25, în ziua a 6-a", ceea ce este un indiciu destul de elocvent asupra tendinţei textului, aceeaşi cu cea a *Paliei istorice.* Deoarece în unele titluri ale acestui text apare şi numele celui de al treilea dintre părinţii bisericii care alcătuiesc cunoscuta triadă (Trisfetitele, cum apar în denumirile româneşti de sursă slavonă), Ioan Teologul, textul a fost cunoscut, mai ales în literaturile est-slave, unde a şi avut o circulaţie foarte mare, sub denumirea de *Besjada trech svjatitelej.* Forma primară a acestui grup de texte este însă, aşa cum o dovedesc versiunile greceşti şi cele sud-slave, legată direct de textul *Paliei istorice.* Apar referiri la legenda lui Adam, la cea a lui Melhisedec, la ciclul de povestiri despre patriarhul Avraam (unde, în *întrebări şi răspunsuri din Palie,* apare şi episodul originii incestuoase a ismailtenilor) ş.a. Dintre aceste referiri mai ample sau mai scurte, cele privitoare la lemnul crucii au caracterul unui text unitar, deşi în cadrul naraţiunii intervin de mai multe ori *întrebările şi răspunsurile.*

Faptul că această legendă este la origine o scriere cu caracter unitar din cuprinsul *Paliei istorice* este dovedit prin aceea că ea este menţionată în cursul expunerii din textul grecesc al *Paliei istorice* (v. *supra*, p.12). Din cuprinsul textului în forma actuală se vede că *întrebările* sînt cele care au fost introduse în cadrul *legendei.*

În versiunile slavone copiate la noi (cele în care se află şi legenda despre Adam şi Eva şi încă două manuscrise din sec. al XVI-lea şi al XVII-lea, descrise de Ioan Bogdan) şi în versiunea românească de acelaşi tip din ms. BAR 469 al *Paliei istorice,* textul este atribuit unui singur autor, lui Grigorie Bogoslovul (Teologul). Întrucît în versiunea românească din ms. BAR 469 lipseşte, datorită probabil unei alte lacune de circa o filă din versiunea primară, o parte a episodului privitor la *găsirea capului lui Adam,* parte existentă însă în manuscrisele slavone copiate la noi, cît şi în alte manuscrise româneşti care reproduc aceeaşi versiune, am întregit lacuna respectivă după un alt manuscris românesc, indicînd în notă limitele pasajului respectiv şi sursa după care a fost reprodus acesta.

CUVÎNT ALES AL LUI GRIGORIE BOGOSLOV DE CINSTITA CRUCE A LUI HS. ŞI DE CEALE DOAO CRUCI A CELOR DOI TÎLHARI

Oče, bl<ago>s<lo>vi! [*sl.*:Părinte, binecuvîntează!]. Cînd îngropară pre Adam cu cununa ceaea ce o împletise însuşi şi o pusease în capul său, ce era făcută din [s]tîlpările cealea ce dedease îngerul lui Sith, feciorul lui Adam, cealea ce le luase îngerul din rai din pomul cela căruia greşise Adam şi pentru greşala lui fu gonit din rai, deci deaca-l îngropară pre Adam, din cununa ce era în capul lui crescu un copaci mare şi înaltu şi minunat întru creaştere, că crescuse în trei şi într-una să împreuna şi iară într-una creştea şi iară într-una să împreuna, tot aşea pînă a şapte rînduri. Şi fu mai înalt de toate leamnele în lume.

DE ALT LEMN CE PRE DÎNS S-AU RĂSTIGNIT TÎLHARIUL CEL CE CREZU

Dintru acelaş lemn scoase apa Tigrului din rai şi sta într-un prund. Şi cînd vru să pomenească Sith pre tată-său, pre Adam, arătă lui îngerul lemnul. Şi făcu foc lîngă apa Eloisului. Şi făcu pomană părintelui său, lui Adam. Şi acolo iaste focul nestîns, fi-va şi

pînă în veac şi tot într-un chip va arde. Şi va arde nepreastanno[1] în veaci.

Şi focul acela îl străjuiescu nişte fieri cumplite şi iuți. Deci cînd greşi Lot cu featele sale, el veni la Avraam să să ispoveduiască. Şi deaca spuse lui Avraam, să spăre foarte şi slobozi pre Lot ca să piiaie şi-i zise lui: Du-te şi adu din cel foc carele iaste lîngă apa Loisului. Mearse Lot şi află adurmite pre aceale fiară ce păziia focul şi apucă trei tăciuni şi-i duse la Avraam. Şi deaca-i văzu Avraam, cunoscu-i şi să miră. Şi-i zise lui să-i înhigă într-o movilă şi să-i ude cu apă. Şi-i zise: Cînd vor creaşte aceşti tăciuni, atuncea veri fi iertat de păcatele acealea.

Şi atîta era apa departe, cît numai de trei ori putea duce într-o zi de-i uda. Şi aşea crescură tăciunii şi crescu lemnu minunat şi frumosu foarte.

DE AL TREILE [LEMN], CE PRE DÎNS SĂ RĂSTIGNISE TÎLHARIUL CEL NECREDINCIOS

Dintru acelaş lemn din rai scoase apa potopului. Şi deaca scăzu potopul, lemnul rămase la prundul apei ce o chiema Merra, ce să spune Amară. Deci cînd scoase Moisi proroc iis[rai]lteanii din Eghipet, ei nu avea apă să bea, că era apa amară. Moisi îmbla scîrbit şi căuta apă. Şi să rugă lui Dumnezău şi îndatăş veni îngerul şî-i arătă acel lemn ce zăcea în prundul apei aceia şi înflorise foarte frumos. Şi luo Moisi din lemnul acela în cruciş şi puse într-apă şi să îndulci apa de acel lemn. Şi crescu lemnul mare şi minunat şi frumos foarte.

Văpros[2]: Cum să începură aceale leamne sau cum crescură aşea?

Otveat[3]: Cînd răsădi Dumnezău raiul, atuncea nu era acolo nici înger, nici alt nimea, numai Dumnezău şi Satanail.

Şi ce zicea Dumnezău să sădească, iară Satanail fura de toate seminţele de la Dumnezău şi arunca prin mijlocul raiului. Dumnezău zise: Acolo va fi trupul mieu şi eu însum voi fi acolo spre gonirea ta.

Şi ieşiră afară din rai. Şi zise Satanail cătră Dumnezău: Doamne, blagosloveaşte cîte am sădit! Dumnezău zise: Acolo sînt eu în mijlocul raiului.

Şi cînd ieşi Satanail să vază pomii săi, pomii lui îl scoaseră pre dîns din rai. Şi îndată înnegri Satanail şi fu drac.

Pomul crescu în trei stîlpi: un stîlp – Adam, al doilea stîlp – Evva, al treile stîlp, în mijloc – însuş Dumnezău.

Deci cînd greşi Adam şi Evva, atuncea dintr-aceale trei părţi din pomul acela ce era în rai, partea lui Adam căzu în apa Tigrului şi o scoase apa afară din rai. Iar partea Evvei căzu în rai. Deci cînd fu apa potopului, atuncea ieşi. Şi deaca săcă apa, lemnul rămase lîngă apa ce să chiema Merra, ce să spune Amărăciune.

Văpros[2]: Cum să împreunară iară leamnele în Ierusalim?

Otveat[3]: Cînd vru Solomon să facă casa lui Dumnezău, Svîntul Sion, slobozi Dumnezău lui Solomon un inel din ceri şi cu dîns sorociia dracii şi toţi asculta de dînsul. Şi zidi bisearecă lui Dumnezău, Svîntul Sion. Şi, căutînd lemn să

acoapere beseareca, spuseră lui Solomon lemnul cela ce pusease Moisi în Merra, adecă în apa cea amară. Deci mearseră de tăiară lemnul şi-l luară cu 80 de bivoli şi să noroiră în Iordan; fu o bură mare, atîta cît să înecă lemnul în Iordan atîta de afund cît nu-l aflară. Iară un lemn ce [era] însămnat, că era nărod mult, de toţi trei mii de oameni, de credea şi să închina acelui lemn. Acest lemn foarte făcea ciudesă mari şi slăvite, cît le părea acelor oameni că pre acel lemnu să va răstigni Hs.

Cînd vru Solomon să taie lemnul, acei oameni ce credea în lemnul acela nu lăsa pre Solomon să-l taie, ce-i grăia lui: O, Solomoane, nu te vom lăsa să tai lemnul acesta a vieţei. Unde au văzut cineva trei tăciuni să crească şi să facă ciudă mare, că mulţi au aflat spăsenie dintru dînsul, pentru ce că Hs. pre dînsul să va răstigni.

Iară Solomon pre mulţi dintr-înşi răni. Şi tăie lemnul şi-l aduseră în Ierusalim. Iară oamenii ce credea într-acel lemn să adunasă pregiur lemn. Şi-l duseră în Ierusalim şi plîngea şi căuta spre lemn. Şi duse Solomon lemnul în Ierusalim în beseareca. Şi-l măsură şi nu agiunse unde vrea să-l puie. Solomon să întristă.

Iară Savila auzi de acest lemn şi veni să-l vază. Şi şezînd pre lemn, o arse lemnul ca focul. Atuncea Savila zise: O, proclete lemn! Iară oamenii toţi într-un glas strigară: O, de trei ori fericit lemnu ce pre dînsul să va răstigni împăratul Hs.!

Aşa Solomon rădică lemnul şi-l măsură în beseareca.

Iară un om ce-l chiema Esei, el cioplea la Iordan nişte leamne şi-i scăpă săcurea în Iordan şi să afundă şi căzu pre lemnul acela ce să înecase în Iordan. Şi veni şi spuse lui Solomon. Şi mearsera de-l scoaseră. Şi-l cunoscură şi-l aduseră în Ierusalim. Şi-l măsurară la beseareсă şi nu să prinse. Şi-l răstornară cătră cela lemn.

Şi zise Solomon: Mare ciudă! Aceaste leamne minunate sînt înalte şi frumoasă şi nu să prinseră. Şi unde am afla lemn mai înalt decît aceastea?

Şi întrebă de diavolii carele-i biruia cu peceatea lui Dumnezău. Diavolii ziseră: Ştim noi un lemn departe într-un loc în Edem, mare şi minunat şi frumos. Şi ne iaste noao frică a grăi de lemnul acela.

Solomon zise: Legu-vă pre voi cu peceatea Domnului Dumnezău din ceri ce mi-au dat mie, duceţi-vă de aduceţi lemnul acela aicea.

Diavolii să duseră şi apucară lemnul de vîrh şi-l zmuciră din rădăcină şi luară şi capul lui Adam în rădăcinele lemnului şi-l aduseră în Ierusalim. Şi rătezară lemnul din rădăcini, şi-l măsurară la pămînt şi-l rădicară sus pre beseareсă şi nu agiunse.

Iară marele Solomon zise: Oh, mare minune şi mare ciudă! Trei leamne aflai, ca aceastea nu s-au aflat nicăirea. Şi mare ciudese au făcut. Pre pămînt le-am măsurat şi toate ca dintr-un lemn sînt. Şi le măsurăm şi sus pre beseareсă şi nu agiunseră.

Şi puse oameni de străjuia aceale leamne.

Văpros[2]: Cum fură aceale leamne şi de unde le luo îngerul şi le deade lui Sift?

Otveat[3]: Ceale ce furase Satanail de la Domnul. Şi-i zise lui Dumnezău: Tu furi de la mine, de acolo va fi ţie goană. Şi aşa îl întări pre dîns şi crescu pomul acela în trei: partea lui Adam şi partea Evvei, iară în mijloc însuş Domnul Dumnezău. A lui Adam parte scoase apa Tigrului din rai[4]. Iar partea lui Dumnezău deade îngerul lui Sift. Sift aduse lui Adam. Adam împleti cunună şi puse în cap şi muri.

Şi din cununa aceaea crescu lemnul acela. Iară partea Evvei cu apa potopului ieşi din raiu.

Deaca cunoscu Solomon că iaste acela capul lui Adam, îl aduse în mijlocul Ierusalimului şi trimise de adună toţi oamenii şi le zise lor: Cum voi face eu, aşa să faceţi şi voi toţi.

Şi luo Solomon o piatra şi să închină cătră cap şi zise: Închinu-mă ţie ca cei făpturi dintîi a mînilor lui Dumnezău.

Şi svîrli cu piatra în cap şi zise: Ucidem pre tine ca pre un călcători şi neascultători de Dumnezău. Şi tot nărodul aruncară cu pietri şi făcură lithostroton[5], ce să chiamă jidoveşte ucidere.

Că aceaea fu zborul[6] a tot Ierusalimul.

Deci cînd vîndură pre Hs., îl duseră înaintea lui Pilat şi cu doi tîlhari. Pilat învaţă şi făcură dintr-aceale trei leamne trei cruci şi

răstigniră pre Hs. din leamnele ce crescură din capul lui Adam. Iară tîlhariul ce crezu răstignitu-l-au pre lemnul ce era sămnat şi crescut din tăciunii ce să pocăise Lot; şi-l răstigniră de-a dreapta lui Hs. Iară cel tîlhari necredincios îl răstigniră de-a stînga lui Hs., pre lemnul ce crescuse întru apa cea amară, ce-l pusease Moisi de îndulcise apa cînd scoase pre iisrailteani din Eghipet de la Faraon împărat.

ISPRĂVIRE DE CEI DOI TÎLHARI

Cînd cerca Irod pre Domnul Nostru Is. Hs. să-l ucigă, iară Iosif şi cu Iacov, fratele Domnului, luară pre Preacista şi cu Hs. şi fugiia în Eghipet.

Şi trecîndu printr-un munte, într-acel munte era doi tîlhari cu muieri şi cu coconi. Muiarea unui tîlhari avea numai o ţîţă. Şi avea amîndoao muierile tîlharilor coconi mititei. Iară muiarea unuia tîlhari bolea de inimă rău foarte într-o săptămînă, iară ceaea muiare a celuia tîlhari era cu [o] ţîţă, deci numai ce hrăniia pruncul său. Iară muiarea ceaealaltă nu putea să-ş hrănească pruncul, ce muriia de foame.

Atuncea prinseră tîlharii pre Preacista cu Hs. şi cu Iosif şi cu Iacov. Şi zise tîlhariul cel ce-i era muiarea bolnavă: Să nu facem rău acestor oameni, nici aceştii muieri, ci să-m apleace coconul mieu, că sînt 6 zile de cînd n-au supt nemică. Aşa îi luară şi-i duseră la

colibile lor. Şi aplecă Preacista coconul tîlhariului în şase zile şi-l scăldă. Şi să vindecă şi muiarea tîlhariului. Şi le fu bine.

Şi ziseră tîlharii: Crez mare ciudesă, că n-are fi venit această muiare cu pruncul său să-m înviie pruncul, are fi murit de foame.

Şi petrecură tîlharii pre Iosif şi pre Mariia cu pruncul şi-i dăruiră foarte bine cu daruri scumpe.

Iară pruncii tîlharilor crescură şi fură tîlhari ca şi părinţii lor. Şi-i prinseră şi-i duseră la Pilat. Şi zise Pilat să-i răstignească de amîndoao părţile lui Hs.: pre cel ce-l aplecă Preacista – de-a dereapta, iară pre celalalt – de-a stînga. Iară [*? det.*] cel de-a dereapta striga: Adu-ţi aminte de mine, Doamne, cînd veri veni întru împărăţiia ta! Iară celalalt grăi rău şi peri.

Slavă Părintelui şi Fiiului şi Duhului Svînt, acum şi pururea şi întru veacii netrecuţ şi nesvîrşiţ. Amin.

NOTE

[1] *nepreastanno: sl.* neîntrerupt

[2] *văpros*: *sl.* întrebare

[3] *otveat: sl.* răspuns

[4] reproducem pasajul privitor la „căpăţîna lui Adam" după BAR, ms. rom. 3275, f. 4^{r-v}:

PENTRU CAPUL LUI ADAM

Iar capul lui Adam sta în rădăcina aceea ce o adusese cu copaciul. Şi nimeni nu o ştia. Iar Solomon

au ieşit la vînătoare şi l-au lovit o ploaie năprasnică. Iar o slugă care purta haina cea de pe deasupra a împăratului nu s-au întîmplat lîngă împărat într-acea vreme a ploi[i]. Şi au văzut o peşteră şi au întrat într-însa. Şi era la el un şoimu şi un leu. Şi au văzut cînd şădea în peşteră că era de os acea peşteră, iar nu de piatră.

Iar deaca au încetat ploaia, au ieşit şi aflînd pre împărat i-au zis [acesta]: – Omule, cum tu cu haina mea n-ai fost lîngă mine, ci m-au ploat ploaia?

Şi i-au [mai] zis: Cum eşti neplooat, spune-m!

Iar sluga au zis: – Doamne împărate, am văzut o peşteră şi am întrat în ea. Iar calul mieu au stătut afară, numai eu cu şoimul şi cu un leu am întrat în ea. Şi am văzut că era de os peştera.

Iar împăratul a doa zi ieşind au pus de au curăţit-o de rădăcini şi de ţărînă. Şi au cunoscut că este căpăţîna lui Adam şi au priceput că au fost adusă cu lemnul acela ce-l adusese dimonii de l[a] Edem şi cum că arhanghel au fost dat lui Sith acel lemnu din raiu cînd au murit Adam.

[5] *lithostroton:* lapidare

[6] *zborul:* adunarea, soborul

În pofida dimensiunilor sale reduse, textul reuneşte o sumă de episoade şi de motive literare de largă circulaţie: cununa lui Adam din legenda anterioară, focul făcut de Sith pentru pomenirea lui Adam („focul nestins" care ,,fi-va şi pînă în veac şi tot într-un chip va arde" şi pe care „îl străjuiescu nişte fieri cumplite şi iuţi"), păcatul lui Lot cu fetele sale şi pocăinţa acestuia făcută conform prescripţiilor lui Avraam, potopul biblic, traversarea mării „amare", fragmente din Geneză, construirea templului lui Solomon, întîlnirea lui Solomon cu Savila (regina din Saba în *Biblie),* puterile lui Solomon asupra demonilor, găsirea capului lui Adam, lapidarea capului lui Adam, judecata lui Pilat, fuga în Egipt şi întîlnirea cu cei doi tîlhari. Întreţeserea elementelor biblice cu cele apocrife este evidentă, mai ales în aşa-numitul episod al „capului lui Adam".

Dacă partea privind lapidarea capului lui Adam este o tipică *legendă etimologică,* provenită probabil din încercarea de explicare a cuvîntului *Golgotha – căpăţînă,* cea de dinainte, privind aducerea capului lui Adam în Ierusalim, constituie o *legendă cu caracter fabulos* pe care o găsim menţionată, într-o formă asemănătoare, în paragraful de „cărţi mincinoase" din indexul tradus de Staico grămăticul de la Tîrgovişte: „Căpăţîna lui Adam ce doisprăzeace slujitori într-însa şi şaptezeci de împăraţi supt dînsa au şezut".

Aşa cum apare în manuscrisele slavone copiate la noi şi în unele manuscrise româneşti,

episodul acesta, fără a fi întru totul identic cu cel menționat în index (indexul fiind o traducere nu se referă decît în mod întîmplător la textele sau versiunile care circulau în literatura română), se remarcă prin proiecția fabuloasă. Legat şi de credințele folclorice în „uriaşii" sau „jidovii" care au trăit „în vremea începuturilor", episodul reprezintă un topos al figurării universului mitic, pe care îl întîlnim şi în legendele din cronografe, ca şi în basmele şi legendele populare. Intrarea în caverna-osuar este de asemenea un topos care în basmul fantastic marchează o etapă a călătoriei inițiatice în lumea de dincolo, pe tărîmul morții.

TEXTE: Text reprodus după BAR, ms.rom. 469,ff.407^{v}-427^{r}. În afara manuscriselor româneşti semnalate de N. Cartojan, *Cărțile populare...*, I, ed. a II-a, p. 171, o versiune fragmentară, asemănătoare celei din BAR, ms. rom. 3813, menționat de N. Cartojan, se află în BAR, ms. rom. 3275, f. 4^{r} -5^{r}. Alte manuscrise (BAR, ms.938, 1328, 1735, 2188, 3518, 5054 şi un codice aflat, sub cota 9, la Biblioteca „I.G. Bibicescu" din Turnu Severin) semnalează Emanuela Timotin, care a reeditat textul, împreună cu un studiu filologic şi unul lingvistic, în *Cele mai vechi cărți populare în literatura română*, V, 2001, p.108-217.

STUDII: M. Gaster, *Literatura populară română*, 1883, p. 284-290; N. Cartojan, *Cărțile populare,...*, I, ed. a II-a, p. 155-172; E. Turdeanu, *Apocryphes...*, p. 110-114; A. Miltenova, *loc. cit. supra,* p. 32.

PROOROCIREA SIBILEI

În *Legenda lemnului crucii* apare şi un scurt episod privitor la întîlnirea lui Solomon cu Savila (regina din Saba în textul biblic). Episodul este, în spiritul *Paliei istorice,* legat de oracolele despre naşterea Mîntuitorului. În cuprinsul aceloraşi manuscrise, care conțin şi *Legenda lemnului crucii* şi diverse părți din *Palia istorică,* se află şi un text mai dezvoltat, *Cuvînt de prea înțeleapta Savila,* cunoscut şi sub denumirile de *Legenda Sibilei, Proorocirea Sibilei* ş.a. Acest text se pare că nu face parte direct din cuprinsul *Paliei istorice* bizantine (nu s-au găsit pînă acum versiuni greceşti ale acestui text), dar este, prin direcția sa, similar celorlalte texte care intră în componența *Paliei istorice.* În acelaşi timp, realitățile istorice, prezentate în text sub forma unei profeții *ex eventu*, permit supoziția că acesta datează din a doua jumătate a sec. al XIII-lea şi că provine din zona macedo-bulgară. De aici s-a răspândit şi în literaturile est-slave, prin intermediul redacțiilor slavo-române (A. Miltenova).

Textul este interesant nu numai prin valoarea sa literară, ci şi prin faptul că reprezintă, într-o atestare mai veche, realizarea literară a unui motiv prezent mai tîrziu între scrierile lui Dosoftei sau ale lui Milescu. Ca motiv literar şi iconografic *sibilele* şi *textele sibiline* reprezintă una dintre importantele reminiscenţe antice în cultura medievală. O deosebită răspîndire a avut-o motivul în literatura emblematică, datorită legăturii dintre caracterul oracular al „zicerilor" sibiline şi cel al multor *devize* medievale. În cultura românească veche motivul pătrunde prin mai multe filiere şi este destul de răspîndit în cursul sec. al XVII-lea şi al XVIII-lea.

Datorită polisemiei şi ambiguităţii textelor oraculare, interpretarea lor le apropie, ca modalitate a receptării, de genul enigmistic, fapt care explică şi coagularea unui important număr de enigme cu caracter literar în jurul episodului Solomon – regina din Saba şi, în general, în aşa-zisul „ciclu solomonian", cu numeroase ramificaţii în literaturile europene din Evul Mediu şi pînă acum. De asemenea, un amănunt care lipseşte din traducerea românească, dar care se găsea în manuscrise slavo-române (v. ms. slav 740, Arh.St. Bucureşti), anume acela că Sibila avea un picior de gîscă, apropie personajul de o tradiţie folclorică veche şi foarte răspândită (Berta, *La Reine Pédauque*).

CUVÎNT DE PREA ÎNŢELEAPTA SAVILA

David prorocul lui Dumnzău avea pohtă mare cît ieşiia vîrtutea lui, adecă plodul lui; şi punea un vas şi pica în vas. Iară într-o zi un inaş al lui ştearse plodul cu nişte buruiane şi-l aruncă afară.

Şi ieşi o gînscă şi mîncă buruianele. Şi cum le mînca, îndată oo un ou, şi crepă oul şi din ou ieşi o pruncă parte muierească. Şi pre ascuns spuseră lui David împărat de aceasta. David bine înţelease precum să făcu aceaia şi zise de ascunseră fata aceaia întru pămîntul Ugorscului. Şi crescu şi învăţă carte şi fu înţeleaptă mai vîrtos decît toţi oamenii ce petrecea în toată lumea. Şi cu înţelepciunea ei dobîndi ţara Ugorscului toată şi împărăţi în Rîm. Şi socotiia zisele prorocilor, cum zise Dumnezău lui David: Din sămînţa ta voi pune spre scaunul tău. Şi al altor proroci zise le socotiia.

Numele ei era Maria, şi pentru înţelepciunea ei îi ziseră Sivila. Şi trăgea nădeajde că dintru dînsa să va naşte Hs. şi feri fecioriia sa în 50 de ani, pînă cînd văzură o sută de boiari mari toţi un vis. Atuncea înţelease Savila că nu iaste aceaea ce nădăjduiaşte.

Şi să adunară toţi boiarii şi ziseră: Blămaţi la împărăteasa să spunem visul ce am văzut.

Şi veniră cătră însă şi ziseră: Şi ierţi, împărăţiia ta, iată cum am văzut noi o sută de boiari ai tăi un vis.

Sivila zise: Spu[ne]ţ visul şi eu îl voi dezlega.

Domnii ziseră: Văzut-am noao sori răsărind.

Iară Sivila zise: Spuneţi-m cum era acei sori.

1 Ei ziseră: Soarele dintîi curat şi lin răsăriia şi noi foarte cu drag îl aşteptam şi-l socotiiam.

2 Al doile soare de trei ori întunecă şi-ş ascunse lumina.

3 Al treile soare, cu zări neagre pre giur dînsul.

4 Al patrule soare, ca o pară de fum neagră.

5 Al cincile soare, ars şi fierbinte era noao a-l socoti.

6 Al şasele soare, lumină avea ca zăpada.

7 Al şaptele soare, cu zare roşie şi în mijloc mîn-avea.

8 Al optule soare, zările lui era line şi curate.

9 Al noaole soare, de toţi era mai groaznic, spăimat era şi fierbinte.

Sivila zise: Noao sori sînt noao rodure.

1 Cel soare dintîi iaste rodul bălgarilor, buni şi iubitori la oaspeţi şi credincioşi; şi cea dereaptă credinţă creştinească lui Dumnezău au închinat.

2 Al doile soare sînt grecii, că ei de trei ori credinţa sa au lepădat şi cu toate limbile să ameastecă, iubitori de argint şi luotori de adămană, împărăţiia lui Dumnezeu deaderă.

3 Al treile soare sînt frîncii, ce ei vor călca toate limbile; ieşi-va dintru dînşi om de 2 roduri

şi numele lui va fi Constantin şi acela va călca toate limbile şi va face războaie mari pre pămînt.

Şi să vor arăta lui seamne pre ceri.

Şi va rădica grecii şi va zidi întru dînşii cetate şi să va chiema Ierusalimul Nou, ograda grecilor şi răpaosul svinţilor; şi mîni-sa i să vor arăta crucile lui Hs., ce eale vor face seamne multe pre pămînt.

4 Al patrule soare, aceştia sînt arcadei, ce vor birui frîncii şi vor călca Rimul, şi iară va fi Rimul; şi acela om într-apă va muri.

5 Al cincile soare, aceştia sînt sărăcineştii ce vor pustii Ierusalimul şi vor călca Siriia.

6 Al şeasele soare, aceştiia sînt siriianii ce ţinură Ierusalimul şi pierdură scaunul său şi pămîntul lor va fi pustii trei sute de ani.

7 Al şaptele soare, aceştia sînt jidovii. Ieşi-va o muiare dintru dînşii şi va naşte fii din ceri şi vor zice numele lui – Isus. Şi fata ce-l va naşte va fi tot fecioară curată. Scaunul lui iaste ceriul, iară pămîntul iaste aşternut picioarelor lui. Numele fecioarei va fi Mariia. Aduna-să-vor toţi domnii şi toţi giudecătorii şi-l vor da spre răstignire. Îngropa-l-vor pre dînsul şi a treia zi va învie şi să va sui în ceri. Şi va trimite 12 bărbaţi şi aceia leagea noastră vor răsîpi şi a lor leage vor întări şi aceaea leage va împărăţi de la răsăritul soarelui pînă la apus.

Atuncea ziseră popii jidoveşti şi toţi boiarinii: Taci, împărăţiia ta, că încă una te vom întreba: Poate aceaea a fi ca să pogoară Dumnezău

din ceri şi să să nască din fecioară şi să spargă leagea noastră?

Atuncea Savila zisă:

Oh, nebun rodul mieu cel mare şi minunat, nu vă miraret de aceasta, ci socotiţ cu înţelepciunea voastră pre ce stă ceriul aninat şi pămîntul întărit şi neclătit, iară leagea voastră nu spre bine stă. Că şi eu, pînă acum m-am nădăjduit că dintru mine să va naşte Hs. şi mi-am ferit feciorиia mea în 50 de ani. Iară acmu cunosc că nu-s eu aceaea.

8 Al optule soare, aceştia sînt iverii, derepţi şi iubitori la oaspeţi, beseareca păzăscu, de Dumnezău să tem şi cuvintele svinţiei sale cearcă.Şi petrec fără de răutate. Unora ca acestora le zice Dumnezău: Ferice de ceia ce să pleacă, aceia vor dobîndi spăseniia.

9 Al noaole soare, aceia sînt tătarii ce varsă sînge pre pămînt şi nimea înaintea lor nu vor sta. Mînca-vor toate ţările şi pînă la o vreame atîta puteare vor avea cît înaintea lor din limbi nimea nu să va putea protivi. Iară cînd va fi mai pre urmă, cu numele lui arhanghel Gavriil, iar de oameni vor peri.

Slavă Părintelui şi Fiiului şi Duhului Svînt, acum şi pururea şi întru veacii de veaci.

Textul reprodus mai sus după ms. rom. al *Paliei istorice* se mai păstrează şi în alte două vechi codice miscelanee: *Codicele de la Cohalm* (într-o versiune identică sub raportul conţinutului) şi codicele copiat de Costea dascălul din Şcheii Braşovului (versiune diferită, pătrunsă la noi prin filieră sîrbă, după cum presupune Dan Simonescu). Acest text se află de asemenea şi în ms. slavon copiat la noi al *Paliei istorice* (v. *infra Texte*).

Ceea ce leagă textul *Cuvîntului despre prea înţeleapta Sivila* de cel al *Paliei istorice* este mai ales tîlcuirea făcută celui de al şaptelea soare, tîlcuire în care Sivila vesteşte naşterea, răstignirea şi învierea lui Isus şi răspîndirea credinţei creştineşti prin cei 12 apostoli. Cum se ştie, textele sibiline care circulă în literatura medievală apar fie în cadrul unor scrieri cu caracter apocaliptic, fie în scrieri care, prin încercarea de arăta concordanţele dintre *Vechiul* şi *Noul Testament*, au şi un implicit sens polemic. În versiunea de faţă a *Proorocirii Sibilei* predomină cea de a doua tendinţă; întîlnim un pasaj a cărui prezenţă în textul *Proorocirii...* este ilustrativă în acest sens:

„Atuncea ziseră popii jidoveşti şi toţi boiarinii: – Taci, împărăţiia ta, că încă una te vom întreba: Poate aceaea a fi, ca să pogoară Dumnezău din ceri şi să nască din fecioară şi să spargă leagea noastră?

Atuncea Savila zis[ă]: – Oh, nebun rodul mieu cel mare şi minunat, nu vă miraret de aceasta, ci socotiţ cu înţelepciunea voastră pre ce stă ceriul aninat şi pămîntul întărit şi neclătit, iar leagea voastră nu spre bine stă."

Alte pasaje, precum cel referitor la greci, din tîlcuirea celui de al doilea soare („...ei de trei ori

credința sa au lepădat, şi cu toate limbile să ameastecă, iubitori de argint şi luotori de adămană") sau ultimul pasaj, referitor la tătarii „ce varsă sînge pre pămînt şi nimea înaintea lor nu vor sta", căci „mînca-vor toate țările", dar mai apoi „iar de oameni vor peri", apropie textul *Proorocirii...* de scrierile oraculare cu direcție politică. În categoria acestor scrieri intră nu atît gromovnicele, trepetnicele sau coliadnicele, care sînt relativ contemporane cu pătrunderea acestei forme a textelor sibiline în literatura românească, cît scrierile care pătrund mai tîrziu, la sfîrşitul sec. al XVII-lea şi în cursul celui următor: calendarele de tipul *Foletului Novel* şi mai ales *Agathanghelul.*

Din punct de vedere formal textul *Proorocirii...* se apropie mai mult de *Cele 12 vise ale lui Mamer,* fiind amîndouă organizate, după o introducere narativă scurtă, în versete cu caracter oracular şi enigmistic. Diverse tratări ale motivului sibilelor apar şi în cronografe, în *Parimiile...* lui Dosoftei, ca şi în traducerea românească a scrierii lui Ioanichie Galeatovschi, *Cer nou,* iar Milescu, pe cînd se afla în Rusia, a dedicat şi el o lucrare cu caracter didactico-politic profețiilor sibiline.

TEXTE: Versiunea de mai sus, din BAR, ms. rom. 469, ff. 427^{v}-437^{r} a fost reprodusă, cu mai multe lecțiuni eronate, de către L. Miletič în „Sbornik za narodno umotvorenija, nauka i knižina", Sofia, an. IX, 1893, p. 161-210, în paralel cu versiunea slavonă din actualul ms. slav. 740 de la Arh. St. Bucureşti . (Pentru clasificarea redacțiilor slavone şi pentru studiile referitoare la circulația textului slavon, v V.Tăpkova-Zaimova,

A. Miltenova, în vol. *Istoriko-apokaliptičnata knižina...,* Sofia, 1996, p. 251-276).

M. Gaster a republicat textul românesc în „Journal of the Royal Asiatic Society", 1900, p. 609-623, dar nu pe baza ms-ului BAR 469, ci folosind ediția lui Miletič şi îndreptînd unele erori evidente. Versiunea din Codicele de la Cohalm a fost editată de E. Simionescu în *Codicele de la Cohalm,* Iaşi, 1921, p. 47-49, iar cea din BAR, ms. rom. 1436 copiat de Costea dascălul a fost editată de D. Simonescu *(v. infra).*

STUDII: M. Gaster, *The Sibyl and the Dream of One Hundred Suns, loc. cit. supra;* D. Simonescu, *Sibilele în literatura românească,* Buc., 1929; N. Cartojan, *Cărțile populare...,* I, ed. a II-a, p. 149-155; V. Tăpkova-Zaimova, A. Miltenova (v. *supra*).

VIAȚA SFÎNTULUI MACARIE RÎMLEANUL

În activitatea literară a lui Dosoftei, cunoscut mai ales ca poet, textele în proză ocupă un loc destul de important, atît cantitativ, cît şi valoric. Ele atestă nu numai calitățile de filolog, traducător şi editor ale lui Dosoftei, ci şi remarcabilul său talent literar. Intervalul de timp necesar pentru pregătirea ediției sale din *Viețile svinților* a fost mult mai mare (cca. 25 de ani; v. Şt. Ciobanu, *Dosoftei, mitropolitul Moldovei, şi activitatea lui literară)* decît cel consacrat versificării şi editării *Psaltirii* din 1673 („...tocmită în 5 ai, foarte cu osîrdie mare"). Acest lucru nu se explică decît ținînd seama de faptul că Dosoftei aplică şi în cazul acestei ediții a *Proloagelor* principiile pe care i le cunoaştem din întregul activității sale literare. El nu se opreşte niciodată la un singur izvor în traducerea textelor, confruntă sursele, caută să completeze lacunele şi să înlăture inadvertențele, este interesat nu numai de exactitatea traducerilor, ci şi de expresivitatea lor, este atras de latura miraculoasă sau fabuloasă a narațiunilor, chiar dacă ea contravine uneori canonicității textului, năzuieşte mereu să dea formă poetică materiei narative.

În *Proloagele* sale el foloseşte surse diferite. În afara sinaxarelor greceşti, care constituie modelul său principal, atît pentru majoritatea legendelor, cît şi pentru versurile care apar în tipăritura sa (v. N. A. Ursu, note la ed. Dosoftei, *Opere,* I, 1978), el mai foloseşte şi manuscrise slavone din seria *Mineielor,* alcătuită în Moldova în secolele al XV-lea şi al XVI-lea, ca şi unele traduceri contemporane cu el, făcute în spațiul ucrainean. Un rol destul de mare în cadrul colecției sale hagiografice îl deține materialul extras din cronografele greceşti tipărite la Veneția, material pe care Dosoftei îl foloseşte cu citări exprese în mai multe locuri din tipăritura sa.

Concepția lui Dosoftei asupra valorii hagiografiilor are şi ea determinări multiple. Cum se ştie, cultul sfinților, ca reviviscență a politeismului antic, a avut rolul de a pune în circulație literară o serie de legende locale. Deoarece sfinții patronau o comunitate alcătuită pe baze etnice, profesionale (patronii breslelor), cetățeneşti (patronii oraşelor-cetăți) şi, pînă prin secolul al X-lea, nu erau canonizați încă oficial, ci prin sufragii populare, între legendele sfinților şi cele ale eroilor au existat mereu contaminări. Dosoftei consideră că valoarea exemplară a hagiografiilor este mult mai pregnantă atunci cînd acțiunile narate sînt mai apropiate cititorului. În acest sens el introduce în tipăritura sa o pledoarie pentru sanctificarea unor sihaştri moldoveni:

„Că şi-n vreamea de-acmu mulți svinți sînt de petrec cu noi, carii numai Dumnădzău îi ştie la inema lor.

Dară tocmai şi din rumâni, mulţi sînt carii-am şi vădzut viaţa şi traiul lor, dară nu s-au căutat, fără numai Daniil de Voroneţ şi Rafail de Agapia, i-am sărutat şi svintele moştii. Apucat-am în dzîlele noastre părinţi nalţi la bunătăţi şi-n podvig, şi plecaţi la smerenie adîncă: părintele Chiriac de Beserecani, gol şi ticăloşit în munte 60 de ani. Şi Chiriac de Tazlău, Epifanie de Voroneţ, Partenie de Agapiia. Dară Ioan de Rîşca, arhiepiscopul acel svînt şi minunat, Inochentie de Pobrata şi Istatie? Că Dumnădzău, svinţiia sa, nice un neam de rodul omenesc pre pămînt nu lasă nepartnic de darul svinţiii sale, ce preste toţi au tins mila sa ş-au deschis tuturor uşe de spăsenie". *(Vieţile svinţilor,* IV, f. 152^{r}).

Pledoaria sa are aspectul unui demers din raţiuni de patriotism local. Dar, dacă privim generic şi istoric noţiunea de *patriotism,* vedem că ea se constituie şi pe baza cultului patronilor unor comunităţi. Pe Dosoftei îl conduce, în activitatea sa culturală, dorinţa de a oferi comunităţii cu care se simte congener un număr de bunuri culturale. De aceea el acordă mai puţină atenţie rigorii canonice în culegerea sa de povestiri şi versuri hagiografice şi mai multă elementului legendar atractiv al acestora.

Povestirea pe care o reproducem mai jos este un exemplu foarte grăitor în această privinţă. Incriminată în indexurile de cărţi oprite (v. comentariul), *Viaţa sf. Macarie Rîmleanul* este o legendă plină de elemente miraculoase şi de viziuni, conţinînd modalităţi artistice narative apropiate de universul cărţilor populare şi de cel al basmelor fantastice.

ÎNTR-ACEASTAŞ DZÎ, POMENIREA PREACUVIOSULUI PĂRINTELE NOSTRU MACARIE RÎMLEANUL[1]

Trei părinţi svinţi bătrîni, Serghie şi Righin[2] şi Theofil[3], de la mănăstirea lui sveatîi Asclipie, ce-i în Mesopotamiia, adecă ţara între apele Tîgrul şi Efratul, să vorovîră în bună voroavă să îmble să cutriere pămîntul. Şi-ncepînd calea, mearsără de cutrierară locuri de-nchinăciuni. Şi mearsără şi pre la puţul cel de apă ce-au îndereptat pre vălhovnici[4] din Persida spre închinăciunea Domnului Hs. şi la Vithleem, în ţara Palestinii, unde îngerii au cîntat **Слава въ вышних Богоу и на земли миръ, въ чл͠цяхъ бл͠гволение.** [*sl.*: Slavă lui Dumnezeu în înălţimi şi pe pămînt pace, între oameni – bună învoire.] Şi mearsăm vîrtejind la muntele Eleonului, de unde s-au înălţat Domnul Hs. Şi iarăş mearsem în Ierusalim, feacem 20 de dzîle cutrierînd locurile svinte şi mănăstirile, luînd rugă şi blagoslovenie şi slăvind pre Dumnădzău întru toate.

Şi ne-nsemnăm cu Svînta Cruce, ca ceia ce n-om avea a mai vedea lumea.

Şi ieşind mearsăm 25 de dzîle, trecum Tigrul la Persiia, venim la poiana unde au giunghiat sveatîi Mercurie pre Iulian Prestîpnic. Şi-ntrăm în ţară, mearsăm în oraşul Ctisifon, la mormîntul svinţilor trei otroci: Ananiia, Azariia şi Misail, departe de Vavilon.

Şi-nchinîndu-ne svinţilor, slăvim pre Dumnădzău ce ne-au spodobit a ne-nchina sfinţiilor sale, mîncăm şi băum de ne săturăm, mulţămind lui Dumnădzău.

Şi ieşind din Ctisifon, mearsăm 24 de dzîle, pînă la părţîle Indiei. Şi aflăm o căşcioară de către apusul cetăţîi. Şi ieşind oamenii indieni, ne goniră dintr-acea casă. Că nu şed cu oraşe, ce răşchiraţi. Şi iarăş intrăm într-altă casă fără om şi masăm 2 dzîle. Şi adecă veniră omul cu femeaia-ş, în cap în loc de cununi purta săgeţi[5] ascuţîte. Şi să spăriară, gîndind că sîntem iscoade. Şi mearsără de-ş chemară soţîi şi veniră vro 40 de oameni. Şi cercînd prin casă, ne-aflară la rugă şi pusără (**f.79**[r]) foc casii. Noi deadem afară cu multă frică. Şi nenţălegîndu-le limbii să răspundem, ne-nchisără într-o casă strîmtă, dzeace dzîle nemîncaţi. Iară noi făceam rugă dzua şi noaptea, cîntînd şi slăvind pre Dumnădzău. De-aciia veniră cu mulţîi şi, aflîndu-ne îngenunchiaţi la rugă, ne luară şi ne petrecură cu prăjini pînă ne scoasără din ţară.

Şi eram nemîncaţi 70 de dzile, cum Dumnădzău ştie. Şi-nsămnîndu-ne cu numele Tatălui şi a Fiiului şi a Svîntului Duh, ne-am apucat de cale. Şi mearsăm multe dzîle spre răsărite. Şi sosîm în 40 de dzîle la loc cu pomăt frumos şi rodit şi dulce la mîncat, preste samă de mult. Şi mulţămind lui Dumnădzău şi Domnul Nostru Is. Hs., mîncăm de ne săturăm de ceale poame.

Şi de-acolo mearsăm în ţara căpcînilor[6] şi nemica rău nu ne feaceră, numai ce ne căuta. Pre-alocurea era cu muieri şi cu copii, lăcuia pre supt pietri ca herile în viedzunii[7].

Şi iarăş luînd drumul spre răsărit 100 de dzîle şi mai bine, sosîm în ţara pithicilor[8], nemică altă nu vedeam, numai pithici. Şi fugiră de noi deaca ne văzdură. Iară noi proslăvim pre Dumnădzău că ne-au izbăvit de dînşii. Şi deaca ieşim din ţara moimelor, venim la munte nalt unde nice soarele nu luciia, nice copaci era, nice verdeaţă, numai gîngănii veninate, şi glasuri de şuieratul lor, şi scîrşcări de dinţii lor, de aspide[9] şi de bălauri şi ehidne[10] răspundzîndu-ş, şi dzîmbri, şi vasiliscuri[11], şi alte heri neştiute, şi onochetavri[12], şi inorogi[13], şi leoparduri. Şi slăvim pre Dumnădzău că ne izbăveaşte de gurile lor şi ne-ntăreaşte la cale. 4 dzîle audzînd şuieretul zmeilor, ne-am astupat urechile, că nu puteam răbda şuieretele lor. Şi trecînd muntele, sosîm la rîpă mare şi adîncă, unde nice urmă de om era, nice fire de om îmblase pe-acolea.

Şi zăbăvind 7 dzîle, cugetînd cum vom face, şi ne rugăm lui Dumnădzău să ne scoaţă de acea rîpă. Şi adecă o ciută veni împrotiva noastră, şi mugi de departe naintea noastră. Şi luîndu-ne pre urma ei, sosîm la alte rîpi şi [primejdii]. Şi surupîndu-ne abiia cu nevoie putum de ne pogorîm [la un] şes. Şi era ciredzi de cerbi şi ciute, şi trecum [acel şes] prin ciredzi de ciute, şi de pili, fără nevoie. Şi (**f.79**[v]) neaflînd drum, rugînd pre Dumnădzău, mearsem 70 şi mai bine de dzîle şi sosîm la loc şes, plin de pomăt cu roadă. Şi lumină nu să mai vedea acolo, numai negură întunecată. Şi şedzînd puţîntel, plînsăm şi ne tînguim că ni s-au închis calea şi lumina. Şi plîngînd acolo 7 dzîle, adecă o porumbiţă, zburînd stătu la loc nalt şi purceasă nainte-ne. Noi, mulţămind lui Dumnădzău, mearsăm după dînsa. Şi

sosîm la un znamăn, stîlp de piatră cu cămară. Şi scriia în ţărcălam: „Acest stîlp au rădicat Alexandru, împăratul machedonilor, cînd au gonit pre Darie persul. Cine va vrea să să-nderepteadze de-acicea, să ia na stînga dincătro vin apele. Şi cine va-mbla, să ia sunetele apelor şi va ieşi la lumină. Că na direapta sînt munţi şi rîpi şi iazere mare pline de şerpi". Deaca citim stîlpul lui Alexandru, dobîndim la suflet. Şi lăudînd Dumnădzău tutinderea ce ne izbăveaşte, purceasăm luînd na stînga.

Şi deaca mearsăm 40 de dzîle, ne tîlneaşte putoare grea şi iute. Şi leşinam de putoare, şi ne rugam lui Dumnădzău să ne ia sufletele. Şi eram în multă voia rea. Şi veniia hreamăt mare, ca de nechedzături de cai mulţi. Şi deaca curmăm din cale, vădzum nainte-ne iazer mare. Şi mulţîme de munciţi, cît nu să vedea apa de dînşii. Şi adecă boacete şi vaiete şi plînsuri cu ţîpete multe, ca de mulţîme de oameni din iazer. Şi audzîm glas din ceriu dzîcînd: „Acesta-i locul cel de osîndă. Şi aceştia-s carii să lepădară de Hs."

Şi cu frică mare trecum de acel iazer de osîndă. Şi de-acolo în cîteva dzîle sosîm unde era 2 munţi nalţi. Şi-ntre dînşii căutăm de vădzum un uriiaş foarte mare, legat cu 8 lanţuje de aramă preste trup, cu 4 na direapta, şi cu 4 na stînga. Şi foc mult supt dînsul de-l ardea. Şi ţîpetele i să audzîia 30 de mile. Şi deaca ne vădzu, acel om mare începu a să boci şi să-nchina cu capul la pămînt. Şi era trupul lui pîrjolit de nu să vedea nice un păr pre trupul lui. Iară noi de frică ne-am acoperit obrazele pînă-l trecum. Şi-mblînd 5 dzîle, tot îl audzîiam. Şi sosîm la strămnină, cu dîlboană adîncă şi mare. Şi de

margine era o muiare despletită mare. Şi un bălaur împleticit colăcit de la (**f. 80ʳ**) picioare pînă la capul ei preste trup. Şi cînd vrea să grăiască, o loviia preste gură şarpele. Şi părul ei era pînă-m pămînt. Şi alte glasuri nepovestite ieşiia din acea groapă de gloate multe dzîcînd: „Fie-ţi milă de noi, Fiiul lui Dumnădzău!" Iară noi de frică multă dzîsăm: „Doamne, fîrşeaşte-ne aicea, că ochii noştri vădzură streine şi prea minunate taine, şi osînde mari pre pămînt. Şi de-acolo ieşind, vădzum * şi era ca nişte vrabii cu-ntunearecele. Şi graiul lor omenesc striga: „Iartă-ne, Doamne! Iartă-ne, Dumnădzău, că sîntem mai greşiţi decît toată lumea naintea ta!" Iară noi feacem rugă la Dumnădzău şi dzîsăm: „Doamne, spune-ne ce sînt aceaste taine groznice a tale, că ne iaste frică vădzîndu-le!"

Şi crepînd naintea lor pămîntul, ieşi glas: „Nu vî-i dată să ştiţi de-aceaste. Ce pădzîţî-vă nainte!"

Şi trecînd locul cu frică, sosîm la cîmpie straşnică şi slăvită. Şi adecă 4 bărbaţi sta acolea, cu chip slăvit şi nepovestit. Şi-naintea lor, darde ascuţîte de luciia. Şi foc mare fără samă, şi smoală, şi iarbă pucioasă, zmei şi ehidne şi chelei[14]. Şi acei 4 bărbaţi avea în capete cununi de aur cu mărgăritari, ţîind a mînă toiage de aur. Şi deaca-i vădzum, cădzum la pămînt şi ne rugăm: „Miluiţi-ne, bărbaţi cereşti! Şi să nu să atingă de noi dărdzîle acealea şi focul!" Şi răspunsără acei bărbaţi svinţi: „Sculaţi cu pace de vă păzîţi calea ce v-au arătat Dumnădzău, fără frică! Că n-au puteare asupra voastră, că aceastea le pădzîm noi pînă la dzua giudeţului, cînd

va veni despuitoriul Dumnădzău." Şi audzînd aceastea de la svinţii bărbaţi, luăm îndrăznire. Şi mearsăm 40 de dzîle, îmblînd nemîncaţi, fără numai apă. Şi fără veaste ne veni glas de cîntători a gloate multe, şi miros de mir scump. Şi din glasul cîntecelor ş-a tămîilor, adormim. Şi-n somn ni să-ndulcir ă budzele, ni să-ndulcir ă ca de stride. Şi deşteptîndu-ne, vădzum besearică mare de cristal şi în mijlocul ei ca-n chip de jărtvinic. Şi ieşiia fîntînă ca laptele din jărtvinic, cît dzîceam că şi-i lapte. Şi bărbaţi straşnici şi minunaţi sta pregiur apa aceaea, cîntînd cîntări (**f. 80**[v]) îngereşti. Şi deacă-i vădzum, ne-am înfricoşat şi stăm uimiţ, izumiţi. Iară un svînt bărbat frumos, de-aceia ce sta pregiur apa aceiia fîntîni, ne socoti şi dzîsă: „Aceasta-i fîntîna de fără moarte cruţată direpţîlor". Iară noi ne-nchinăm la pămînt, slăvind pre Dumnădzău şi pre acel svînt bărbat şi pre toţi svinţii aceia.

Şi cu multă frică şi bucurie, sosîm la alt loc, nice leac gustaţi, cum Dumnădzău ştie. Ce budzăle noastre, de dulceaţa aburilor acelora, trei dzîle să lipiia ca de stride. Şi iarăşi venim la un loc cu pîrău mare şi băum de ne săturăm, slăvind pre Dumnădzău.

Şi era-n-amiadzădzi, pripăc, şi şedzum lîngă pîrău sfătuind ce vom face. Şi din pîrău ieşiia lumină de strălumina. Şi socotim în patru părţile lumii, şi nu sufla vînturile de la noi. Şi-ntr-alt chip sufla vînturile acealea. Şi unghiul despre apus era vearde, a ceriului, ca prajii[15]. Iară a răsăritului, ca trestiia. Iară miadză-noaptea, ca sîngele curat. Iară amiadzădzul, alb ca omătul. Şi stealele ceriului era mai străluminate, şi soarele mai herbinte cu şapte părţi. Şi copacii, preste măsură de mare. Şi mai deşi şi mai

roditi. Şi munţîi aceia, mai nalţi decît pre la noi, şi mai faeşi[16]. Şi pămîntul acela, luminat ca focul, şi cumu-i laptele, şi pasările, pre fealiu, carea-şi în cîntecul ei.

Şi eram mai mult de 100 de dzîle nemîncaţi, cum Dumnădzău ştie. Şi fără veaste venir ă la noi gloate fără samă de mulţi bărbaţi, şi femei şi copii, cei mai mari era de un cot. Alalţi, şi mai scundzi. Şi ne-am spăriat de dînşii deacă-i vădzum, să nu ne cumva mănînce. Şi gîndiiam cum vom face. Şi dzîsă fratele Serghie[17]: Dăi, fraţilor, să ne zborîm părul, să ne facem ciuhaşi şi să alergăm asupră-le. Sau ne-or mînca, sau or fugi. Şi feacem aşea, şi purceasăr ă fuga scîrşcînd cu dinţii asupră-ne, şi trăsnind, şi apucîndu-şi cuconii. (Aceştia au războiu cu cucoarăle)[18]. Şi trecînd pîrăul, mearsăm unde lăcuia ei. Şi aflăm acolo un fealiu de buruiană[19], ca laptele şi ca stridia de dulce. De un cot era de-asupra pămîntului. Şi mîncăm de ne săturăm de dînsă, şi ni s-au schimbat faţa, şi vîrtutea ni s-au adaos. Şi slăvim (**f.81**[r]) pre Dumnădzău ce ne hrăneaşte şi ne-nderepteaz ă pururea la toate.

Şi iarăşi purceasăm pre cale nainte. Şi mearsăm opt dzîle neştiind calea. Şi ţîindu-ne de acea cale nemblată multe dzîle, aflăm peştera lui Sveatîi Macarie, luîndu-ne pre o cărăruşe. Şi era peştera aceaea ca o besearică svîntă grijită şi podobită. Atunce rugîndu-ne şi făcîndu-ne svînta cruce, ne bucurăm. Şi întrînd înnontru, pre nimerea n-aflăm. Şi dzîsăm între noi: Această căşcioară a fire de om iaste. Ce să aşteptăm pînă în sară, să vedem. Şi-ngăduind

puțîntel, adecă miros de mir foarte minunat să feace în peşteră şi ne veniia la nări. Şi luînd aminte spre răsărit de la peşteră, vădzum închipuitură de podoabă de bărbat groznic, cu nemică altă îmbrăcat, fără numai cu peri albi. Că veniia adevăr fericitul Macarie. Şi-i crescusă părul capului de ai mulți, şi-i acoperiia tot trupul[20]. Şi venind svîntul la peşteră spre noi, ne aulmă de departe. Şi cădzu la pămînt, începu a ne giura şi a dzîce: „ De sînteți de la Dumnădzău, mi vă arătați. Iară de sînteți de la Satan, vă duceți de la mine, de la un smerit şi păcătos!"

Iară noi strigăm şi dzîsăm:

„Blagosloveaşte-ne, sfîntul lui Dumnădzău, că sîntem şerbi a lui Dumnădzău şi ne-am lepădat de Satan şi noi!" Atunce veni cătră noi şi-ntinzînd mînule spre ceri să rugă la Dumnădzău şi ne blagoslovi. Şi desfăcînd părul de pre obraz, voroviia cu noi. Şi-i era părul alb ca omătul, ni să punea pre ochi ceață de albiia lor. Şi vădzum fața lui. Şi de multe bătrîneațe nu i să vedea ochii, că-i era slobodzîte sufrunceaele[21] preste ochi. Iară unghile la mîni şi la picioare cîte de un cot era. Iară musteața, acoperindu-i gura, pogorîia de să mesteca cu barba, şi-mpreună-i agiungea pînă la picioare. Şi cînd grăia, ț-părea că grăiaşte de fund. Şi-i era piialea ca de țăstul de broască.

Şi ne-ntreba de unde sîntem. „Şi ce ați venit la mine?" Şi-i spusăm toate tîmplările noastre, şi cum ni-i voia să agiungem unde odihneaşte ceriul. Şi ne răspunsă: „Fiii miei, nu poate neştine, muricios şi-mbrăcat cu trup, să între mai înnontru sau să socotească minunile lui

Dumnădzău şi putearea. Că eu păcătosul mult m-am silit ş-am pus poară să o fac aceasta. (**f. 81v**) Şi preste noapte mi-au spusu-mi Domnul dzîcînd: «Nu te băga a ispiti pre tvorețul tău, că nu-i putea a mai treace înnainte de la acesta loc!» Iară eu dzîşi: «Căce, Doamne?» Şi-m dzîsă: «20 de mile de-acicea iaste păreate de her, mai înnontru alt păreate de-aramă şi din nontrul aceluia iaste raiul spre răsărit, unde odihneaşte ceriul. Şi din afară de rai au tocmit Dumnădzău heruvimii şi sabiia cea de foc ce să-nvîrteaşte să păzască lemnul vieții. Şi sînt acolo orecarii, de la picioare pînă la buric şi la piept, ca de leu; capul de zmău; mînule de cristal; şi sabiile de foc țiind a mînă, păzăsc zidiurile să nu-ndrăznească nime a treace mai înnontru, pentr-aceale de-acolo puteri groznice. Şi îngerii cei vîrtucioşi den-afară de ceriu stau.» Şi deaca am audzît aceasta de la înger, n-am cutedzat a-ntra mai înontru".

Iară noi, deacă audzîm aceastea de svîntul Macarie, ne-am fricoşat cu frică mare. Şi pre svîntul Macarie măriiam şi, cădzînd la pămînt, am slăvit pre Dumnădzău că ne-au spus aceaste toate minuni a lui Dumnădzău.

Şi era amu sară. Şi ne dzîsă: Fiii miei, stați în laturi puțînel, că am 2 coconi aicea şi vin din sară în sară. Şi mă tem, vădzîndu-vă streini, să nu vă vatăme. Iară noi gîndiiam că-s oameni. Şi cum ne deadem în laturi, adecă 2 lei groznici veniră reapede din pustie şi cădzură la picioarele lui rugind de i să-nchinară. Iară noi de frică cădzum gios. Şi puindu-şi mînule preste dînşii le dzîsă: „Cuconaşii miei cei buni, de la firea

oamenilor venird neştini la noi, şi să nu le faceți strîmbătate, că sînt şerbii lui Dumnădzău".

Şi ne chemă svîntul Macarie: „Veniți, frațîlor, la noi, nu vă teamereți. Şi vom face vecerniia". Şi mearsăm la svinția sa. Şi cursără leii de ne-ntîmpinară, lingîndu-ne pre la picioare şi pre cap. Şi ca nişte oameni cuvîntăreți genunchind picioarele, ni să-nchinară. Iară noi proslăvim pre Dumnădzău ce i-au îmblîndzît spre noi. Şi feacem vecerniia.

Şi şedzum toată noaptea, şi a doua dzî dzîsăm svîntului Macarie: „Spune-ne, cinstite părinte, cum ai venit aicea?" Şi ne dzîsă: „Frațîlor, plecați audzul de-ascultați în cuvintele rostului mieu, (**f. 82**[r]) să-nțăleageți de rîndul mieu, cum am venit aicea. Eu, smeritul, am fost ficior unui Ioan, singlitic din Rîm. Şi mă-nsurară fără voia mea. Şi nuntind, cînd fu sară de mă-nchisără cu mireasa, nunta giucînd, eu mă feciu că mi-i pre-afară, şi ieşiiu de m-am ascuns la o femeae săracă şi mişea, de-am şedzut ascuns 7 dzîle, Dumnădzău să o pomenească. Şi-m aducea veştile[22] pînă-n 7 dzîle. Iară dzîlele nuntii meale feaceră bocindu-le şi căutîndu-mă şi nu mă aflară.

Iară eu, deacă trecură aceale 7 dzîle, m-am sculat noaptea, slăvind şi mulțămind lui Dumnădzău şi aceii muieri sărace. Ş-am ieşit la drumul cel mare. Iară iubitoriul de om şi milostiv Dumnădzău, ce va pre toți să să spăsască, au trimis pre Rafail, îngerul său, în chip de moşneag. Şi, aflîndu-l şedzînd lîngă drum, i-am dzîsu-i: «Unde mergi, părinte?» Şi-m dzîsă: «Unde ți-i

gîndul tău, acolo mă duc şi eu». Iară eu dzîşi: «Dumneata, părinte, îndereptează-mă la cale de viață!» Ş-am purces a mearge după dînsul. Şi, luînd poruncă la oraşe, am avut de sațîu. Şi, călcînd drumul şi calea toată, să nu dzîc mai mult, în trei ai am sosît aicea. Şi, pînă nu sosîsăm, şedzum de dormim şi, cînd m-am deşteptat, nu l-am vădzut ce să feace. Şi începuiu a plînge şi a mă voiera şi îndată mi să arătă şi-m dzîsă: «Eu sînt Rafail arhanghelul, carele te-am adus într-acoace în chip de moşneag bătrîn. Ce să-ți laşi toată voia cea rea, să nu te temi, ce să slăveşti pre Dumnădzău că te-au adus aicea. Iată c-ai trecut de la-ntunearec ş-ai vădzut minunatele lui Dumnădzău, şi osînda păcătoşilor, şi fîntîna cea fără moarte». Şi, dzîcînd aceastea îngerul Domnului, Rafail, fu nevădzut.

Şi-ndată purceşi a mearge. Şi mă tîlni asînă sălbatică păscînd. Şi o giuraiu de dzîşi: «Ai, pre Dumnădzău ce te-au zidit, arată-mi lăcaş omenesc!» Şi-ndată stătu de mă apropiiaiu. Şi mergea naintea mea, şi m-au dus 2 dzîle. Şi tîlnim un cerb mare. Şi să-ntoarsă asîna sălbatecă. Şi mă dusă cerbul 3 dzîle. Şi iarăşi ne tîlni un bălaur şi cerbul să-ntoarsă. Iară eu, de frică, începuiu a giura pre bălaur să nu-m facă nevoie. Şi, sculîndu-să bălaurul pre coadă, ş-au deşchis gura şi grăi ca omul (**f. 82**[v]) dzîcînd:«Bine-ai venit, şerbul lui Dumnădzău Macarie, că sînt 12 ai de cînd te-aşteaptă muntele acesta. Şi ia că ț-am gătat şi casă de lăcuit, poruncită de Rafail arhanghelul. Şi-ncă şi chipul tău mi-au zugrăvit, şi graiul, şi iată că te vădzuiu astădzi.

Că sînt 8 dzîle de cînd te-aştept, de n-am mărs nice la mîncat, nice la băut. Şi astă sară vădzuiu un şedzătoriu[23] pre nuor luminat şi-m veni glas dzîcînd: «Scoală, Anail, de priviteadză pre şerbul lui Dumnădzău, Macarie! Şi acmu ia-mblă de-ţi vezi locul!» Şi mă dusă pînă la uşea aceştii peştere. Şi deac-am întrat înnontru, am aflat o leiţă moartă şi puii amîndoi scîncind, neavînd ce suge. Ş-am luat de i-am hrănit cu mugur ca cuconii miei prisne. Iară pre maica lor am îngropat afară în pămînt".

Şi, audzînd aceastea, slăvim pre Dumnădzău. Şi, încă noi vorovind, adecă corbul veni de să pusă în mijlocul nostru cu o pîine şi giumătate în gură. Pusă nainte-ne şi să dusă. Şi ne dzîsă bătrînul: „Cunoscut-am că nu ne-au părăsît Dumnădzău, ce încă ne-au trimis şi hrană. Şi voaă şi mie, de-ndulcit. Că iată că mulţi ai pînă astădzi, de cînd luăm hrană de la această pasăre, în toate dzîle giumătate de pîine. Iară astădzi luăm de la dînsă pîine de noi de toţi. Deci să mîncăm întîi, de-aciia voi spune şi de păcatele meale". Şi deaca mîncăm şi feacem blagodarenie, începu a dzîce către noi: „Deacă-mplui aicea 12 ai, ieşiiu na 7 ceas şi şedzuiu cu ceşti ţînci. Adecă Satan începu a mă ispiti. Căutaiu, vădzuiu un nemeteţ de păioră scump, femeiesc, dzăcînd gios înainte-mi. Iară eu, un ticăit, m-am uimit şi nu mi-am făcut cruce[24]. Şi l-am luat de l-am băgat înnontru. Ş-am cugetat ce poate hi, de unde s-au luat acesta lucru pre-aceastea locuri. Şi cînd fu a doa dzî, ieşind, iarăş aflaiu o cizmă frumoasă femeiască. O

luai şi o duşi la nemeteţ şi iarăşi, ca şi-ntîi, m-am uimit de nu-m feci svînta cruce. Iară cînd fu a treia dzî la dzuă demineaţa, ieşiiu să mă-nchin lui Dumnădzău. Şi iarăşi nu-m feci svînta cruce pre obraz ca să fiu feritu-mă de fărăleagea şi păcatul mieu. Şi iarăşi vădzuiu urdzîtura vrăjmaşului. Adecă o nevastă şedea de-asupra unii pietri, (**f. 83**[r]) îmbrăcată cu haină de aur foarte scumpă, nepreţuită. Şi de frămseaţea ei nu era saţîu. Şi dzîşu către dînsă: «Dincătro te-ai luat de-ai nemerit aicea?» Iară ea plîngea cu jeale, cît mă feace de plînşi şi eu de milă-i. Şi răspundzîndu-mi cu ovilite boacete, ea-mi dzîsă: «Eu, mişel de ea, mă răspundzu nevasta lui Macarie, fată de singlitic rîmlean, că mă logodiră părinţii după dînsul cu sîla, fără voia mea, netrebuindu-mi a mă mărita. Şi scăpînd eu de la gioc şi de la patul cel de nuntă, am fugit luînd drumul cel mare. Şi, necunoscînd drumul, am luat munţîi şi pustiile în cap şi iată c-am nemerit aicea, neştiind unde mă duc». Iară eu, un ticăit, tot încă fiind uimit, o credeam ce grăiaşte. Iară ea cu meşterşug măguliia bietul mieu suflet, şi eu nu pricepea, îngreuiat de păcatele meale[25]. Şi o luaiu de mînă de o aduşu într-această peşteră. Şi, jeluindu-o de foame, îi dediu să mănînce de-acest mugur, să nu moară, iară lacrămile ei nu să mai opriia. Şi-mi era sufletul ovilit pentru dînsă. Şi eram uitat nefăcutu-mi cruce. Şi cînd fu sara, îm feciu ruga uitit *[sic]* şi cu urît feciu slujba lui Hs. de vecernie. Şi m-am culcat la odihnă. Şi eu, un ticăit, deac-am adormit, iară ea îndată veni lîngă mine şi, deşchidzîndu-mi leanca, ş-au băgat mîna şi mi-au

pipăit tot trupul, şi eram în somnul mieu cu totul îngreuiat. Iară eu, un ticăit, ce nu mai poftiseam nice urmă de păcat trupăsc, m-am uimit cu gîndul, mi-am îndrăgit de dînsă şi o luaiu să mă culc cu dînsă. Şi amu cumu-şi sosîiu într-îns păcat, îndată fu nevădzută de la mine. Şi m-am aflat eu, un ticăit, dzăcînd cu fața-n gios pre pămînt, ca de somn greu. Şi deaca m-am trezit din înşelăciunea lui Satan, mi-am venit la fire. Şi mi-am socotitu-mi greşala, ş-am aflat că-i multă şi fără de samă foarte. Şi, ieşind din chilie, am plîns cu amar. Şi leii ceştia nu mi-au venit 8 dzîle la mînă, şi nu mă asculta, cunoscînd păcatul mieu. Iară eu, un ticăit, prăvind leii de departe, mă ruga lui Dumnădzău să mă iarte de-această greşală. Iară iubitoriul de om Dumnădzău n-au trecut ruga mea, ce mi-au trimisu-mi leii. Ş-am socotit (**f. 83^v^**) să mă mut aiurea într-altă parte, să nu mă cumva înşeli iarăşi, şi voi fi lepădat de la fața Domnului. Şi m-am sculat de-am ieşit de la peştera aceasta. Şi, deac-am călcat cale de 2 dzîle, îm astătu înainte îngerul Domnului dzîcînd: «Unde te duci, Macarie?» Şi-i dzîşu: « Ducu-mă de fug de fața păcatelor meale.» Şi-m dzîsă îngerul: « O ispită nu putuşi să suferi. Întornă la chilie-ți!» Şi-i dzîşu: « Cine eşti tu, Doamne?» Şi dzîsă: «Eu sînt Rafail, ce ț-am îndereptat calea într-acoace».
Şi-ntorcîndu-mă la chiliia aceasta, am genunchiat naintea lui Dumnădzău 40 de dzîle şi 40 de nopți nemîncat. Şi deaca m-am sculat, vădzuiu peştera aceasta avînd lumini în 4 unghiurile casii. Şi un bărbat în porfiră[26] îmbrăcat. Şi cunună de aur în capul lui, cu pietri scumpe. Şi cînta cîntec preaslăvit

şi ceresc. Şi glasul lui, ca de nărod mare cîntînd. Şi deaca obîrşi cîntecul, să feace miroseală straşnică. Şi-ndată să feace nevădzut acela ce s-au vădzut. Şi-ndată iarăşi întră nuor de foc în peşteră şi culeasă acea lumină nepovestită din casă. Şi suindu-să nuorul, să feaceră tunete, fulgere şi cutremururi, şi copacii şi munții şi pietrile şi pasările ceriului zbiera cu glasuri mare dzîcînd «**Агиос, агиос, агиос, си, Кирие!** [*gr. cu chirilice*] Adecă: **Свт҃, свт҃, еси, Гн҃, Гн҃!** Ce să dzîce rumâneaşte: Svînt, svînt, svînt eşti Doamne! [27]» Şi m-am spăriiat eu, feții miei. Ş-am fost mut 70 de dzîle. Şi leii aceştia era trîntiți[28] la pămînt. Ş-am cunoscut, feții miei, c-au fost Domnul Is. Hs., cu nuorii şi cu foc întrat în peştera aceasta. Şi l-au svințitu-l. Şi de-atunce, fiii miei, m-am rugat să moriu mai bine decît să fiu viu. Ş-am cunoscut că-i omul o nemică. Şi m-am spăriat mirînd şi nepricepîndu-mă cum m-am spodobit a vedea minuni ca aceastea. Şi de-atuncea-s 70 de ai şi mai bine odoacă. Şi eram atunce de 48 de ai. Iată, aceastea-s care-ați audzît, fraților. Şi v-am spus ce-am lucrat pre lume. Să mă iertați, pentru Dumnădzău! Şi di-ți putea şi voi suferi ca aceastea, rămîneți aicea. Iară de nu, Dumnădzău să vă-nderepteadze din cătro ați venit."

Iară noi, neşte păcătoş, (**f. 84^v^**) deacă audzîm unele ca aceastea, slăvim pre Dumnădzău. Şi adecă sosîră leii amîndoi din pustie. Şi puindu-şi sfîntul mînule preste înşii, i-au blagoslovit şi cădzură de să-nchinară svîntului Macarie. Şi dzîsă cătră noi svîntul Macarie: „Puneți

mînule şi voi în capete-le!" Iară noi cu frică multă feacem ascultare. Şi-i dzîsăm: „Dă-ne blagoslovenie, cinstite părinte, să ne ducem în lume să povestim de tine, şi de svînta ta petreacere să strigăm în toate besearicile şi în mănăstiri. Şi la Ierusalim, la preacuviosul episcop." Şi feace rugă mare la Dumnădzău pentru noi şi ne dzîsă: „Spăsîţî-vă cu pace, sufleteştii miei fii, rugîndu-vă pentru noi!"

Şi ne petrecură leii trei dzîle, de-acii ne sărutară urmele picioarelor şi să-ntoarsără cătră svîntul. Iară noi călătorim cătră lume oreceva dzîle şi, sosînd la pîrău şi puţînel adormind, fum apucaţi de dumnădzăieştii îngeri şi puşi în Ierusalim. Şi deaca ne deşteptăm şi ne vădzum, am cugetat mirîndu-ne ce de cale şi cît de groznică o trecum ca prin vis ş-am proslăvit pre milostivul Dumnădzău. Şi făcînd rugă pre scurt pre la toate svinte locuri, ne-am întors la mănăstirea noastră, de-am povestit călugaraşilor cîte vădzum şi păţîm. Şi de svîntul Macarie de toate am spus ca, audzînd de svinţia sa, să proslăvască pre Părintele şi Fiiul şi Svîntul Duh, căruia-i slava şi putearea în veaci de veaci. Amen.

NOTE

[1] La octomvrie 23, într-aceastaş dzî...; v. J. Martinov, *Annus ecclesiasticus graeco-slavicus,* 1863, p. 48.

[2] În manuscrisele greceşti apare forma *Hygin;* forma din versiunea Dosoftei presupune o sursă latină; cf. V. Cândea, în D. Cantemir, *Divanul,* 1969, nota 120, p. 492: Cantemir foloseşte versiunea lui Dosoftei.

[3] În bibliografia critică Theofil este considerat, în unele studii, autorul posibil al acestei hagiografii.

[4] *puţul cel de apă ce-au îndereptat pre vălhovnici;* puţul pe la care au trecut regii-magi; el nu apare menţionat în *NT, Matei* 2,1-12, singurul loc din textul biblic unde ar fi putut figura acest episod.

[5] glosat marg.: *ţăpuşă.*

[6] *căpcîni:* kynokephali, oameni cu cap de cîine; cf. *Alexandria*

[7] glosat marg.: *cuiburi.*

[8] *pithici,* cu sensul originar de maimuţe (pitheci), apoi *pitici.*

[9] *aspidă* = animal fantastic, şarpe veninos, v. *NT* şi *Fiziologul.*

[10] *ehidne* = animale fantastice, jumătate şarpe, jumătate femeie; numele vine de la Ehidna, fiica lui Tartaros şi a Geei.

[11] *vasiliscuri* = monştri fabuloşi, care ucid cu privirea *(Fiziolog);* ies dintr-un ou ouat de un cocoş şi clocit de o broască rîioasă.

[12] *onochentavri* = animale fabuloase, centauri.

[13] *inorogi* = animale fantastice, unicorni (v. *Fiziologul, Istoria ieroglifică* etc.).

[14] *chelei* = cai negri fabuloşi.

[15] *ca prăjii* = de culoarea prazului; cf. gr. *hrysoprasos* – piatră preţioasă; v. şi *Apoc.* 21, 19-20.

[16] *faeşi* = arătoşi; în *Vieţile svinţilor,* f. 225^r, la 14 dec., mai apare şi alt sens, în glosa marg. a lui Dosoftei: *stuhosă.*

[17] În versiunea latină (Migne, PL, LXXIII) aici apare: „Eu, păcătosul Theophil am zis...", de unde atribuirea scrierii lui Theofil*; v. supra, nota 2.*

[18] Glosa nu apare în manuscrisele slavone şi greceşti, dar referirea la războiul pigmeilor cu cocorii era cunoscută din lexicoane.

[19] glosat marg.: *legumă.*

[20] Tot textul, de la începutul povestirii pînă aici este rezumat în versiunea din *Minee* astfel: „... să umble să încungiure pămintul. Şi purcegînd într-acea cale, avea adease groaze şi despre oameni şi despre hiară, cu scîrbă şi cu patimă rea, cîteodată lipsiţi tocma şi de hrana buruienilor sălbatece. Deci călătorind multe zile, ajunseră la un loc unde să vedea urme de om. după care s-au şi îndireptat de au mers la o peşteră care să vedea a lăcui om într-însa, că era grijită binişor. Şi intrînd într-însa, aştepta ca să vază pre cel ce lăcuia acolo. Şi peste puţin, simţind un miros frumos, văzură asămănare de om împodobit cu părul său. Şi acesta era preacuviosul lui Dumnezeu, Macarie Rîmleanul." (*Mineele* de la Buzău, 1698, II, f. 103^{r}).

[21] glosat marg.: *sprinceane.*

[22] glosat marg.: *răspunsurile.*

[23] *şedzătoriu,* cf. *VT, Isaia* 6,1-3.

[24] marg.: „Să-şi facă pururea tot omul Svînta Cruce, Is. Hs. Nika."

[25] În *Minee* apare aici următorul pasaj: „Deci ziş către dînsa: «Unde vei să mergi, de vreame ce nici eu nu te voiu lăsa să te afli aici cu mine?» Iară ea zise: «Venit-am ca să lăcuiesc în pustiul acesta.»"

[26] glosat marg.: *urşinic.*

[27] Cf. *VT, Isaia* 6,1-3.

[28] glosat marg.: *oborîţi.*

Versiunea tipărită de Dosoftei a acestei povestiri hagiografice este o scriere literară întru totul remarcabilă. Nu numai talentul narativ deosebit al lui Dosoftei, ci şi opţiunea pe care o face el între diferitele surse ale textului conferă valoare artistică acestei povestiri. Faţă de versiunile incomplete sau, mai degrabă, epurate ale acestei hagiografii, pe care le întîlnim în *Paterice* şi în *Minee,* versiunea Dosoftei se adresează celei mai valoroase tradiţii în transmiterea textului, optînd pentru forma literară *unitară* a acestuia. În favoarea faptului că această formă este în acelaşi timp şi forma originară a textului pledează mai multe argumente.

Concepută în mediul greco-iudaic al Alexandriei, probabil în secolele III-IV, hagiografia de faţă conţine o serie întreagă de elemente literare care-i dovedesc sorgintea. Cele mai importante dintre acestea sînt elementele comune cu aşa-numita versiune *Pseudo-Callisthenes* a romanului lui Alexandru cel Mare, elaborată în acelaşi mediu şi în aceeaşi perioadă. Nu este vorba numai de contaminările între cele două scrieri, evidente la nivelul diverselor episoade: stîlpul lui Alexandru, călătoria la iad şi la rai, descrierea unor populaţii şi a unor animale fabuloase etc. Este vorba de o corespondenţă mai profundă, care priveşte în întregime structura celor două scrieri, şi anume de faptul că acest Macarie (Rîmleanul) reprezintă, ca personaj, o însumare a trăsăturilor *fericiţilor gymnosofişti* care apar în *Alexandria* (Ivantie

împărat). Acest lucru îl arată şi numele sfîntului, acelaşi cu numele generic al *blajinilor* sau *fericiților (makarioi).* Îl dovedeşte apoi situarea peşterii sale în preajma raiului, în acest caz fiind vorba de o reinterpretare în sens creştin a vechiului motiv al *insulelor fericiților (Makarioi nysoi, Insulae Fortunatae).* Îl dovedesc apoi chiar elementele care diferențiază hagiografia de romanul lui Alexandru, în sensul că hagiografia constituie o replică şi o contrapunere a *ecumeniei creştine* față de cea stabilită de eroul politic Alexandru (fapt dovedit, între altele, şi de evoluția şi remanierile în sens creştin pe care le suferă itinerariul lui Alexandru în tradiția medievală). Itinerariul celor trei sfinți părinți depăşeşte limitele ecumenice stabilite de stîlpul lui Alexandru, dar, în acelaşi timp, depăşeşte şi limitele canonicității prin viziunile despre rai pe care le conține, ceea ce a dus la includerea acestui itinerar în indexurile de cărți oprite (v. indexul publicat de N. Cartojan, *Cărțile populare...,* II, Anexa, unde hagiografia este menționată între cărțile „de cuvîntători minciunoşi tocmite" astfel: „De un Macarie pustilnic, călugăr al Rimului, ce au mers trei călugări la dinsul, doosprăzeace mile de raiu").

Ca *apocrif religios* această povestire pleacă de la un pasaj obscur din textul biblic şi construieşte în jurul acestuia o *legendă.* Pasajul de la care porneşte acest apocrif pare să fie cel din *Gen.* 3,24, în care, după relatarea izgonirii lui Adam din rai, se spune că în partea de răsărit a grădinii Edenului Dumnezeu a pus nişte heruvimi care să învîrtească o sabie de foc, păzind astfel drumul care duce către pomul vieții. Textul biblic apare ca o glosă în

versiunea Dosoftei. Spre deosebire de alte legende apocrife de tipul *iter ad paradisum (v. Călătoria lui Sith la rai)* în care elementul principal îl constituie *lemnul vieții,* în legenda de față elementul principal este descrierea raiului prin intermediul unor viziuni *(cf. Ezechil* 28, 13*).*

Itinerariul celor trei sfinți părinți are trei părți: prima, un pelerinaj la locurile sfinte, destul de puțin important în economia narațiunii şi care nu prezintă interes față de altele de acelaşi fel, a doua, un traseu care îl repetă aproape întru totul pe cel al lui Alexandru cel Mare din *Alexandrie* şi a treia, relatarea călătoriei fantastice a sf. Macarie. Aceasta din urmă constituie şi mobilul primelor două părți ale itinerariului care nu reprezintă de fapt decît *căutarea (quête)* celei de a treia.

Ca *hagiografie,* povestirea conține mai multe elemente caracteristice genului. La fel ca sf. Alexie, omul lui Dumnezeu, sau ca sf. Cecilia, şi Macarie părăseşte casa părintească în noaptea nunții. Ca în atîtea povestiri din paterice este călăuzit în drumul său de arhanghelul Rafail (cf. *Tovit)* şi apoi convietuieşte cu doi pui de leu (v. *Povestea sf. Gherasim cu leul* ş.a.). Animalele-călăuză care-i conduc pe cei trei părinți apar, cum se ştie, şi în *Viața sf. Eustatie Plachida.* Macarie este supus ispitirilor diavoleşti ca atîtea personaje din paterice, dar, spre deosebire de acestea, el nu rezistă integru ispitirilor. Se supune apoi penitenței şi are viziuni. Pentru fiecare dintre aceste episoade comune *Vieții sf. Macarie Rîmleanul* şi altor hagiografii, în textul din versiunea Dosoftei găsim o mult mai marcată predilecție pentru fabulos.

Versiunile din *Minee* şi din *Paterice,* în comparaţie cu versiunea tipărită de Dosoftei, conţin mult mai puţine elemente fabuloase.

Motivele literare din povestire sînt recurente:se repetă itinerariile celor trei sfinţi părinţi, ca şi cel al lui Macarie şi al „soţiei" acestuia. De trei ori apar animale-călăuză, trei sînt urmele femeii pe care le găseşte Macarie, de trei ori are sfîntul viziuni în care i se arată divinitatea etc. Unele inconsecvenţe stilistice, privitoare mai ales la persoana naratorului, des întîlnite în textele literare medievale, apar cu precădere în cazurile de alternare a stilului direct cu cel indirect. Lexicul deosebit de bogat al povestirii, pregnanţa epitetelor, expresivitatea metaforelor, precum şi încărcătura fabulativă a scrierii au făcut ca ea să capete o circulaţie deosebită. Cantemir o menţionează în *Divanul* (v. nota 2). Din sec. al XVIII-lea şi al XIX-lea se păstrează un număr mare de copii manuscrise nu numai ale versiunii tipărite de Dosoftei, ci şi ale versiunii din *Mine*e. Ion Heliade Rădulescu mărturiseşte că a deprins slovele româneşti citind *Alexandria,* iar mai apoi menţionează între primele sale lecturi, alături de alte apocrife religioase, şi *Povestea sfîntului Macarie*. Eminescu, cititor pasionat al *Proloagelor* lui Dosoftei, împrumută, în fabuloasele sale portrete de magi înţelepţi trăsături ale portretului literar al acestui sfînt.

TEXTE

Mse. greceşti. A. Vassiliev, *Anecdota graeco-byzantina,* 1893; H. Delehaye, în „Analecta Bollandiana", XXIV, 1905; idem, ibidem, XXXIX, 1921; Fr. Halkin, în *Bibliotheca Hagiographica Graeca,* ed. a III-a, 1957, t. II; BAR, ms. grec 966, copiat la măn. Sf. Treime (Radu Vodă), probabil în sec. al XVI-lea.

Mse. latine. Migne, PL, LXXIII, p. 425-428 menţionează faptul că Macarie Romanul nu este cunoscut în *Martirologhionul* roman. Unicul ms. după care este reprodusă versiunea din PL este relativ recent *(„charactere plane recenti")* şi provenea din abaţia Einhamen. Totuşi versiunea tradusă de I. Armaşenko în slavă, la 1659 (v. N. Petrov, *O vlijanij ...,*), are un original latin, diferit de cel reprodus în Migne, ceea ce probează că au existat şi alte versiuni latine. Nefiind inclusă în *Legenda aurea, Viaţa sf. Macarie Romanul* s-ar părea că nu a avut o circulaţie deosebită în Occident, dar faptul că a beneficiat de timpuria traducere în italiană din *Vite dei santi padri* a lui Domenico Cavalca (cca. 1270-1342) a făcut-o să fie totuşi destul de cunoscută. Circulaţia şi valoarea ei literară au fost comentate de Arturo Graf şi de Francesco de Sanctis, acesta din urmă citînd din *Vita di san Macario* ample pasaje la sfîrşitul capitolului al V-lea, *Mistere şi Viziuni,* din *Istoria literaturii italiene.*

Mse. armeneşti. V. ed. Ispahan, 1641 şi *Bibliotheca Hagiographica Orientalis, Subsidia Hagiographica,* 10.

Mse. slavone. A se vedea bibliografia, sub Pypin, Popov, Petrov, ca şi BAR, ms. slav 154, copiat în Moldova la sfîrşitul sec. al XV-lea.

Mse. româneşti. Sînt cunoscute trei versiuni: una similară cu *Mineele,* alta cu *Patericele* şi alta, cea mai numeroasă, conţinînd copii după tipăritura lui Dosoftei (versiunea completă). Ms. 76, Bibl. Acad., Fil. Cluj, din

1747-1748, reprezintă o traducere diferită de cea a lui Dosoftei, dar tot din familia versiunii complete.

EDIŢII

Dosoftei, *Viaţa şi petreacerea svinţilor...*, Iaşi, 1682-1686; ff.78v-84r; reeditare Rodica Frenţiu, Ed. Echinox, Cluj, 2002, p.78-83.

M. Gaster, în „RIAF", an III, vol. V, p. 89-112, reluat în *Studii de folclor comparat,* ed. Petre Florea, Ed. Saeculum I.O., Bucureşti, 2003, p.215-240.

STUDII

A. Pypin, *Pamjatniki star. russk. lit.,* 1862; J. Martinov, *Annus ecclesiasticus graeco-slavonicus,* 1863; A. Popov, *Opisanje rukopisej ... Hludova,* 1872; N. Petrov, *O vlijanij zapadno-evropejskoj literatury na drevne-russkuju,* în „Trudy Kievskoj Duhovnoj Akademij", II, 1872; M. Gaster, *Apocrifele în literatura română,* în seria *Conferinţe publice ţinute la Ateneul Român,* IV, 1883-1884; A. Vassiliev, *op. cit. supra;* N. Petrov, *Opisanje ruk. sobr... v gorode Kieve,* II, (Manuscrisele Lavrei Pecerska), 1896; Iv. Franko, *Apokrifi i legendi,* II, 1896; S. Dragomir, *Relaţiile bisericii româneşti cu Rusia în veacul XVII*, în „An. Acad. Rom.", seria II, t. XXXIV, mem. secţ. ist., 1911-1912; Şt. Ciobanu, *Dosoftei, mitropolitul Moldovei, şi activitatea lui literară,* 1918; V. Cândea, note la D. Cantemir, *Divanul,* 1968; Mihai Moraru, *Eminescu şi vechiul scris românesc,* în *De nuptiis Mercurii et Philologiae,* Ed. Fundaţiei Culturale Române, 1997, p.200-204.

APOCALIPSA PATRIARHULUI AVRAAM

Este unul dintre cele mai vechi şi mai răspîndite dintre apocrifele care au circulat pe teren românesc. Atît circulaţia sa, cît şi raporturile cu versiunile slavone şi greceşti au fost studiate în amănunţime de către Emil Turdeanu în *Apocryphes...,* p.173-238. Cele două versiuni de mai jos, publicate mai întîi în numărul omagial pe care „Revista de istorie şi teorie literară" i l-a dedicat savantului în 1991, nu reprezintă decît o modestă contribuţie la întregirea tabloului versiunilor româneşti ale textului. Prima dintre ele este cea mai veche copie cunoscută pînă acum a traducerii româneşti după versiunea grecească dezvoltată a *Testamentului lui Avraam* şi se păstrează în ms. rom. 76 (Comşa, 80) din fondurile Bibliotecii Academiei Române, Filiala Cluj, databil cca. 1750. Pentru a uşura compararea ei cu alte versiuni, am introdus numerotarea paragrafelor în conformitate cu cea aplicată de Gaster în ediţia sa din 1887 (cf. Emil Turdeanu, *Apocryphes...,* p.203-209 şi 234-236). Cea de a doua reprezintă o versiune independentă atît faţă de versiunea „măhăceană", cît şi faţă de redacţia dezvoltată. Gheorghe Chivu, în *Codex Sturdzanus,* Editura Academiei Române, 1993, p.120, va considera

că ea reprezintă o copie „de acelaşi tip cu aceea existentă în ms. rom. 2158 (dar mai veche decît aceasta din urmă)". Textul se păstrează în ms. rom. 6042 (actualmente 5318) din Biblioteca Academiei Române; databil ante 1700.

I

(f. 57ᵛ) Cuvînt de arătare, apocalipsis, a patriarhului Avram. Blagosloveşte, despota!

1. Trăit-au Avram întru viaţa lui preste tot ani o sută şi şaptezăci şi cinci. Într-aceşti ani au trăit cu mare puteare şi cu blîndeaţă şi cu milostenie şi cu direptate. Şi era foarte iubitori de oameni şi de ospeţi. Şi era lăcuita lui lîngă Drii cea Neagră, întru răspîntii, că veniia drumurile de să petrecea. Ci priimea streinii, călătorii, bogaţii, săracii, domni, împăraţi, boiarii, bolnavi, slabi, vecini (**f. 58ʳ**) socotiia, cu toţi era bun dreptul Avram şi-i preaiubiia, pînă ajunsă şi vreamea şi ceasul gustării din potiriul morţii.

2. Şi adecă Domnul Dumnezeu chemă pre arhanghelul său, Mihail, şi-i zisă: Pogoară-te, Mihaile arhistratighe, şi pasă la priatinul mieu Avram şi-i pomeneaşte de moartea lui ca să-şi tocmească şi bucatele lui, că m-am făgăduit lui să să înmulţască sămînţa lui şi avearea lui ca stealele ceriului şi ca năsipul mării, pentru aceea iaste mai avut de toţi şi iaste mai direpţi *(sic)* de toţi, în toată bunătatea, iubitori de oaspeţi pînă în săvîrşit.

3. Ieşi arhistratigul de la faţa Domnului şi mearsă de să pogorî cătră Avram la Drii cea Neagră. Şi află pre Avram aproape de sat, cu oamenii lui şi cu alţi zece feciori. Şi mearsă arhistratigul spre el, iară Avram, unde văzu, îi părea că iaste un ostaş *(sic)*, că era curat cu cuviinţă frumsăţea lui.

4. Să sculă bătrînul Avram de-l întîmpină, iară arhistratigul zisă: Bucură-te, cinstite părinte, alesul lui Dumnezeu, direpte suflete, priatin ales Susului!

Zisă adecă şi Avram cătră înger: Bucură-te, cinstite stratilate, mai mult decît toţi fiii oamenilor! Bine ai venit la a nostră plecare! Cu a ta voie (**f. 58ᵛ**) vegheată, de unde veni, tinărul de vîrsta ta, spune-m, atîta frumsăţă?

5. Iară arhistratigul zisă: Eu, direpte oame, de la cetatea mare viu. Şi sînt trimis de la împăratul mare de să zic priatinului lui ales să să gătească, că împăratul cătră el cheamă-l.

Şi zisă Avram: Blem dară, domnul mieu, să meargem pînă la sat!

Iară arhistratigul zisă: Blăm dară!

6. Mearsără în sat strein şi şezură dacă dumăiia.

Deceea zisă Avram feciorilor: Fiii lui Masec, păsaţi în ocolul cailor şi aduceţi doi cai blînzi, învăţaţi şi gătiţi, să încalec eu pre unul şi streinul pre altul!

Iară arhistratigul zisă cătră Avram: Să nu aducă cai, că eu mă ferescu să nu şez pre vită cu patru picioare. Ci blem, direpte suflete, pedrestri *(sic)* pînă la casa ta cea gătită!

Şi zisă Avram: Amin să fie!

Venîră ei de la sat pînă la casa lui.

7. Pre carele *(sic pt.* cale) unde viniia, sta un chiparos înalt. Şi, de voia lui Dumnezeu, strigă cu glas

de om şi zisă: Sfinte D [oamne], sfinte, sfinte! Domnul Dumnezeu te cheamă!
Iară Avram tăcu, nu vru să zică nimica, că-i părea că nu aude arhistratigul glasul copaciului.

8. Dacă să apropiară de curte, şi sezură. Şi văzu Isac, fiul lui Avram, faţa îngerului şi zisă cătră Sara, maică-sa: Iani căută cel om ce şade cu tatăl mieu, Avram, nu iaste născut de om de pre pămînt.
Şi alergă Isac spre el de să închină îngerului la picioare. Şi el blagoslovi pre Isac şi-i (**f. 59**[r]) zisă: Să-ţi dăruiască Dumnezeu ce ai *(sic pt.* au) făgăduit tătîne-tău şi maicii tale!

9. Zisă Avram cătră Isac: Adecă ia le[gh]eanul şi toarnă apă într-însul, să spălăm picioarele omului cest strein, că de departe veni la noi, că iaste ostenit.
Şi alergă Isac la puţu de turnă apă în leghin şi adusă la el. Şi mearsă Avram de spălă picioarele îngerului. Şi suspină Avram şi-i mearsără lacrămile pentru acel strein. Şi văzu adecă şi Isac plîngînd tatăl său şi plînsă şi el. Şi-i văzu şi îngerul plîngînd şi plînsă şi el de lăcrămă cu ei. Şi căde adecă lacrămile îngerului întru le[gh]eanu şi să făcea petri fără preţ. Văzind încă Avram minune de pre pămint, numaidecît primi petrile cu furişul de ascunsă taina însuş *(sic)* întru inima lui.

10. Zisă iară Avram cătră Isac, fiul său: Pasă, fiul meu drag, în cămară de deratică şi aştearne paturi, unul să mă culcu eu, altul – cel om călători. Şi grijaşte acolea luminare şi aştearne masa cea bună. Şi cearşafure prin paturi să pui cele frumoasă şi să tămîiezi cu tămîie de cea cinstită şi ierbi ce miroasă din raiu să aduci să pui în casă să mirosească. Şi să aprinzi şapte candile, să şedem să ne vesălim cu acest

strein astăzi, că acesta iaste mai preaslăvit astăzi decît împăratul şi de om de pre pămînt.

Şi găti adecă Isac foarte bine, după graiul tătîni-său. (**f. 59**[v]) Şi luo Avram pe arhistratigul de mearsără unde le era paturile aşternute de şezură amîndoi, unul pre un pat, altul pre alt pat. Şi între ei era masa plină de bunătate [*şters:* bucate].

11. Să sculă arhistratigul de ieşi afară, adecă pentru preumblarea, şi să dusă întru ceriu. Şi stătu înaintea lui Dumnezeu şi zisă cătră Domnul: Doamne, aşa să ştii că are puteare, că eu de moarte să pomenesc cătră bărbatul acela nu pot, că n-am mai văzut pre pămînt bărbat dirept ca acela, milostivnic, dumnezeiesc, feritoriu de tot răul; ci să ştii că eu nu pot să-i pomenesc de moarte.

12. Zisă-i iară Domnul cătră arhistratigul: Pasă cătră priatinul mieu, Avram, şi ce va pune pre masă să mănînce, într-acela chip şi tu cu el, că eu voiu trimite duhul mieu cel sfînt spre fiul său, Isac, şi-i voiu arunca pomeana de moarte întru inima lui ca să vază întru vis toate.

13. Şi-i zisă arhistratigul: Toate ale ceriului, ce sînt fără trup, nice mănîncă, nice beau. Şi mie mi-au pus masă bună şi cu de ale pămintului bucate şi acum, Doamne, ce voiu să fac, cum mă voiu schimba, că şedern toţi la o masă?

14. Iară Domnul zisă cătră el: Pasă, Mihaile arhistratighe, la priatinul mieu, Avram, iară de aceea nu griji! Şez tu cu ei, că eu voiu trimite duhuri topitoare şi le vor topi din mînile tale de lîngă gura ta (**f. 60**[r]) de toate de cîte sînt pre masă. Şi te veseleşte cu ei întru toate, numai visul să-i deslegi, ca să ştie Avram a morţii coasă, că are averi multe fără samă, ci să o lasă cu

ispravă, toate moşiile. Că eu l-am blagoslovit pre el ca stealele ceriului şi ca năsipul mării.

15. Atuncea s-au pogorît arhistratigul Mihail la masa lui Avram şi au şezut la masă. Şi mearsă Isac de griji de cină. Şi făcu Avram molitvă, cum le era atuncea obiceaiul. Şi după cină să culcară cineşi în patul său.

16. Zisă Isac cătră tatăl său: Tată, şi eu să mă culc aicea lîngă voi, că mi-i drag să ascult cuvintele acestui om cu vîlhvă!

Zisă Avram cătră fiul său: Ba, fiul mieu, ci pasă la patul tău de mi te odihneaşte, să nu-i cădem grău acestui om!

Atuncea primi blagoslovenie de la ei şi s-au dus la patul său de s-au odihnit.

17. Şi aruncă Dumnezeu pomeana morții întru inima lui Isac în vis şi, după al treilea ceas de noapte, să deşteptă Isac şi să sculă din pat şi mearsă tare la tatăl său unde dormiia cu arhistratigul şi strigă tare:Tată Avrame, deschide-mi curînd să întru să mă spînzur de grumazii tăi şi să te sărut, pînă nu te iau de la mine!

18. Şi să sculă de deschisă uşa şi întră Isac. Şi să apucă de gîtul tătîni-său şi începu a plînge tare cu glas. Plînsă şi Avram, şi văzu şi arhistratigul plîngînd şi plînsă şi el cu ei. Dece zisă Avram lui Isac: Drag fiul mieu, spune-m adevărul, ce (**f. 60**[v]) ți s-au nălucit şi ce ai venit înhierbat la noi?

19. Începu Isac a plînge şi a spune: Eu, tată, pre soarele şi pre luna desupra capului mieu şi cu razăle răshirate şi luminate, şi eu, unde le vedeam, mă veseleam. Şi văzuiu ceriul unde să deschisă şi un bărbat prea luminos den ceriu să pogorî de era luciu ca soarele acela şi-m luo soarele din cap şi să sui în cer. Şi, după puținea vreame, încă eram jalnic şi era

văzuiu pre bărbatul acela luminatul din ceriu pogorîndu-să şi luo şi luna din cap. Şi plînsăiu mult şi am rugat pre acel bărbat luminat şi i-am zis: „Nu-m luoa slava mea de la mine! Miluiaşte-mă şi mă ascultă! Dacă mi-ai luoa soarele, nu-mi luoa şi luna!" Şi el mi-au zis: „Lasă tu aceaşte să meargă, că va împăratul de sus să-i suie acolo pre ei, şi razăle lor le lăsară pre mine".

20. Iară arhistratigul zisă cătră ei: Ascultă, direpte Avrame, soarele ce au văzut fiul tău tu eşti, tatăl lui, iară luna iaste mumă-sa, iară bărbatul acel luminos ce s-au pogorît din ceriu, acela va să-ți ia sufletul. Şi să ştii, părinte cinstite Avram, în vreamea aceasta vei să părăsăşti lumea şi spre Dumnezeu vei să mergi.

Şi zisă iară Avram: O, ciudă mare şi minune mare! Şi mă tem că tu iaşti acela ce vei să-m iai sufletul de la mine.

Zisă el: Eu sînt Mihail, mai marele îngerilor, ce stau îna[in]tea Domnului, şi-ț spuiu adevărat a morții veaste şi să (**f. 61**[r]) meargem spre el cum te-ai făgăduit.

Şi zisă Avram: Acum precep că tu eşti ce vei să-m primeşti sufletul, ci no-ț voiu pristăni.

21. Iară arhistratigul, dacă auzi cuvîntul lui Avram, numaidecît nu să mai văzu, că să sui în ceriu şi stătu înaintea lui Dumnezău şi-i spusă toate cîte au auzit şi au văzut în casa lui Avram, că „mi-au zis că nu mă va pristăni".

22. Zisă iară Domnul cătră arhistratigul: Pasă cătră priatinul mieu Avram şi-i zi aşa că eu sînt Domnul Dumnezeul lui, cela ce l-au scos de l-au adus în pămînt poruncit şi l-au blagoslovit să să înmulțască mai mult decît năsipul mării şi de stealele ceriului. Şi că te-au

înfruntat arhistratigul mieu, Mihail, doară nu ştii că, de la Adam şi de la Eva, toţi au murit şi nime din împăraţi nu sînt fără moarte şi nime din păraţi n-au fugit de moarte, toţi au murit, toţi în iad s-au schimbat? Iară la tine n-am trimis moarte sau boală de moarte, nici ţ-am trimis coasa morţii să te întimpine, ci, cu rugăciune bună, al mieu arhistratig am trimis, ca să pricepi cum iaste a lumii stare, să-ţ faci casii şi bucatelor şi moşiilor tocmeala. Dară căce ai înfruntat arhistratigul mieii de-i zis că „nu-ţ voiu pristăni"? Dară nu ştii că-ţ voi trimite pre Moartea de să vie la tine? Ci nu vei putea să o rabzi.

23. Adecă primi arhistratigul porunca Susului şi s-au pogorît spre Avram. Şi văzu pre el Avram şi mearsă de-i căzu la picioare şi-i (**f. 61**[v]) spusă toate aceastea ce au auzit [de la] Domnul Despota.

Atuncea zisă dreptul Avram: Cu multe lacrăme rogu-te, arhistratighe al puterilor de sus, însă de vreame ce pre mine m-ai învrednicit, tot la mine, păcătosul de mine şi nevreadnicul rob ce sînt, tot la mine veniţi, rogu-te să-mi posluşeşti un cuvînt, că Domnul Dumnezeul mieu, în tot lucrul şi cuvîntul ce am cerşit de la el, el mi-au dat după voia mea şi toată pofta mi-au umplut. Şi eu ştiu că nu voiu să fiu fără moarte, ci voi să moriu. Ci ştii ce voiu să-ţi poruncesc? Toate ascultă şi să cutremură de faţa puterii tale. Ci voi o treabă de la tine. Şi acum, Doamne, ascultă rugăciunea mea: Oare adecă în ceastă fire cu trup voi să văzu norodul şi toate faptele, dece atuncea mă voiu pune întru aveare.

24. Să sui adecă îngerul şi stătu înaintea lui Dumnezeu şi spusă aceastea de Avram ce auzi. Şi-i zisă Domnul: Primeaşte nor luminat şi cu îngeri cu

car ce au acea puteare şi pogori de primeşte pre dreptul întru carul herovimilor şi-l înalţă pre el!

Şi-l luoară întru nori cu şasăzăci de îngeri.

25. Şi mergea şi veniia Avram pe desupra norodului. Şi văzu şi alte cară, într-alte părţi umblînd şi pedestri, iară într-alte părţi şezind, alţii muncindu-să, alţii plîngînd, alţii în mormînte chinuindu-să. Şi au văzut şi nunte fără cale făcînd. Şi zise: Doamne, Doamne, zi să să desfacă pămîntul să-i înghiţă pre aceia!

Şi numaidecît crepă pămîntul şi-i (**f. 62**[r]) înghiţi. Şi văzu şi într-alte locuri bărbaţi jăhuind şi furînd case şi răpind unealte streine şi zisă: Doamne, Doamne, porneaşte foc din ceriu de să-i mănînce pre ei!

26. Şi numaidecît veni glas către arhistratigul de-i zisă: Întoarce carul de du pre Avram să nu mai vază norodul tot, că va vedea pre toţi în păcate chinuindu-să de-i va piarde pre toţi pînă în săvîrşit. Adecă Avram n-au fost grişit? De ce pre ceaşte ce vedea grişind nu-i suferea? Eu adecă am făcut lumea şi nu voiu din ei nice unul să piară, ci opresc moartea greşitului pînă să va întoarce. Ci scoate pre Avram pre uşa ceriului cea dentîiu, ca să vază judecata ce de apoi, ca să să căiască mai mult decît pînă acum de păcătoasele suflete ce sînt perite!

27. Întors-au arhanghelul carul de l-au dus pre Avram la poarta dintîiu a ceriului şi văzu Avram doao căli: una – strîmtă şi cu nevoie au umblat *(sic)* pre ea, alta – lată şi tinsă. Şi despre calea cea strîmtă din afară văzu un bărbat şezind pre jiţiu poliit şi firea lui – înfricată, în chipul lui Despoti Hristos. Şi văzu multe suflete rănite din ceriu de treciia calea cea largă. Şi văzu şi alte suflete, puţine, adunîndu-le îngerii pre cale cea strîmtă fără grije. Dece acel ciudat bărbat,

cînd vedea multe suflete rănite beteage pre cale cea largă, să apuca de păr (**f. 62**v) din cap şi de barbă de să smulgea. Şi să trinti pre pămînt din jeţiu, plîngînd şi depărîndu-să. Şi cînd vedea multe suflete viind pre cale cea strîmtă, să scula de şedea în jiţiu, vesel şi cu multă veselie şi cu bucurie.

28. Întrebă adecă Avram pre arhistratigul: Doamne, cine iaşte bărbatul acesta prea ciudat, întru atîta slăvit de lume, şi uneori plînge, şi alteori îi vesel?

Zisă cătră el arhistratigul Mihail: Acesta iaste Adam, ziditul dintîiu întru slava lumii; ci veade lumea că toţ di el s-au făcut. Ci, cînd vede multe suflete intrînd pre calea cea strîmtă, atuncea să veseleaşte şi să bucură, că acea uşe a drepţilor iaste, ci mearge fără grije în viaţă şi îş (?) întru raiu. Şi cînd vede multe suflete intrînd pre calea cea largă, atuncea-ş zmulgea părul capului şi barba, plîngînd şi depărundu-să, că calea cea largă iaşte a păcătoşilor ci mearge în iad. Însă, în cele şapte mii, numai un suflet să va spăsi.

29. Aşa ei grăind, adecă doi îngeri bătînd suflete multe fără de samă cu bice de foc. Şi pre un suflet fără de milă-l ţinea întru mînile lor şi-i direpta pre ei pre calea cea largă întru peire.

30. Şi am mers şi noi cu ei pînă la uşa cea largă şi am stătut de am văzut: în mijlocul uşii era un jiţ înfricoşat de strălucea ca un foc şi şedea bărbat în chipul Fiului lui Dumnezeu şi-i sta dinainte (**f. 63**r) masă de pietri scumpe şi de mărgăritariu şi pre masă era o vivlie, adecă o carte, groasă de opt coţi şi de lungă de doisprăzece coţi. Şi sta 2 îngeri de ţinea hîrtie şi cerneală şi condeiu. Şi în capul measii şedea un înger prea luminat şi avea în mînă cumpănă; şi de stînga lui sta un înger de foc fără de milă (?) şi în mîna

lui ţinea saspină şi era într-însa ispiteală păcatelor. Şi bărbatul ce şedea în giţul judeca şi lăsa sufletele. Şi cei doi îngeri ce era unul de-a stînga, altul de dereapta, cel de direapta scria milosteniile, iară cel de stînga – păcatele. Iară cel ce şedea la capul measii cumpănea sufletele. Şi cel înger de foc ispitiia sufletele.

31. Şi întrebă Avram pre înger: Ce sînt aceaşte ce văz?

Şi zisă: Aceaşte ce vezi, direapte Avrame, aceasta iaste judecata ceea de apoi. Şi adecă un înger ţine un suflet de om întru mîna lui şi-l adusă întru naintea judeţului. Şi-i zisă judecătoriul: Deschide cartea aceasta de-i află păcatele şi direptatea de i le arde, că nu e nice de păcate, nice de spăsănie. Ci-l pusă în mijloc.

32. Şi zisă Avram: Domnul mieu arhistratighe, ce iaste acest judecător şi aceşti ce scriu îngerii ce stau şi luminează ca soarele şi ţine cumpăna în mîna lui?

Şi zisă arhistratigul: Vezi, acesta ce (**f. 63**v) şade în jiţiu? Acesta – Avel, fiul lui Adam, şade de judecă direpţii şi păcătoşii, că au zis Domnul: „Eu nu vă voiu judeca, ci oameni pre oameni să judece!" Şi i-am dat lui puteare de să judece pînă la mare a lui slavă. Dece atunce să va face desăvîrşit jideţ *(sic)* de ispravă de veac, decia nu va mai putea nime a mai judeca. Toţi oamenii de la Adam au născut, pentru aceea şi fiul său judecă întîiu, iară la a doao înviare să vor judeca de 12 apostoli tot norodul, iară a triia, să vor judeca de Despotul Dumnezeu şi Spăsitoriul nostru, Isus Hristos. Dece tocma atuncea, la acea judecată înfricoşată, să sfîrşaşte a triia oară, cum în chipul de trei mărturii să astupă judecata. Iară cei doi îngeri, cel din direapta scrie dreptăţile, iară cel din stînga scrie păcatele. Iară

cel ce ține cumpăna iaste înger drept de aleage dreptățile și păcatele și luminează ca soarele.

33. Avram zisă cătră înger: Arhistratighe, domnul mieu, sufletul cela ce-l adusă îngerul în mîna lui cum să judecă de-l pusără în mijloc?

Zisă îngerul că așa i-au aflat judecata județul: păcatu lui și dreptatea lui să le șteargă, că nu l-au dat nice atunci, nice la direpți, pînă va veni judecătorul Dumnezeu.

34. Zise iară Avram: Dară ce-i mai trebuie sufletului acestuia de să să spăsească?

Și-i zisă îngerul: Numai o dreptate de i-ar face să mai prisosască mai mult decît păcatele, el să va spăsi.

Zisă iară Avram: Iane să facem molitvă pentru sufletul acela, să vedem spăsi-se-va din mila lui Dumnezeu?

Și zisă (**f. 64**[r]) arhistratigul: Amin să fie!

Și făcură molitvă și-i ascultă pre ei Dumnezeu și să spăsi sufletul acela.

Și zisă Avram: Unde iaste sufletul?

Îngerul zisă: S-au spăsit pentru a molitva sfinții tale.

35. Și zisă Avram: Rogu-te, arhistratighe a Domnului, iane să ne rugăm lui Dumnezeu pentru grișale celor ce i-am eu plăstămat *(sic)* de au perit!
Și ascultă arhistratigul și făcură rugăciune înaintea lui Dumnezeu multă, pînă veni glas din ceriu: Avrame, Avrame, auzitu-ț-am ruga ta; că ț-au părut că i-am pierdut pre ei, eu i-am scos și i-am dus întru viață, că la judecată de apoi li să va aleage; că eu cîți am pierdut pre pămint vii întru moarte nu voi lăsa.

36. Zisă și arhistratigului cu glas din ceriu: Slugitoriul mieu, întoarnă-l de-l du ca să să apropie sfîrșitul vieții lui! Ci să-ș tocmească toate ale lui!

Și întoarsă îngerul carul cu focul și l-au dus la casa lui și au mers de au șezut în patul lui.

37. Și veni Sara, muiarea lui, și căzu la picioarele îngerului arhanghel de i le sărută și mul[t] gemea și plîngea și zicea muiarea: Mulțămescu-ți că încă me-ai adus domnul mieu Avram, că mi-au părut că s-au ispăsit de la noi.

Veni iară și Isac de apucă pre tatăl său de grumaz; așijderea și robii și roabele împregiurul lui Avram mulțămiia și slăviia pre Dumnezeu.

Zisă iar arhistratigul cătră Avram: Fă tocmeală cu feciorii și cu featele de toate de ce trebuie, că s-au (**f. 64**[v]) apropiat vreamea și zioa aceaea ce vei să te desparți de trup!

Zisă Avram: Lasă acealea!

Iară îngerul arhistratigul zisă: Așa mi-au zis Despotul. Iară Avram zisă că „nu-ți voi pristăni!"

39. Dacă auzi arhistratigul, numaidecît să ispăsi la ceriu. Și stătu înaintea Susului și zisă: Doamne Atotțiitoriule, voia toată am umplut a prietinului tău, Avram. Ceriul și pămîntul și marea, judecata în nori cu caru slavei, și iară zisă că „nu-ți voiu pristăni!" Să-i ogodesc lui, că multe bunătăți au făcut pre pâmînt, că nu iaste om protivnic lui pre pămînt. Ci căută, Fără-de-moarte Împărate, ce scînceală să face!

40. Atuncea Susul zice: Chemați aicea pre Moartea!

Mearsă arhistratigul Mihail și zisă cătră Moarte: Pasă că te cheamă Despotul Fără-de-moarte Împărat!

Iară Moartea auzi şi să cutremură şi scîrşniia şi ameţiia. Şi mearsă cu multă frică şi stătu înaintea Nevăzutului de t[o]ată trămura şi mărturiia.

41. Şi zisă către ea Domnul: Pasă de-ţ ascunde, Moarte, ceea groaznică şi cu răcori, şi ia blîndeaţăle şi frumusăţele şi slava ta toată şi pasă către priatinul mieu Avram şi-i primeaşte sufletul lui. Şi-l ado către mine şi nu spăria pre el, ci cu tînguială, aşa să-l primeşti, că foarte-m iaste priatin!

Aceastea auzi Moartea şi s-au dus de la faţa Susului şi ş-au schimbat faţa, frumoasă şi luminoasă şi cuvioasă. Şi să pogorî la Avram.

42. Iară dreptul Avram şedea supt un pom mirsinic. Şi pusă mînile pre genunche şi aştepta nădeajdea arhistratigului (**f. 65**[r]) Mihail. Şi-i veni olm de miros către el, cu multe rugăciuni şi ghizdave, că-i păriia că iaste arhistratigul Mihail. Şi văzu pre el şi i să închină.

Zisă-i: Bucură-te, cinstite Avrame, drepte suflete, priatin ales al Susului şi într-un chip cu îngerii!

Zisă adecă şi Avram către el: Bucură-te, frumuseaţea soarelui luminoasă, ciudate bărbate! De unde să luo acest prea slăvit şi la noi au nimerit de ce treabă?

43. Şi zisă Moartea către Avram: Adecă spuiu-ţ cu adevărat: eu sînt topsecul morţii, potiriul.

Şi zisă Avram: Tu eşti cuviinţa oamenilor şi toată frumuseaţa ghizdavilor, şi zisă[şi] că „Eu sînt otrava morţii, potiriul"?

Zisă iară Moarte: Eu-ţi zic cu adevărat că aşa mi-au poruncit Domnul.

44. Zisă Avram: Cum, în ce chip ai venit aice?

Şi zisă Moartea: Pentru sfintul sufletul tău am venit.

Zisă-i Avram: Înţăleg ce zici, ci nu-ţi voiu pristăni.

Iară Moartea au tăcut, n-au vrut să mai răspunză nimica lui.

45. Să sculă Avram şi mearsă în patul lui; să sui şi Moartea cu el în pat şi şezu despre picioarele lui.

Zisă Avram către Moarte: Du-te de la mine, că voiu să mă răpaus!

Ea zisă că: Nu mă voiu deslipi de tine pînă nu-ţ voiu luoa duhul tău.

Zisă Avram: Răgu-mă *(sic)* să mă asculţi. Arată-mi amarul întărîtăturii tale!

Şi-i zisă Moartea că: Nu vei putea să rabzi nice într-un chip groaza.

Iară Avram zisă: Putea-voi răbda, pentru numele lui Dumnezeu, (**f. 65**[v]) că putearea lui cu mine iaste.

46. Atuncea Moartea ş-au lăpădat podoaba frumuseţii şi ghizdăvia şi să înveşcu cu podoabă de tîlharu groaznic; şi să făcu faţă a sorbitoriu şi de toată necurăţia şi de toate jigăniilor sălbătecie, a cap de zmeu în şapte chipuri şi faţa în patrusprăzeace feaţe de foc şi ca de om hicleanu şi cu groază, şi într-alte feaţe de aspide mai iuţi, şi ca de leu lacom, şi ca o armă de foc şi tunet, şi ca un val de mare, şi ca o vale cu apă ce vine repede şi cu vîrtoape, şi ca un zmeu cu trei capete ce iaste foarte sălbatec. Dece atuncea s-au petrecut, adecă au murit fii şi feate şapte mii. Şi dreptul Avram au venit în cumpăna morţii.

47. Aceastea au văzut dreptul Avram şi zisă cătră Moarte: Rogu-mă, otrăvită Moarte, ascunde-ţi groaza şi te învăleaşte cu frumsăţi cum ai fost dintîiu!

Şi ş-au lăpădat groaza şi ş-au primit frumseţea cea dintîiu.

Zisă iară Avram cătră Moarte: Ce ai făcut de ai omărît *(sic)* atîte suflete? Au doară te-au trimis să omări pre acestea astăzi?

Zisă adecă Moarte: Ba, domnul mieu Avrame, ci pentru tine m-au trimis aicea.

48. Şi-i zisă Avram: Dară cum ai ucis pre aceştia de i-ai omărît, şi nu ţ-au zis Domnul?

Şi zisă lui Moartea: Să mă crezi, Avrame, că mare minune iaste cum nu te-am hrăpit şi pre tine cu ei. Şi-ţ zic cu jurămînt întru adevărat că drepta morţii (**f. 66**[r]) cu tine iaste în cesta ceas. Ce ai [a] tocmi, *(marg.:* tocmeaşte), că nu-ţ va osfinti nimică avearea aceasta a ta.

49. Iară direptu Avram zisă: Acuma cunoscuiu că veniiu întru ameţeală morţii pînă-m leşină duhul mieu. Ci mă rog, topsecată Moarte, ce făcuşi de [o]mărîşi fără veaşte atîţa feţi? Vino să rugăm pre Dumnezeu, doară ne-ar asculta să-i inviază fără veşte pre aceşti fii pentru groaza ta.

Şi zisă Moartea: Amin să fie!

Să sculă adecă Avram de căzu cu faţa la pămînt, şi Moarte cu el, şi cu rugăminte spre Dumnezeu. Şi trimise Dumnezeu duhul vieţii spre cei morţi de i-au înviat.

50. Atuncea direptul Avram au dat slavă lui Dumnezeu şi au mers iară în pat de au şezut. S-au suit adecă şi Moartea cu el. Zisă Avram cătră Moarte: Du-te

de la mine, că voiu să mă răpaos, că curînd va să să ia duhul mieu!

Şi iară zisă Moartea că: Nu mă voiu duce de la tine pînă nu-ţ voiu luoa sufletul tău.

Iară Avram o au înfruntat cu mînie şi cu cuvînt posomorît zisă cătră Moarte: Cine te-au pre tine volnicit la mine? Au doară zici de la tine, că eu nu-ţ voi pristăni.

51. Şi zisă Moarte: Ascultă, drepte Avrame, şapte vecuri eu voiu să topiesc lumea toată, toţi în pămînt voi să-i pun, voi să-i pogor, împăraţii, boiarii, bogaţii, săracii, bătrînii, tinerii. Pentru aceaea ţ-am arătat (**f. 66**[v]) şapte capete de zmeu şi obrază de foc, pentru să-ţi tocmeşti casa: bucatele, avearea să le laşi cu ispravă.

52. Zisă Avram: Rogu-te, Moarte, du-te de la mine!

Şi zisă lui: Amin zicu-ţi, cu adevărul lui Dumnezeu! Şapte capete şaptezăci şi doao de morţi sînt; toate cîte voi vrea să cer, adecă, zicu-ţi, drepte Avrame, lasă-ţi toate cugetele şi vino de-m pristăneaşte, cum judecătoriului i-i voia.

Zisă iară Avram: Pasă puţinel de la mine, doară aşi ca răpăosa ceva în patul mieu, că am secat; de cînd te-am văzut cu ochii miei, vîrtutea mi-au secat, toate părţile trupului mi s-au îngreuiat ca plumbul şi duhul mieu să bate în chept, că nu pot să-ţi văz faţa ta.

53. Veni şi Isac, fiul său, plîngiia şi de grumazii lui să apucă şi să văieta. Veni şi Sarra, muiarea lui, iarăşi într-acelaşi chip văietîndu-să cu amar. Şi veniră toţi robii şi roabele împregiurul lui plîngînd. Şi să sculă de-i iertă pre toţi, să fie slobozi toţi robii.

54. Iară Avram veni spre Moarte. Şi-i zisă Moartea: Vino de-mi sărută mîna direaptă (*şters:* picioarele) şi-ţi mai veni răsuflu de viaţă!

Dece să înşălă Avram de-i sărută mîna Morţii. Şi numaidecît sta Mihail arhanghel cu mulţi îngerii şi-i apucară cinstitul şi prea sfîntul suflet întru mînile lor.

55. Şi trupul cu cearşav curat şi mirosînii dumnezeieşti l-au astrucat la Dria cea Neagră.

56. Şi glas au venit din ceriu. Zicea: (**f. 67**[r]) Luoaţi pre priatinul mieu Avram întru raiu, unde sînt umbrăle drepţilor, la viaţa nesfîrşită!

Aşa şi noi, dragi fraţi iubiţi, călătorii, streinii, săracii, pre toţi ospătaţi şi suferiţi să să adăpostească la sălaşele voastre, ca să ne învrednicim şi noi de să dobîndim veacul vieţii, să slăvim pre Dumnezeu Tatăl şi Fiul şi Sfîntul Duh, că a lui iaşte slava şi putearea, şi acum şi pururea şi în veaci de veaci. Amin.

Sfîrşenia priatinului Avram.

II.

[MOARTEA PATRIARHULUI AVRAAM]

(f. 61[r]) Grăi Dumnăzău lui Mihail: Arhanghele, pas la Avram de-i zi să iasă dentr-această lume, să-ş fac[ă] cas[ă] în cer!

Marsă Mihail şi-l găsi la portă şăzind. Şi i să închină şi nu vede cine este, că era bătrîn. Grăi lui: De unde eşti, ome?

Zisă Mihail: Sînt călugăr.

Zisă Avram: Să meargem în casa me, că este sară. Şi diminaţă ver merge.

Întreabă pe [el] Mihail: Cum ţi-i numile?

Zisă: Avram ias[te] (**f. 61**[r]) numele meu.

Zi[să] a[r]hanghel[ul]: Auzit-a[m] numele tău. Ce sint 40 de zile de cînd viu.

Chemă Avram fiul său Isac şi zisă: Ad-un scaun să şază acest ospe, că este trudit.

Şăzură supt un ştejar. Şi să închină copaciul la [arhanghel], Avram gîndind că lui i să închină.

Şi zisă cătră Isac să giunghe 3 berbeci: Să mîncăm şi să bem, astăz mi-i bucurie. Şi pune apă să spălăm mînule şi piciorile a ospelui nostru!

Dece fu sară, să sui Mihail în cer şi să închină lui Dumnezău şi zisă: Domne, eu n-am îndrăznit să spui lui Avram (**f. 62**[r]) de mo[r]te; deci adu ami[n]te de mo[r]te însăţi, că este om direapt, ca să nu auză de mine cuvînt mare.

Zisă Dumnăzău lui Mihail: Pas la Avram şi, ce va mînca el, tu mănincă! Eu voi spune în vis de morte lui. Şi veni Mihail şi află gata cina mîncării. Mîncară şi băură şi să vesălie. Mersă acmu Mihail să dormă, cînd fu nopte.

N-al 7 ceas văzu Isac un vis. Şi să sculă plîngînd şi mersă cătră tată-său şi zisă: Părinte, dăşchide uşe să te văd, că nu te-i voi mai vede!

Şi căzu Isac pre obrazu tătîne-său de-l săruta şi plînge. Şi plînsă şi Avram şi M[i] – (**f. 62**[v]) hai[l]. Şi fură la[c]rămile lu Mihail tot petre scumpe.

Zisă Avram cătră Mihail: Arată-mi-te cine eşti!

Zisă Mihail: Spune-ţ-va Isac, ficiorul tău.

Zisă Avram: Fiul meu, Isace, spune-m ce vis ai văzut?

Isac zisă: O, părintele meu, Avrame, văzui sorile şi luna în capul meu. Acest ospe mi le luo.

Zisă Avram: Să nu iasă sufletul meu den trup pîn nu voi vede ce să face în cer si pe pămînt!
Şi zbură Mihail în cer. Spusă lui Dumnăzău de Avram.

Zisă el pe Avram cu trupul în cer [să-l ducă].

Cautǎ Avram şi văzu 2 porți: una mai mică, alta mai mare. Între porți şede un (**f. 63**[r]) om bătrîn. Şi era glotă de îngeri mari prin pregiurul lui celui om; cîte puținel să vesăleşte, mai mult plînge.

Zisă Mihail: Vez aceşte 2 porți: cea strîmtă merge în rai, cealaltă merge în iad. Iar omul acesta este Adam. Deci cînd plînge, el vede mulți mărgînd în iad în muncă; în rai mărg mai puțini.

Zisă Avram: Eu nu voi pute întra. Amar mie, ce mă voi face, că eu sînt grău şi gros la trup, nu voi pute întra, cîtu-i de strîmtă porta, alegînd carile va hi precu[m] de 10 ai.

Şi plînsă Avram.

Zisă Mihail: Tu însus vei întra; alți (**f. 63**[v]) mulți soții ai tăi den ceasta lume, cei mai mulți vor merge pre porta cealaltă.

Deci stînd Avram acie, într-acela ceas adusăr[ă] 7 întunerice de omeni şi căutară să afle vru unul bu[n] şi nici unul nu aflar[ă]. Alegînd un suflet ce-l purta îngerii în mîni, aflară biruit pre păcate direptate. Şi într-acela ceas băgară pre toți pre porta cea largă. De acolo căută Avram pre pămînt şi văzu nişte omen[i] curvind. Zisă Avram foc să-i arză. Şi fu aşe. Şi văzu alți tîlhuind. Şi zisă ca să-i mănînce năşte hăr[i]. Şi-i mîncară.

Zisă Dumnăzău lui Mihail: Du pre Avram, (**f. 64**[r]) că n-au făcut el lume şi totă o va perde. Şi nu le

grăieşte să să postască, că sînt mîntuitor celora ce să postesc.

Dusă Mihail pe Avram pre pămînt acasă. Să săvîrşiră zilile lui Avram. Înfrumuşe Mihail pre Morte cu veşminte scumpe. Şi să arătă şi să apropie Morte cătră Avram.

Dacă o văzu Avram, să spămîntă forte rău şi zisă: Spune-m cine eşti tu! Dacă te văzui, mă spămîntai.

Zisă Morte: Această lume ce-au făcut-o Dumnăzău nu s-au aflat soț mie.

Zisă Avram: Dar căce văzui aşe frumosă?
– Sînt eu ție fru – (**f. 64**[v]) mosă, nu tuturor omenilor aş[e] frumos[ă].

Zisă Avram: Cumu ți-i numele?

Zisă Morte: Numele meu este plîngere şi pagubă şi despărțire sufletilor de la trup.

Zisă Avram: Poți-te arăta tuturor omenilor aşe frumos[ă]?

Zisă Mortea: Cine este direapt, eu mărg la dînsul cu blîndeță şi frumos[ă], iar cine-i păcătos, mărg la dînsul cu mînie, cu tote păcatile lui.

Zisă Avram: Arată-mi-te cum te arăț lumii.

Şi să mă arat în chip de zmău şi în chip de suliță şi în multe ...

TESTAMENTUL LUI IOV

Cartea (Testamentul) lui Iov este un text apocrif elaborat, se pare, în mediile terapeuţilor esenieni din Egipt. Conţine mai multe elemente comune cu textul biblic în versiunea *Septuagintei*, dar prezintă şi diferenţe faţă de acesta. Dintre diferenţe, cea mai importantă este aceea că textul apocrif îl identifică pe Iov cu Iovav, regele Edomului (*Gen.* 36, 33), descendent din Esau. În *Biblia de la Bucureşti* numele lui Iovav apare deformat: „Şi muri Valac şi împărăţi, în locul lui, Iovac, feciorul lui Zara, de la Vosora. Şi muri Iovac şi împărăţi, în locul lui, Asom, den pămîntul themaneanilor". Apariţia formei *Iovac* nu se explică prin variantele textului grec din ediţia Rahlfs, unde apare doar varianta *Iovad*, ci prin principala sursă a traducerii lui Milescu, anume *Biblia de la Franckfurt* din 1597.
Versiunile greceşti ale textului sînt extrem de rare, ceea ce face ca păstrarea sa în trei manuscrise vechi româneşti să prezinte importanţă chiar pentru emendarea unor pasaje obscure ale acestora. O versiune greacă a fost publicată pentru prima dată de către cardinalul Angelus Maius în seria *Scriptorum veterum nova collectio,* t. VII, Roma, 1833, p.180-191, reprodusă apoi în Migne, *Dictionnaire des*

apocryphes..., col. 401 - 420, cu următoarele indicaţii şi comentarii: „Le célèbre cardinal Angelo Maï a publié dans son précieux recueil (*Script. Vet. Nova collect.,* t.VIII, p.191, 1839, in 4°), un livre grec fort curieux, attribué à Job, et qui remonte à une époque très-reculée, puisqu'il en est question dans le décret du Pape Gélase, qui condamne des ouvrages apocryphes (Mansi, *Collect. Concil.,* t.VIII, col. 169)." (col. 401) şi: „Le texte grec tel que l'a publié le cardinal Maï est en général fort incorrect. Des graves altérations en certains endroits en rendent l'intelligence fort difficile." (col. 403, nota 458). Textul publicat de Maius va fi folosit şi de către M. R. James în *Texts and Studies,* ed. by J. Armitage Robinson, V, *Apocrypha Anecdota,* seria a II-a, p.LXXII-CII, 104-137, comparativ cu un alt manuscris, păstrat la Paris, Bibl. Nat., ms. gr. 2658. Diferenţele dintre cele două texte fiind destul de însemnate, iar manuscrisul editat de Maius nefiind regăsit pînă în 1946 *(v. infra),* în ediţia James a fost luat ca text de bază manuscrisul parizian şi au fost reproduse în aparatul critic diferenţele existente în textul editat de Maius. În 1911, Augusto Mancini, care semnalase prezenţa unui alt text grec al *Testamentului lui Iov* într-un codice aflat la Messina, San Salvatore, sub cota 29, procedează la compararea acestuia cu cel editat de James (*Per la critica del «Testamentum Job»*, în „Rendiconti della Reale Accademia nazionale de Lincei. Classe di Scienze morali, storiche e filologiche, Luglio - Ottobre", p.479-502), deplîngînd dispariţia manuscrisului editat de Maius, deşi îi releva lacunele. Pentru versiunile slavone şi pentru versiunea românească importanţă ar fi prezentat tocmai versiunea Maius, ele derivînd, se pare, dintr-un text de acel tip.

Versiunea Maius a fost identificată de către Gérard Garitte, care, în studiul intitulat *Deux manuscrits italo-grecs (Vat. Gr. 1238 et Barber. Gr. 475),* publicat în *Miscellanea Giovanni Mercati,* III, *Letteratura e storia bizantina,* seria *Studi e testi,* CXXIII, Vatican, 1946, p.16-40, indică manuscrisul din care provenea textul editat de Maius; acesta, după Garitte, este copiat în sudul Italiei în 1194 -1195 şi a fost donat Bibliotecii Vaticanului de către cardinalul Antonio Carafa († 1591). O altă ediţie a textului, cu aparat critic, a publicat, în 1974, R. A. Kraft, *The Testament of Job,* în seria *Texts and Translations,* 5, editată de „Society of Biblical Literature, Septuagint and cognate Studies" la Missoula, Montana. O ediţie critică *on line* a versiunilor greceşti pregăteşte, în cadrul proiectului *The Online Critical Pseudepigrapha*, patronat de King's University College, Jan Scott (textul digital: Craig A. Evans). Munca de editare, întreruptă o vreme, a fost reluată în 2005 şi acum a ajuns cu introducerea aparatului critic pînă la cap. XX al textului.În lista manuscriselor care vor fi avute în vedere în cadrul proiectului sînt indicate şi versiunile slavone. De asemenea se face referire la ms. copt (Papyrus Cologne 3221, fragmentar) din secolul V.

În literatura slavă, de asemenea, textul *Testamentului lui Iov* este puţin cunoscut. Lucrările mai vechi asupra apocrifelor care au circulat pe teren slav nu i-au acordat atenţie, iar în indicele slavone de cărţi prohibite nu apare menţionat. În manuscrise slavone se păstrează totuşi cîteva copii ale textului, dar ele par să fi circulat exclusiv pe teren sud-slav. Prima menţiune despre prezenţa textului într-un manuscris sud-slav este făcută de către V. Jagić în 1871, în *Ogledi stare*

hrvatske proze, IV: Život Aleksandra Velikog, în „Starine", III, p.203-331, iar ediţia textului, destul de deteriorat, va fi făcută în 1878, cu întregiri după Maius-Migne, de către S. Novaković, *Apokrifna priča o Jovu,* în „Starine",X, p.157-170. În 1891, Gj. Polivka va identifica încă două manuscrise sud-slave, unul în colecţia P. J. Šafarik şi altul în colecţia Muzeului Rumianţov (ms.1472) din Moscova, şi le va edita luînd ca text de bază ms. Šafarik şi reproducînd în aparatul critic diferenţele existente în versiunile Novaković şi Rumianţov, ms. 1472. Acest din urmă text prezintă cele mai multe similitudini cu versiunea românească, fără a putea fi însă considerat sursa directă a acesteia. Am mai identificat o copie slavonă a textului şi în ms. slav. 86 al Bibliotecii Academiei de Ştiinţe din Sofia. Din păcate această copie este foarte deteriorată şi fragmentară. Din cele 9 file pe care se păstrează textul (ff. 47^v-55^v), ff.53-55 sînt aproape în întregime deteriorate, iar f. 49 este albă. Titlul textului în acest ms. este **Сказание за Богатиго Йова, како пострада от зависти діаволскіе** (v. şi „Bălgarski ezik", VII, 1957,nr. 3, p. 228-237).

Versiunea românească a *Testamentului lui Iov* nu apare menţionată în cercetările mai vechi (Gaster, Hasdeu, Cartojan, Turdeanu); se păstrează în ms. rom. 1429 din Biblioteca Academiei Române şi datează din anul 1676; îi urmează în ordine cronologică ms. rom. 1 din Biblioteca Naţională „Chiril şi Metodie" din Sofia, copiat în 1687, şi ms. rom. 480 din Biblioteca Academiei Române, databil cca. 1700. Textul acestui din urmă ms. l-am publicat în 1991 în numărul omagial pe care „Revista de istorie şi teorie literară" i l-a dedicat lui Emil Turdeanu. În volumul de faţă publicăm

versiunea mai veche din ms. 1429 al Bibliotecii Academiei Române, dar, dat fiind faptul că acest ms. are mai multe pasaje deteriorate, am folosit pentru întregiri pasajele corespondente, indicate prin paranteze drepte, din ms. 480 al aceluiaşi fond.

(**f.121**[r]) **CARTEA LUI IOV CARELE SE CHIEMA MAI ÎNAINTE IOV AL BĂTĂILOR**

Acesta Iov, cînd au vrut să moară şi să să mute [den lumea aceasta], au chiemat 7 feciori ai lui şi 3 feate şi le zise lor:

Feţii miei, staţi împrejurul mieu [şi ascultaţi] ca să vă spuiu cîte mi-au făcut mie Domnul. Eu sînt tatăl vostru, Iov, (**f.121**[v]) [şi, cîte] mi-au venit asupră-mi, [toate le-am răbdat. I]ar voi, feţii miei, aleasă şi curată să[mînţă] a lui Iov sînteţ. Eu sîntu den sămînţa lui [Isav], iar una (*sic pentru:* Dina) iaste muma voastră den care v-aţ născut, că muiarea mea cea dentîiu au murit cu zeace feciori ai ei cu amară moarte.

Ascultaţi, feţii miei, şi să vă spuiu voao ce se-au făcut de mine, că numele mieu au fost Iovav, mai nainte, pîn-nu mi-au spus Domnul: Iov. Şi mai nainte am slujit idolilor.

Şi merş odată să le fac jărtvă şi slujbă lor. Şi cugetai în inema mea şi în cugetul mieu şi grăiiu adins mineş: Oare acesta iaste Dumnezeu, cela ce au făcut ceriul şi pămîntul, marea şi toate cîte sîntu într-însa? Doamne, spune-mi!

Şi, durmindu eu noaptea, auziiu glas înfricoşat grăindu-mi : Iovave, Iovave!

Şi răspunş: Iată eu!

– Scoală-te să-ţ arăt cui duci jărtvă şi cui (**f.122**[r]) slujăşti! Nu e acela Dumnezeu, ci iaste putearea dievolească, care prilăsteaşte firea omenească.

Şi, deaca auziiu, căzuiu den patul mieu şi mă închinaiu Domnului, grăindu: Domnul mieu, care ai venit

să spăseşti sufletul mieu, rogu-mi-te, au doară [daca] iaste acest loc al Satanii, carele înşală firea omenească, dă-mi puteare [să mergu] să curăţescu locul Satanii şi niciodinioară să nu mai fie slujbă pre dînsul, că eu nu mă temu nici de nimenilea, că sînt împărat pămîntului.

Şi-m răspunse lumina şi-m zise: Putea-veri să spargi şi să curăţezi locul acesta cum veri vrea, ci să-ţ spuiu cîte au grăit Dumnezeu.

Şi ziş: Eu, ce au poruncit Dumnezeu robului lui, toate le voiu asculta şi le voiu face.

Şi-m zise: Aşa grăiaşte Domnul că veri curăţi şi veri sparge locul acela al Satanii; iară se va rădica cu mînie să să lupte cu tine, ce moarte nu-ţ va putea face. (**f.122**[v]) Aduce-ţ-va rană şi zgaibe reale, şi toate ale tale le va piarde, şi feciorii tăi îi va ucide. Ci, de veri răbda, aşa grăiaşte Domnul: „Mări-voiu numele tău în toate neamurile pămînteşti în veaci şi iară te voiu rădica şi-ţ voiu da de doao ori, ca să mă cunoşti Domnu nefăţarnec şi dătătoriu de bine. Şi te veri scula la a doao venire şi, învăţîndu-te, veri lua mari dureri. Atunce veri cunoaşte că drept şi adevărat şi tare e Domnul şi întăreaşte pre aleşii lui."

Iar eu răspunşu lui: Eu şi pîn la moartea mea voiu răbda şi nu mă voiu lepăda.

Iar deaca mă blagosloviiu de la înger, să duse de la mine. Atunce eu, feţii miei, mă sculaiu într-acea noapte şi luaiu cu mine 50 de feciori şi mă duş în casa idolească şi o am spart pînă-n sfîrşit. Şi m-am dus la casa mea şi am poruncit să încuie uşile. Ascultaţi, (**f.123**[r]) feţii miei, şi vă miraţi! Deca m-am dus la casa mea şi uşile le-am încuiat, am poruncit uşile să nu să mai deşchiză, [iară] de va căuta cineva, să nu-l lase să

se apropie de mine, ce să-i răspunză că iaste înlăuntru [şi] nu poate nimea să între.

Şi, stîndu în casa mea, veni Satana împodobit şi bătu în uşă şi grăi portariului: Pasă cătră Iov şi-i spune lui că pohtescu să grăiescu cu el. Şi-m întră portariul şi-m spuse. Iar eu ziş lui: Întreabă-l şi-i zi lui ce va. Iar Satana se duse şi puse de toate fealegile pre umărul lui ca unul den săraci şi grăi portariului: Pasă de zi lui Iov: „Dă-mi pîine den mîinile tale să mănîncu!"

Iar eu luaiu o coajă de pîine arsă şi ded portariului şi ziş să-i dea lui şi să-i zică lui: „Niciodinioară nu vei mînca pîine den mîinile lui Iov, că m-am lepădat de tine".

Iar portariul se ruşină şi nu-i deade pîinea cea arsă, că nu ştiia că iaste Satana, (**f.123**[v]) ce-i deade o pîine a lui curată.

Şi o luo Satana şi o cunoscu şi zise portariului: Pasă, roabă rea, şi-mi ado pîinea care mi-o au dat Iov.

Şi plînse portariul grăindu: Dup-adevăr îm zise că sînt rob rău , că n-am ascultat glasul domnului mieu, lui Iov. Şi luo pîinea cea arsă şi-i zise: Aşa grăiaşte stăpînul mieu, Iov: „Niciodinioară nu vei mînca pîine den mîinile meale, pentru că m-am lepădat de tine. Şi mult ţi-e că ţe-am dat pîine ca aceasta, că am pizmă, [pentru] că dau vrăjmaşului mieu, cui nu mi să cade a da".

Şi auzindu Satana, grăi portariului: Aşa să spui lui Iov că cum iaste arsă această pîine, aşa voiu să arzu trupul lui şi, într-un ceas, de toată avuţia ta te voiu pustii.

Şi răspunse lui Iov: Ce veri să faci, fă, că eu sînt gata a lua toate ce veri aduce asupră-mi!

Iară cînd se duse de la mine Satana, să sui către Domnul şi jură pre Domnul a lua (**f. 124**^{r}) toate ale meale. [Şi au luat toate ale meale.] Ascultaţi cîtă amărăciune am luat: Aveam 130 de mii de oi şi de dînsele aleşi 7000 de oi să se tunză să fie de îmbrăcarea săracilor, mişăilor şi văduvelor şi slăbănogilor, orbilor şi şchiopilor. Şi aveam 8 sute de cîini de păziia turmele meale, aveam 200 de cîini ce-m păziia casa mea, aveam 9 mii de cămile şi dentr-însele aleseasem 3 mii de cămile ca cu dînsele să umble prin cetăţi la negoţu.

Şi pre dînsele ducea toate ceale ci împărţiiam săracilor şi neputincioşilor. Aveam 140 de mii de măgăreaţe care se prăsiia şi dentr-însele împărţiiu 5 sute de le vindeam şi preţul acestora ce luam pre dinsele tot împărţiiam săracilor. Şi, den toată lumea, cîţi săraci era, toţi în timpinarea mea veniia. Şi era deşchise 4 uşi ale casei meale şi porunciiam robilor miei pururea să stea deşchise, (**f. 124**^{v}) să nu care cumva să vie vreun sărac şi să se ducă neluîndu-ş cearerea şi să nu ia den casa mea cîtu-i va fi dendestul de toate.

Sta în casa mea 30 de mease pline de toată dulceaţa de hrană săracilor, şi sta 15 mease de striini şi pentru văduve, ca, ce le va tribui, să ia şi să ducă, cîtu-i va tribui; iar carele va vrea să se sature – dendestul de toate de la casa mea; şi nimea nu ieşiia den casa mea cu mîinile deşarte. Aveam 3 mii şi 5 sute de pluguri de boi şi aleseasem 500 şi aram şi sămănăm cu dînsele de tot grîul pentru săraci, ca să fie pururea pline measele meale de pîine. Aveam 50 de cuţite cu care tăiam pîinea şi 50 de tăietori de tăia pîine la masa mea săracilor.

Era cîţiva striini de ştiia voia mea şi iubiia a-m sluji şi mă rugară grăind: Rugămu-te să ne dai noao să facem această slujbă făr de leane!

(**f.125**^{r}) Fă-ţ cu noi milă şi ne dă bani[1] să ne ducem în cetăţi pre departe să aflăm săraci să putem a face slujbă, şi, dup-aceaea, iară-ţi vom face al tău de-ţ vom întoarce. Iară eu, auzindu aceasta, mă bucuram căce le tribuiaşte de la mine milă săracilor; cu dragoste luam zapisul mieu şi le dam lor cît le tribuiaşte şi nu mai ceream zapisele lor. Şi zicea: Cu zapise să luom şi zăloage. Iară eu nu vream, numai zapis. Şi aşa făcură cu mine. Şi împărţiră săracilor. Şi aşa veniră grăindu: Rugămu-te, stăpîne doamne, milostiveaşti-te pre noi, să ştim cum vom să plătim ale tale. Iară eu cetiiu zapisele lor şi le dedu grăindu aşa: Cunună să se aducă voao de la cel de sus, că cela ce dă săracilor drept va fi şi cu nemica lui nu-i voiu rămînea datoriu.

Şi robilor ce robiia în casa mea, niciunuia rău n-am făcut, nici am oprit simbria, ce mai vîrtos (**f. 125**^{v}) cei ce păştea turmele meale pren munţii de piatră de lapte şi de toată dulceaţa era sătui.

Şi grăiia robii miei: Doamne, porunceaşte den milostenie ce vom să dăm săracilor, pentru că de toate sînt dendestul!

Aveam 100 cîntăreţi şi zeace copuze şi surle; şi să rădica în toate zilele şi porunciiam să se strîngă văduvele şi luam copuzul şi ziceam, iară ceialalţi cînta cîntece şi pomeniia pre Dumnezeu şi-l slăviia pre Dumnezeu. Iară robii miei şi roabele meale sta înainte şi lua psaltica şi copuzul den mîinile meale şi se ducea [la casă] de se veseliia cu feţii miei, pururea lăudîndu pre Dumnezeu. Iară eu mă sculam în toate zilele, adecă în toate dimineţile, şi duceam jărtvă Domnului 350 de

capre şi 12 oi. Şi, ce rămînea den jărtvă, împărţiiam săracilor şi grăiam lor: Luaţi aceastea şi rugaţi pre Dumnezeu pentru feţii miei, (**f. 126r**) că grăiescu voao, feţii miei, că au doară feciorii miei au greşit Domnului ceva grăindu: Cum tatăl vostru, om prea bogat, ne lasă pre noi şi den părăţia lui şi den domnia lui duce viţeii[2] la oltariul Domnului pentru noi?

Eu am făcut aceasta 7 ani de cînd luaiu veaste de la înger şi mă închinaiu Domnului şi mă lepădaiu de Satana. Dup-aceaea veni Satana şi-m arse cu foc 7000 de oi cu care îmbrăcam săracii şi văduvele şi 3000 de cămile şi 500 de măgăreaţe şi 500 de pluguri de boi, de-aciia cealealalte toate le deade vecinilor miei şi oroşanilor carii lua de la mine multe daruri. Şi cîndu auziiu toate veştile ceale reale [de la veasnicii miei], cum mi-au perit tot, proslăviiu pre Dumnezeu şi nu greşiiu.

Atunce diavolul, ştiindu inima mea, să făcu un împărat turcescu şi veni în cetatea mea şi strînse toate slugile meale şi le zise lor: Acest omu, Iov, au luat toată dulceaţa pămintului (**f. 126v**) dendestul şi au împărţit-o săracilor, orbilor, şchiopilor, mişăilor şi văduvelor şi slăbănogilor şi cui ce-i tribuia. Iară beseareca lui Dumnezeu de tot o au spartu . Eu lui i-am dat în potriva lucrurilor cît au dat marelui Dumnezeu, iară voi vă strîngeţi toţi de-i luaţi tot al lui. Luaţi bogăţia lui toată şi cealea ce sîntu înlăuntrul casei lui luaţi! Şi răspunseră oroşanii şi ziseră[3]: Are 7 feciori şi 3 feate. Să nu fugă într-altă ţeară şi să se întoarcă ca nişte muncitori să vie să ne muncească şi să ne piarză pre noi.

Şi zise cătră dînşii Satana: Nu vă teamereţi nimica, că dobitocul lui carele da săracilor l-am arsu şi focului le-am dat. Şi pre feciorii lui îi voiu piarde.

Şi aşa răspunzîndu, se duse şi sparse casa mea şi feciorii miei îi pierdu. Iară oroşanii, deaca văzură adevărat ce zise împăratul turcescu, ieşiră şi mă goniră den casa mea (**f. 127r**) şi den cetate; şi casa mea o luară, şi vedeam cu ochii miei sfeaşnecele ceale de aur carele era la patul mieu şi la measele meale ceale de aur la oameni nedestoinici, ce să nu le zic nedestoinici, că nu aveam ce le răspunde, ce numai cugetam în inemă şi în minte, ca muiarea cînd naşte, ce toate cugetele cugetîndu le leapădă şi cugetă cum va naşte, aşa şi eu îm aduceam aminte de îngerul ce grăise cătră mine şi aşa îm părea că sîntu într-altă cetate, iară nu moşnean slavei. Şi, cîndu iaste corabia de umblă pre lăţimea mării şi se rădică furtună mare şi cîrmaciul aruncă cătuşile[4] şi altă nădeajde nu are fără numai a ruga pre Dumnezeu, aşa rugam pre Dumnezeu grăindu: Doamne, deşi bogăţia mea şi avearea au perit, spodobeaşte-mă a întra în cetate! Aşa eu îm aduceam aminte de ce-m zisease mai nainte îngerul.

(**f. 127v**) Şi-m veni şi alt veastnec grăindu: Feciorii tăi au perit!

Şi foarte îm păru rău şi mă scîrbiiu şi hainele meale le sparşu pre trupul mieu. Şi ziş către cel ce-m spuse că au perit feciorii miei: Şi tu cum ai scăpat?

Şi strigaiu Domnului grăindu: Domnul au dat, Domnul au luat! Cum au plăcut Domnului, aşa au şi fost. Fie numele Domnului blagoslovit de acum pînă în vecie!

Iară Satana, deaca văzu că nu mă poate birui, se sui cătră Domnul şi ceru trupul mieu şi cerîndu-l să

puie pre mine rane iuţi şi bube. Şi mă deade Domnul în mîinile lui, să facă pre trupul mieu ce va vrea, iară sufletul mieu nu-l deade în biruinţa lui.

Iară eu şădeam pre scaunul mieu afară den cetate, scîrbit şi plîngîndu pentru feciorii miei, cugetam că am căzut în cursa cea mare. Şi veni Satana a mă goni den scaunul mieu, şi 3 ceasuri nu i-am dat a mă goni. Iară elu chibzui (**f. 128**^{r}) ce-m va face şi puse întîiu o rană iute pre capul mieu, cît răzbătu durearea cea mare den creaştet pînă în talpele picioarelor meale. Şi cu mare scîrbă şi dureare ieşiiu den cetate şi şezuiu pre un gunoiu. Şi se umplu tot trupul mieu de viermi. Şi de lacrămele meale să umplu pămîntul. Şi toate nodurile meale se umplură de puroi şi de viermi. Şi grăiam viermilor miei celor ce cădea den trupul mieu: Întoarceţi-vă şi staţi la locul vostru unde v-au pus Dumnezeu pînă vă va lua acela carele v-au pus, pînă ce voiu săvîrşi ce mi-e poruncit.

Şi şăzui 7 ani în gunoiu afară den cetate, îmbrăcat cu rane iuţi şi nevăzîndu-mi feciorii miei în ochii miei. Muiarea mea smerită o vedeam cărîndu apă den uşă în uşă, ocărîtă, cîndai doară îi va da cineva o pită de carea mînca cîinii casei meale. (**f. 128**^{v}) Iară muiarea mea sta înaintea porţilor. Aceastea le puneam asupra milosîrdiei lui Dumnezeu.

Iară cînd fu al 11-lea an de cîndu grăisem cu îngerul, atunce iară cuprinse a nu ne da pîine cui ceream. Şi se lepădă a mai căra muiarea mea apă şi mearse a ceare ca una den sărace. Şi, ce-i da, împărţiia cu mine, plîngîndu, şi nu ne săturam nici eu, nici ea. Şi-m grăia: Iată, doamne, ceru şi nimea nu va să ne dea!

Eu răspunşu ei: Pasă în pitărease, cîndai doară îţ va da ceva, şi-m ado să gustu!

Iară Satana, deaca văzu ce zic muierii meale, se schimbă în chip de vînzătoriu de pîine. Şi, părîndu-i muierii meale că iaste om vînzătoriu de pîine, zise: Dă-mi puţintică pîine ca să-m dau bărbatului mieu şi mie!

Iară el răspunse ei aşa: Dă-mi bani[5] şi-ţ ia cîtă vei.

Iară ea zise lui: De unde să aibu bani, dară nu ştii cîte am păţit noi (**f. 129**^{r}) de nepriatnecul? De vei să mă miluieşti, mă miluiaşte, iară de unde nu, tu vei şti.

Iară el zise: De n-aţ fi fost răi, n-aţ fi luat rău. Ce, deaca n-ai bani[5], dă-mi părul capului tău şi-ţ ia 3 pîini, să-ţ fie ţie şi bărbatului tău 3 zile.

Iară ea cugetă în inema ei: Ce-m adaoge mie părul, să nu pociu duce pîine bărbatului mieu?

Şi ziş lui: Ia-ţ cîtu-ţ tribuiaşte.

Iară el se sculă şi luo foarfece şi tunse părul capului ei; şi-i deade ei 3 pîini, toţi privindu. Iară ea îm aduse.

Iară Satana veniia pre urma ei într-ascunsu să mă auză ce voiu să grăiescu.

Şi cîndu se apropie către mine, începu a plînge şi a grăi: Iove, Iove! Ce şezi în gunoiu, afară den cetate, atîţea ani nădejduindu-te la spăsenia ta? Iară eu ca o roabă nedestoinică umblu schimbîndu-mă den cetate în cetate şi den uşă în uşă, cerîndu pîine. Noi amîndoi am rămas fără pacoste, iară feciorii tăi şi featele tale (**f. 129**^{v}) şi ale meale, naşterea pîntecelui mieu, au perit de tot. Tu şezi în gunoiu, împuţit de viermi, iară eu, muiare gubavă, mă schimbu den om în omu şi den uşă în uşă, să-m dea cineva o fărîmă de pîine să-ţi aducu.

Şi, cine ce-m dă, eu nu mă satur, ce împarțu ție şi mie, pentru că inema mea pururea boleaşte de tine. Şi iată că mi-ai zis să mergu cătră pităreți să ceru şi am aflat pre un vînzătoriu de pîine; şi am cerşutu şi nu mi-au dat. Şi mi-au zis: Dă-m aspri[6]!

Iară eu am spus lui paguba. Iară el mi-au zis: Deaca n-ai aspri[6], dă-mi părul capului tău şi-ți ia 3 pîini, să-ț fie ție şi bărbatului tău 3 zile. Iară eu cugetaiu în inema mea şi ziş: Scoală de-ț ia cîtu-ț tribuiaşte!

Iară el se sculă şi luo foarfece şi-m tunse părul capului mieu tot, spre badjocură, înaintea tuturor năroadelor. Şi se mirară şi grăiia aşa: Au nu iaste aceasta hrănitoarea tuturor săracilor, muiarea (**f.130**[r]) lui Iov? Au nu iaste aceasta jupîneasa şi împărăteasa carea avea 14 uşi cu zăveaste (*sic*) şi toți, cine se spodobiia a întra, se închina ei cu frică şi cu umilenie? Iară acum îş deade părul capului ei de-l tunse pentru o pită. Dară nu iaste aceasta care avea cămile încărcate de tot binele şi sătura săracii de pren toată țeara? Iară acum îş deade capul spre tundere. Oare vedeți carea avea 7 mease pline de tot binele întinse nepreastano[7], zioa şi noaptea, de sătura săracii şi striinii? Iară acum îş deade capul ei spre tundere, oh, pentru o pîine. Oare vedeți ceaea ce avea albii de aur şi de argintu în carele spăla picioarele striinilor? Iară acum îmblă pen tină desculță şi, mai vîrtos, îş deade capul spre tundere. Oare vedeți carea purta veşminte[8] de aur şi de argint fără preț, iară acum poartă un țol şi, mai vîrtos, capul ei îş deade spre tundere (**f.130**[v]) pentru puținea pîine. Oare vedeți ceaea ce avea pat de aur şi de argint? Iară acum îş vîndu părul capului pentru o pită.

Şi aşa-ț grăiescu ție, Ioave, supăratu-se-au inimii meale cu durerea mea şi oasele mi se-au sfărîmat.

Scoală tu singur şi-ț ia pîine şi te satură. Şi zi ceva, un cuvîntu cătră Dumnezeu, şi mori! Iară eu iară voiu lăcrăma de durearea ta şi-m va treace.

Aşa-mi grăi muiarea mea. Şi răspunşu ei şi ziş: 7 ani am [de cîndu sînt] în gunoiu şi în răotăți de bube şi de viermi. Şi trupul mieu răbdă, şi sufletul mieu nu se scîrbeaşte şi nu se turbură pentru boala mea atîta cît se turbură de ce-mi grăişi, ca să grăiescu un cuvînt cătră Dumnezeu şi să moriu. Şi aşa am socotit că şi feciorii noştri, de vor fi luat ceale bune, dar ceale reale vor să ia pentru cuvintele tale [ceale reale] ce grăieşti. Şi-ț aduci aminte de bogății mari ce, de voiu zice Domnului cuvîntul care-m zici tu, mare bogăție piardem. Căci nu-ț (**f.131**[r]) aduci aminte de dulceața ceaea cînd eram în toate bunătățile pămîntului? Şi, deaca am luat den mîinile Domnului ceale bune, dară ceale reale nu le vom răbda? Ce-ț ado aminte că pîn se-au milostivit Domnul ne-au dat şi ne-au miluit. Dară nu vezi tu pre Satana viindu după tine de-ț turbură sufletul şi inema şi mintea ca să mă înşale? Şi pre tine te-au înşălat ca pre una den muierile ceale nebune carele ş-au înşălat pre bărbații lor şi i-au pierdut.

Iară eu iară mă întorşu şi văzuiu pre Satana stînd după muiarea mea şi-i ziş: Du-te de la mine, Satano, şi te ascunde! Dar îț pare ție că leul, cînd cade în cinie, are vreo puteare? Sau pasărea zburătoare, cîndu cade în mîna vînătoriului, are vreo puteare? Şi încă-ț mai grăiescu: Deaca vei, ieşi, luptă-te cu mine, iară nu cu muiarea!

Atunce Satana se dălungă de la muiarea mea şi se duse cît colea şi sta de plîngea, (**f.131**[v]) cu amar grăindu: Văz, Ioave, că eu ție mult rău țe-am făcut şi ai răbdatu patime mari pre trupul tău, şi iară vei rămînea,

măcară de ai şi zgaibe. Eu sînt duh ce sîntu de mare scîrbe şi sînt ucenic den ucenicii cei bătrîni, care unul pre altul biruindu îl surpă jos căci că birui, deci cel ce era desupra luo năsip şi presără gura celui ce zăcea dedejos, căci că birui pre cel mai tare de el şi tare strigă că: Biruindu, m-am veselit! Aşijderea şi tu, Iove, jos eşti, în bube şi în zgaibe [reale], ce ai biruit cu luptarea ta ce ț-am adus.

Atunce Satana se ruşină şi se duse.

Atunce venise 3 împărați să mă vază, că auzise de mine ce am pățit. Şi, neputîndu să se apropie de mine, strigară de departe [către mine] zicînd: Tu eşti Iov, fratele nostru?

Şi răspunşu şi zis: Eu sînt Iov împărat.

Şi mă închinaiu lor. Iară ei căzură cu capetele pre pămînt. Iară voinicii lor, acelor 3 împărați, văzîndu-mă zăcea ca (**f.132**[r]) morții ca la vreo 3 ceasuri şi se sfătuiia zicîndu: Nu credem că iaste acesta Iov!

Şi iară se sfătuiia toți, socotindu [că] vrea să mă cunoască adevărat, şi grăiia: Oare acesta să fie Iov, cela ce trimitea pren toate cetățile de toată dulceața de sătura săracii? Cum au scăzut casa lui şi el singur mort se-au făcut celor ce-l văd!

Şi făcură 7 zile plîngîndu şi grăindu de mine. Şi răspunse Eleus şi zise împăraților: Să ne apropiem către dînsul, să ştim adevărat iaste Iov au ba?

Şi căzură aproape de mine, nu putură să rabde împuțiciunea mea. Şi iară sculîndu-se, se apropiară țiindu în mîinile lor mirosuri scumpe. Iară voinicii lor, purtînd tămîie şi cădindu împrejurul lor, şi făcură 3 zile cădindu.

Şi să apropie Eleus şi-m zise: Tu eşti soarele cela ce răsăriiai preste toată lumea? Şi tu eşti împăratul şi luceafărul ce străluciia noaptea preste toată lumea?

(**f.132**[v]) Şi răspunzîndu-i am zis: Eu sînt.

Şi plînse cu plîns mare, plînsu împărătescu. Şi strigîndu, chiemă pre ceialalți împărați şi pre toți voinicii. Ascultați să vă spuiu plînsul lui Eleus împărat:

Cum voiu să vă spuiu, zicea, bogăția lui Ioav? Unde au căzut slăvitul scaunului? Încătro se-au dus 7 mii de oi ce le alesease să fie de hrană şi de îmbrăcăminte săracilor? Dar acum unde iaste slava scaunului tău? Tu eşti cel ci aleseaşeşi (*sic*) 3000 de cămile de duceai cu dînsele dulceață săracilor, iară acuma unde se-au pus scaunul tău? Tu eşti ce aleseaseşi 1000 de boi de săturarea mişăilor, iară acum scaunul tău unde stă? Tu eşti cela ce aveai paturi de aur, iară acum şezi în gunoiu. Încătro e slava scaunului tău? Tu eşti cel ce aveai jețiu de aur cu mărgăritariu şi cu pietri scumpe, dară acum încătro e slava ta? Tu eşti cela ce puneai 7 (mii?) de mease pline de toate bunătățile de săturai săracii, unde (**f.133**[r]) iaste acum slava scaunului tău? Tu eşti de carele bisearecile cu cîntare te cînta, dar acum unde iaste slava scaunului tău? Tu eşti făclia cea de aur, iară acum aştepți lumina lunei. Unde iaste slava scaunului tău? Tu eşti cela ce-ț rîdeai de toți cei ce făcea rău şi de păcătoşi, iară acum unde iaste slava scaunului tău?

Aceastea toate cu plînsu mare mă jăluia Eleus împărat şi cu mare scîrbă le zicea.

Iară eu m-am rugat lor grăindu: Tăceți, să zic şi eu! Acum să vă spuiu scaunul mieu şi slava lui: scaunul mieu sta întru sfinți, foarte frumos; şi slava lui şi frumuseațea lui – de-a dreapta lui Dumnezeu celui

ceriurescu; scaunul mieu – scaun de vecie iaste [şi de răpaos]. Şi lumea aceasta toată va treace, [iară slava scaunului mieu nu va treace]. Iară scaunul mieu iaste pre pămîntul cel sfîntu şi slava lui iaste de vecie. Apele vor seca şi vor mearge în fundul lor, iară rîurile meale nu se vor usca. Şi scaunul mieu va petreace în veaci. (**f.133^v**) Voi, împăraţilor, veţi să vă treaceţi; şi domnia şi slava voastră ca oglinda iaste, iară împărăţia şi slava mea iaste de vecie; şi frumseaţea mea pre arma împăratului ceriului iaste.

Aceastea grăiiu cătră dinşii, să-m tacă de asupră.

Iară atunce Elifaz împărat se mînie şi zise cătră păgîni: Ce poate [fi] aceasta minune minunată? Noi am venit cu voinicii noştri să mîngîiem pre Ioav, iară el se mînie spre noi şi mai vîrtos se rădică, grăind noao: Duceţi-vă în ţeara voastră! El şade în gunoiu, iară noao să se laude de zice că: Va treace împărăţia voastră şi domnia, iară împărăţia mea va petreace în veaci.

Şi să sculă Elefaz cu inemă rea, grăindu voinicilor lui şi tuturor împăraţilor: Eu voiu mearge, pentru că noi am venit spre mîngîiarea lui Ioav, iară el ne ruşinează pre noi înaintea tuturor voinicilor noştri.

Atunce Veldad împărat îl luo de mînă şi, (**f.134^r**) cu glas de umilenie, zise: Nu iaste bine unui omu nescîrbit să-i răspunzi aşa, necum celui ce poartă rane asupră-ş. Noi sîntem sănătoşi, ce de ranele lui nu cutezăm să ne apropiem cătră dînsul. Iară tu, împărate Elefaze, vei de tot să te dai să fii făr de pomenire de la dînsul? Rogu-te, milostiveaşte-te, ca să ştim: au doară, în jalea inimii lui, aducîndu-i aminte de împărăţia lui, de ne grăieşte noaă aşa? Ce eu voiu să zicu: Pururea cine nu se va mira de pedepsa lui Iov şi de ranele răbdării

lui? Lăsaţi-mă să mergu eu la dînsul, [să ştiu adevărat de dînsul].

Şi să sculă Veldad şi se apropie cătră mine, grăindu aşa: Tu eşti Iov?

Răspunşu: Eu sînt.

Şi-m zise: Iaste inima ta adevărată în tine?

Iară eu răspunş lui: Eu sînt, şi nu e altul, şi la ceriu iaste adevărat[ă] inima mea, pentru că la ceriu nu sînt războaie, nici pizme sau urîciuni.

Şi-m răspunse Veldad şi-m zise: Drept grăişi, Ioave! Nu iaste pre pămînt, că, adevărat, într-o vreame (**f.134^v**) iaste pace, iară mai multă vreame sîntu războaie; iară la ceriu pururea stă adevărul. Acuma am cunoscut că ai înţelegătură în inema ta, ci să-mi răspunzi un cuvînt ce voiu să te întreb; de mi-l vei răspunde, eşti încă tot în mintea cea dintîiu: Spune-mi în ce te nădăjduieşti?

Iară eu ziş: În Dumnezeu, spăsitoriul mieu.

Şi iară mă întrebă: Cine ţe-au luat bogăţia ta şi au pus pre tine rane?

Răspunzîndu eu, am zis lui: Dumnezeu.

Iară îmi zise: Dară deaca te nădăjduieşti pre Dumnezeu, pentru căce ţe-au dat patima aceasta, şi bogăţia ta ţe-au luat, şi nimic nu ţe-au lăsat ţie? Că tot împăratul pre voinicul lui cel ales îl iubeaşte şi-l dăruiaşte.

Şi-i răspunşu eu: Nimenilea niciodinioară n-au putut să ispitească adîncurile înţelepciunii lui Dumnezeu, nici să zică spre Domnul nedrept.

Şi iară mă întrebă: Spune-mi, Ioave, deaca iaste înţelepciunea în tine, cum iase soarele [*conf. num. orig., între f. 134^v şi f. 135^r din ms. 1429 lipseşte o filă; reproducem textul după ms. 480, ff.124^v-125^r*: de la

răsărit şi apune la apus, şi dimineaţa iară să află la răsărit, la locul lui de unde iase. Învaţă-mă, să ştiu!

Iară eu răspunşu lui: Daca iaste în mine cugetul şi inima mea, pentru ce să nu spuiu măria Domnului, să hulescu pre stăpînul mieu? Să nu fie aceasta! Sînt mulţi oameni trupeani pre pămînt carii vor să chipzuiască ceale ceriureşti, iară ei sînt prah şi cenuşă. Ce, ca să înţeleageţi că inima mea iaste în mine tare, şi eu voiu să te întrebu, iară tu să-mi răspunzi: Mîncarea şi băutura pre o gură întră a omului şi să pogoară în stomah. Spune-mi, cine le împarte de ies deosebi bucatile, deosebi băutura?

Şi-m zise Veldadu: Nu ştiu.

Iară eu ziş către dînsul: Dară daca nu ştii ale trupului tău cum stau, (**f. 125ʳ**) dară ceale cereşti cum le vei şti?

Zise Sofar: Nu te întrebăm de noi, ci de tine, să ştim cu[m] eşti. Şi ştim că iaste înţelepciunea şi inima tare în tine, ci ce bine vei să-ţi facem ţie? Noi sîntem 3 împăraţi veniţi să te vedem şi, cîţi vraci am avut, i-am adus să te vindecăm.

Iară eu ziş: Vindecarea mea şi sănătatea mea iaste de la Dumnezeu, cel ci au făcut vracii.

Şi, grăindu cu dînşii, veni muiarea mea de la robia carea avea, că mai nainte venise către dînşii şi mă temeam să nu o ia să o ducă în ţara lor. Iară acum, deaca veni, căzu la picioarile lor, plîngîndu şi grăindu:

Ştii, Elifaze, că voi, doi împăraţi, cum eram mai nainte cu voi, cîtă dreptate şi slavă aveam mai nainte cu voi, iară acum vedeţi hainile meale.

Atunce toţi împăraţii strigară cu plînsu mare jălcuindu-se; şi plînseră şi se conteniră. Şi, dezbrăcîndu Elifazu haina cea împărătească de diba roşie, o deade ei. Iară muiarea mea îi ruga grăindu:

Rogu-vă, împăraţilor, porunciţi voinicilor voştri] (**f. 135ʳ**) ca să sape casa cea căzută pe feciorii miei, să le luom oasele lor să le îngrupăm, pentru că eu n-am putut să sap, nici să-i iau ca să văzu oasele lor cum sîntu, durearea pîntecelui mieu care au născut 10 feciori şi într-un ceas i-am pierdut pre toţi şi nici pre unul nu l-am îngropat.

Şi trimeaseră împăraţii voinici să sape.

Iară eu ziş împăraţilor: Nu osteniređi voinicii voştri, că nu vor afla feciorii miei, pentru că sînt înălţaţi la ceriu de făcătoriul lor şi de împăratul.

Atunce împăraţii îm răspunseră aşa: Cine den noi va zice că eşti adevărat, pentru căce grăieşti că feciorii tăi se-au suit la ceriu? Spune adevărat!

Iară eu ziş lor: Întăriţi-mă de braţele meale! Şi mă rădicară de stătuiu. Şi mă sculaiu şi mă ispovediiu Domnului Dumnezeu şi făcuiu rugă foarte multă.

Şi ziş lor: Căutaţi la ceriu spre răsărit!

Şi căutară împăraţii (**f.135ᵛ**) şi muiarea mea şi văzură feciorii miei cu cununi foarte frumoase, stîndu în slava ceriului. Iară muiarea mea căzu la picioarele meale, bucurîndu-se şi grăindu: Domnul mieu, acuma am înţelegut că au miluitu Domnul pre noi şi va lăsa den noi pomeană în veaci. Ci-m porunceaşte a mearge în cetate a mă răposa puţintel şi a dormi, şi iară mă voiu scula a robi care am [robit?].

Şi mearse în cetate şi căzu într-o iasle unde mînca boii miei, care o luase boiarii miei şi, culcîndu-se, muri. Iară domnul cetăţii aceiia căutîndu, nu o află. Iară seara, căutîndu şi întrîndu în grajdu, o găsiră moartă în iasle. Şi strigară, lăcrămîndu cu tare jălcuire, nu numai oamenii, ce şi dobitoacele toate şi boii carii era pre

lîngă iasle plîngîndu se ucidea, văzîndu-o moartă. Şi luară oroşanii trupul ei şi-l îngropară în casa cea (**f. 136**[r]) căzută, ce căzuse pre feciorii miei. Iară săracii cetății mare plînsu făcea, grăindu: Oare vedeți lauda şi slava noastră cum se îngroapă fără cinste, ca una den sărace? Unde iaste cinstea? Unde iaste scaunul? Unde iaste săturarea tuturor săracilor? Unde iaste nădeajdea noastră? Unde iaste mîngîiarea noastră?

Atunce Elifaz cu soții lui şezură lingă mine 27 de zile pîn se sculară să se ducă în țara lor.

Iară Eleus le grăi şi-i jură: Răbdați, zice, nu vă duceredți în pămîntul vostru pînă ce vom vedea de Iov, pentru că grăiaşte că „Sînt drept", iară eu îl văz ca pre un perit; şi, pomenindu-ş împărăția cea mai denainte, cea pierdută, îş lipeaşte scaunul către scaunul celui de sus şi mult se-au trufit, că zice: „Scaunul mieu iaste la ceriu". Acuma au [?] înțeles că perit e pînă în sfîrşit.

Iară Eleus să umplu de duhul Satanii şi-m grăi cuvinte înfricoşate, carele sînt scrise (**f.136**[v]) în scripturile lui Elefaz. Iară deaca se conteni de a grăi cuvinte multe şi mari [şi reale], mi se arătă Domnul într-un curcubeu dentr-un nor, grăindu cu mînie asupra lui Eleus, zicînd aşa: Nu priimi grăindu cuvinte blăstemate, nu ca un om, ci ca o hiară.

Domnul grăindu mie den nor şi, cînd sfîrşi de-a grăi către mine, zise către Elefaz: Greşit-ai tu şi acei doi oameni soți ai tăi şi ați grăit minciuni asupra îngăduitoriului mieu, lui Iov. Sculați-vă de vă rugați lui să ducă jărtvă pentru voi ca să vă se iarte păcatul. Iară de nu veți vrea, eu voiu să vă pierzu.

Şi mi-aduseră jărtve. Iară eu mă rugaiu de dînşii şi iertă Domnul greşalele lor, iară pre Eleus nu-l spodobi[9].

Şi mearse Elifaz şi cînta cu glas grăindu fîrtaților lui, zicîndu aşa: Lăsă Domnul greşalele noastre, iară Eleus hicleanu nu va avea în toată viața iertăciune păcatului, că (**f. 137**[r-v]; *această filă fiind parțial deteriorată în ms. 1429, am completat lacunele după ms. 480*) lumina lui se-au stinsu, [făclia lui s-au întunecatu. Pentru că fu priimitoriu întunearecului, iară nu luminii,] portarii întuneare[cului priimescu slava] lui. Şi frumseațea lui [au trecut], scaunul lui se-au stricat, cinstea [lui iaste în iadu]; pohti la frumseațea şarpelui, şi şuierarea şarpelui iaste slava lui şi cinstea lui, şi se-au apucat de vîntu. Pentru că n-au socotit Domnului, nici se-au temut de dînsul, urgia Domnului şi mînia – în casa lui. Pentru că n-au avut milă, nice pace în inema lui, avut-au venin de aspidă în limba lui. Dreptu e Domnul şi dreptatea iubeaşte ; şi la dînsul nu e fățărie. Domnul va veni, şi se gătescu drepții a lua cununi ; şi se vor bucura sfinții şi se va veseli inema lor, căci că luară slava care pohtiră. Să-i ispoveduim lui păcatele noastre, [ca să se iarte păcatile noastre], că cel hiclean Eleus nu va lua pomană de vecie [în viața lui.

Iară deaca să conteni] den cîntări, Elefa[zu zise celor ci era cu dînsul: Blă]mați unde şezu eu,[şi să ne veselim de Domnul!

Iară] eu, Iov, ceruiu de la [dînşii să-m dea, să dau] săracilor. Şi veni[ră către mine grăindu: Ce] ceri de la noi? Iară eu [cugetasem săracilor] să facem bine şi ziş lor: Dați-m cîte un juncu şi cîte un galben!

Atunce Domnul mă blagoslovi şi toate cîte-m era luate îm deade, pentru 1, 2.

Iară acuma, feții miei, eu voiu treace den viața aceasta. Socotiți-vă, nu uitareți pre Dumnezeu, ce pururea îl aveți în inemile voastre! Miluiți săracii, nu

dareți pre slabul în mîinile tarelui! Nu luareți muieri dentr-alt neam!

Acuma, fеții miei, aduceți toate să vă le împarțu ce sînt în casa mea, ca să aibă fieşcarele a se griji[10] de ale lui!

Şi-i aduseră şi-ş împărți lor, adecă feciorilor, în şapte; iară surorilor parte nu le făcu. Şi se scîrbiră şi ziseră: Tată, dară noi (*în continuare, din ms. 1429 lipsesc circa 6 ff.; reproducem sfîrşitul textului după ms. 480, ff.* 127^{r}-129^{v}) [au nu sîntem feciorii tăi ? Căci nu ne faci şi noao parte din casa ta? Iară elu grăi lor: Nu vă scîrbireți, featile meale, căci nu v-am făcut parte, pentru că mai mare parte v-am făcut voao decît celor 7 feciori.

Şi chiemă pre una de o chiema Dănnița şi zise ei: Pasă, fata mea, în cămara mea şi-mi adu trei lăcrițe în carile sta aurul şi vă voiu da şi voao parte!

Şi mearse şi aduse lăcrițile. Iară deaca descuie, luă dentr-însile frumoseațe ca aceaea care nici mintea omenească nu poate spune. Pentru că frumoseațea nu era pămîntească, ci ceriurească, lumina foarte, ca zarea soarelui. Şi tuturora le deade cîte o vînă, grăind lor: Priimiți ceaste seamne şi le puneți la pieptul vostru ca să vă fie voao de veselie în toată viața voastră!

Grăi lui fata care o chema Casia (iaste casia o iarbă de miroseaşte foarte frumos): Tată, dară atîta parte ai grăit să ne dai noao mai mare decît fraților noştri, den casa ta, şi ca să fim moşteani casii tale. Ce bine vom să avem noi dentr-aceaste vine? Au doară vom lua ceva dentr-însile de viață?

Grăi lor tatăl lor: Nu numai să fiți vie veți lua dentr-aceaste vine, ce şi în viața de vecie vă vor duce pre voi şi a lăcui la ceale ceriureşti. Dară nu ştiți, featile meale, cinstea şi slava cîndu au sfătuit Domnul a mă

milui, în ziua care m-au iertat den patimile ceale reale şi den ranile meale şi den viermii cei iuți, m-au strigat cu glas mare grăind către mine: Ia ceaste 3 vine şi te scoală de te încinge cu (**f. 128**^{r}) dînsile ca un mare viteazu. Şi eu te voiu întreba, iară tu să-mi răspunzi.

Iară eu am luat şi m-am înci[n]s; şi, într-acel ceas, viermii periră după trupul mieu şi ranile să vindecară şi trupul mieu tare fu de la Domnul Dumnezeu, cum şi mai nainte. Şi aşa-m părea că n-am pățit nimica vreun rău vreodată. Iară mai vîrtos şi piatra care o aveamu la inima mea căzu. Iară Domnul îm grăi şi-m spuse toate ceale mai denainte.

Ci acum, featile meale, socotiți, păziți-vă de diavolul, nu-i faceți voia lui în cugetile voastre, pentru că mintea iaste comoară Domnului, ci vă întăriți şi vă încingeți mai nainte de moartea mea, ca să vedeți toate cîte vor veni la pristăvirea mea. Şi să nu vă mirați de lucrurile lui Dumnezeu!

Şi să sculă una den featile lui ce o chema Dennița şi să încinse cum poruncise tatăl ei şi altu cuget luă în inima ei; necugetîndu ceaste pămînteşti, începu a cînta cîntec îngerescu Domnului – ca şi îngerii cînta. Iară deaca sfîrşi cîntarea îngerească, bucurîndu-se, să conteni de cîntări. Atuncea şi ceailaltă fată a lui, ce o chema Casia, să încinse; şi să lepădă inima ei den lume, limba ei grăiia omeneaşte către boiari şi cînta cu slavă mare către Cel de sus, cît nici unul den oameni nu va putea a spune cîntecile ceale cereşti (**f.128**^{v}) ale Casianii. Iară a treia fată a lui se încinse şi luă cornul şi trîmbită cătră Cel de sus. Şi aciiaş lepădă inima ei den lume şi cînta cîntec hieruvimescu Stăpînului şi slăviia putearea lui şi nimeni

nu va mai cînta sau a slăvi pre Tatăl slavii cum aflăm în cîntecile Maltheeii, ce au slăvit pre Dumnezeu în cornu.

Iară deaca fură duse aceaste 3 cîntece Domnului de la 3 feate ale lui Iov, după dreptarea de la înger, eu, Nir, frate lui Iov, şădeam pre patul lui aproape de dînsul şi toate le auziiam şi le ştiiam ale lui Iov, iară nu le-am scris, ce numai am scris cîntecile fratelui mieu de la 3 feate ale lui, carele cîntară şi slăviră pre Domnul, spăsitoriul lui, şi-ş aflară lor spăsenie, că aşa iaste măria lui Dumnezeu.

3 zile au zăcut Iov pre patul lui, fără dureare şi fără suspinare, şi nu s-au apropiat boala către dînsul, pentru seamnile ce-i dedease lui Dumnezeu, a să încinge şi a să izbăvi de moarte şi de patime şi de viermi. Şi sfîrşi 3 zile şi văzu prea aceia carii vrea să-i ia sufletul şi să rădică şi luă copozul şi-l deate featii ce o chema Dennița, iară alții feate, ce o chiema Malthia, îi deate cornul şi tîmpăna ca să să veseleas-(f.**129**^{r})că, cîndu vor vrea să-i ia sufletul. Şi văzură pre tatăl lor în groapă, în slavă mare. Şi cîndu vru să-i ia sufletul, văzu pre un armat călare pre o armă unde veni şi-l sărută. Şi nu l-au văzut nimeli, numai Iov şi 3 feate ale lui. Şi, sărutîndu-l, i-au luat sufletul lui şi iar călare pre armă s-au suit la ceriu, spre răsărit.

Iară trupul lui l-am pus în groapă eu, Nir, fratele lui, şi cu featile lui şi cu feciorii lui, şi am proslăvit pre Dumnezeu cu cîntări dumnezeieşti. Şi eu, Nir, şi cu feciorii lui, cu săracii şi cu mişeii plîngîndu, grăiiam: Amar noao, neputincioşilor, astăzi ce vom să facem? Încătro mearse lumina orbilor? Încătroo tatăl săracilor? Încătro s-au dus priimitoriul striinilor? Încătro au mersu calea călătorilor, îmbrăcătoriul golilor? Încătroo au

mersu folositoriul văduolor? Cine nu va plînge pre Iov, omul lui Dumnezeu?

Iară cîndu să apropie trupul de către groapă, să rădicară săracii, orbii, şchiopii, văduvile, cu plînsu zicîndu: Nu îngropareți lumina noastră! Vai de noi, vai de noi!

Şi în 3 zile s-au văzut trupul lui plîngîndu-l şi jălcuindu-l. Şi l-am pus în groapă cu bun somnu a adormi Iov. Şi-ş lăsă nume numit den neamu în neamu, pînă în vecie. Şi au trăit Iov după ranile lui şi după patimile lui ani 170, iară de toți – 248 de ani. Şi au văzut den feciori nepoți (**f.129**^{v}) şi strănepoți, pînă la al treilea brîu.

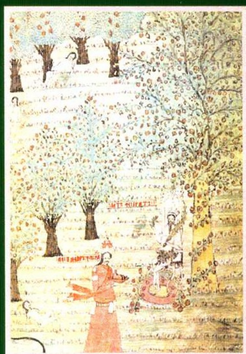
Nu creade vrăjmaşului tău în vecie, că, cum iaste arama de amăraşte vinul, aşa iaste hiclenia lui. De s-ară şi smeri înaintea ta şi se-ar pleca, întăreaşte-ți inima ta şi te păzeaşte de elu ca să nu-l îndreptezi asupră-ți, nici să-l pui de tine mai sus, nici să-l pui de dreapta ta. Şi cugetul tău nu i-l spune lui, că vrăjmaşul tău den gură te laudă, iară de la inimă cugetă să te surpe în groapă. Vrăjmaşul tău înaintea ta plînge cu lacrăme, iară în inimă chiteaşte să-ți soarbă sîngile, că sfeatnicul rău piarde şi sufletul şi trupul.]

NOTE

[1] *marg.:* aspri
[2] *marg.:* juncii
[3] *marg.:* grăiră
[4] *marg.:* mățele
[5] *marg.:* aspri
[6] *marg.:* bani
[7] *nepreastano:* <*sl.*> neîncetat
[8] *marg.:* haine
[9] *marg.:* iertă
[10] *marg.:* a lua al lui făr de grijă

INDICE DE AUTORI

Tipar digital executat la ***Vision Design***
Bucureşti.
Tel.fax: 004021 224 69 04, 0723 199 849
Bun de tipar: noiembrie 2005.
Apărut: noiembrie 2005.

Traducerile românești de texte apocrife reprezintă atît prin vechimea lor, cît și prin numeroasele lor întrepătrunderi cu vastul domeniu al mitologiei populare românești, mărturii deosebit de prețioase ale formării și evoluției limbii literare românești și ale raporturilor vechii noastre culturi cu alte culturi, precum cea iudaică, bizantină, slavonă, latină etc. Legendele apocrife au intrat în țesătura operelor literare ale celor mai importanți dintre scriitorii noștri: Neagoe Basarab, Dosoftei, Antim Ivireanul, Eminescu, Sadoveanu, Vasile Voiculescu ș.a.

Autorul este conferențiar universitar la Facultatea de Litere a Universității din București. A colaborat la ediția jubiliară a **Bibliei de la București** (1688-1988; Premiul Academiei Române, 1988) și la traducerea românească a **Septuagintei** (Cartea anului 2004). A editat scrierile literare ale lui Iordache Golescu (Premiul Perpessicius, 1990).

ISBN: 973-87164-5-4

